

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

150
2011

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ 1837-2011
(Α'-Ε' ΠΕΡΙΟΔΟΥ)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Β.Χ.Π.:	Ένα επιστημονικό επίτευγμα	ΙΧ-Χ
Μαρίας Σ. Μπούσκαρη:	Ιδεαλιστικά κεφάλια ρωμαϊκών χρόνων, αντίγραφα κλασικών έργων από τὸ Μουσείο τῆς Ἀκροπόλεως	1-119
Ἐλλήννας Γ. Ραυτοπούλου:	«Ἡ σικωνία μαρτυρία»	121-132
Εὐγενίας Βικέλα:	Τὰ μικρὰ ἱερὰ τῆς Ἀθήνας	133-196
Κωνσταντίνας Καζᾶ-Παπα- γεωργίου κ.ἄ.	Κοντοπήγαδο Ἀλίμου Ἀττικῆς. Οἰκισμὸς τῶν ΠΕ καὶ ΥΕ χρόνων καὶ ΥΕ ἐργαστηριακὴ ἐγκατάσταση	197-274
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:	Περιεχόμενα Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος 1837-2011 (Α΄-Ε΄ περιόδου)	1-60

ΚΟΝΤΟΠΗΓΑΔΟ ΑΛΙΜΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΕ ΚΑΙ ΥΕ ΧΡΟΝΩΝ ΚΑΙ ΥΕ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η θέση Κοντοπήγαδο¹ τοποθετείται στο βορειοανατολικό άκρο του δήμου Αλίμου Αττικής, εκτεινόμενη κατά μήκος της λεωφόρου Βουλιαγμένης από το ύψος περίπου της οδού Δωδεκανήσου έως την οδό Αρχαίου Θεάτρου. Ανατολικά και νοτιοανατολικά του Κοντοπήγαδου αναπτύσσονται σε επικλινές έδαφος μέχρι τις υπώρειες του Ύμηττου οι δήμοι της Ηλιούπολης και της Αργυρούπολης, ενώ δυτικά και νότια της θέσης αυτής βρίσκεται η περιοχή Τράχωνες Αλίμου, στην οποία συμπεριλαμβάνεται και ο λόφος Πανί² (βλ. χάρτη).

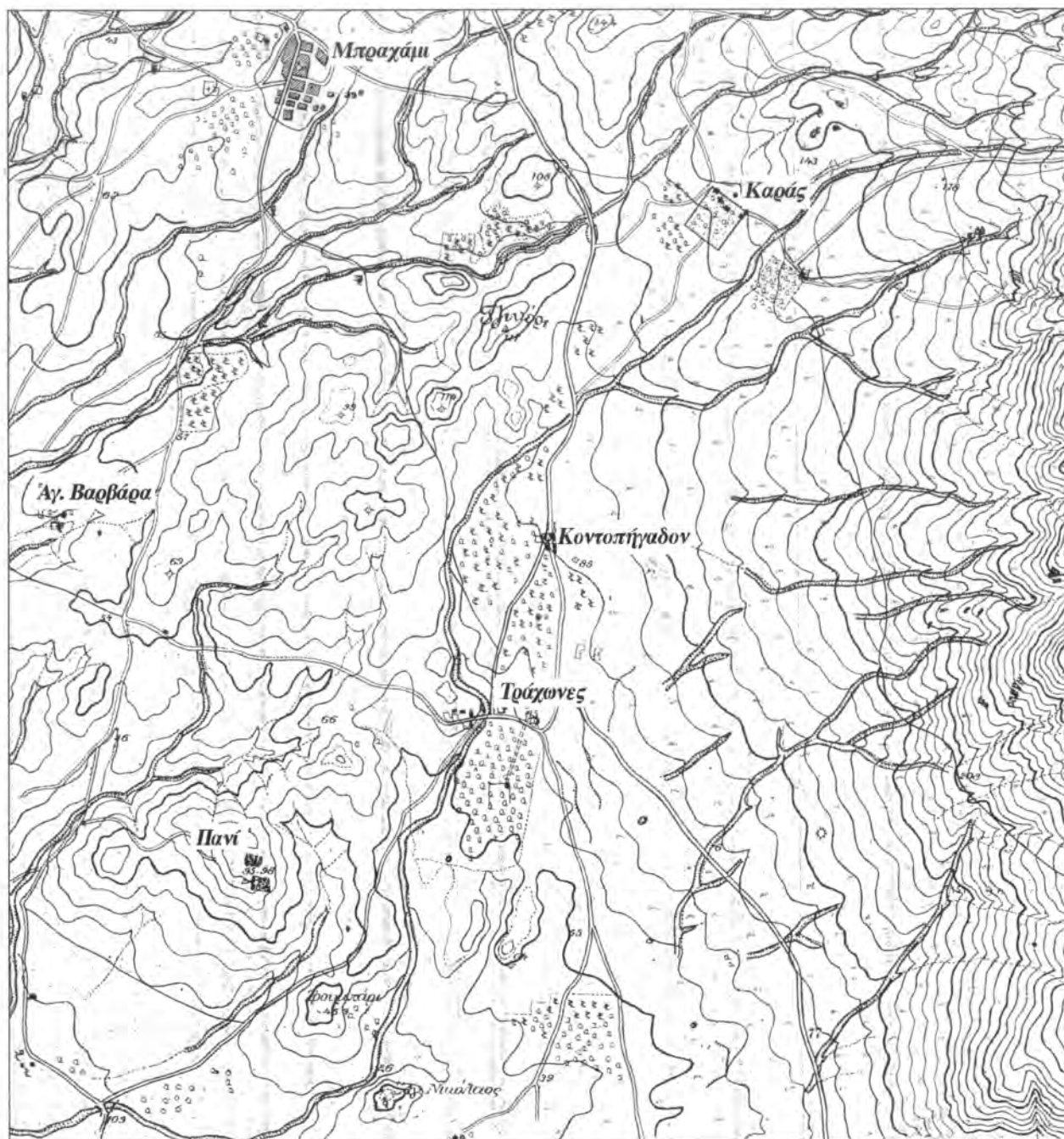
Στή μελέτη αυτή παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που αφορούν ένα σημαντικότατο σύνολο μυκηναϊκής κεραμικής, προϊόν απόρριψης στο ορυγμα-άποθέτη 1, όμορο της μυκηναϊκής εργαστηριακής εγκατάστασης που ανασκάφηκε το 2007-2008 στον χώρο του σταθμού του ΜΕΤΡΟ «Άλμος», 300 μ. νότια του οικισμού. Στην ανασκαφή του άποθέτη εργάστηκε η αρχαιολόγος Έλενη Λάσσου υπό την εποπτεία της Κωνσταντίνας Καζά. Με την καταγραφή και μελέτη του ογκώδους υλικού από τον άποθέτη 1 ασχολήθηκαν οι αρχαιολόγοι Κ. Καζά, Έλ. Καρδαμάκη, Π. Κουτής, Ξφ. Μαρκουπούλου και Ν. Μούκα, οι οποίοι συνέγραψαν τμήματα της μελέτης. Τη συντήρηση του υλικού κατ' αρχήν ανέλαβε ο Ά. Τζομπανίδης με δαπάνη της ΔΕΗ και την ολοκλήρωσαν οι Α. Σερβετάς-Σερβετόπουλος και Μ. Κωστοπούλου, με δαπάνη της ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ Α.Ε. Τα σχέδια της κεραμικής εκπονήθηκαν από την Έλ. Καρδαμάκη, συννευριζόμενη από την Ν. Μούκα. Η φωτογραφία του οικισμού (είκ. 1) όφειλεται στον φωτογράφο Σπ. Παναγιωτόπουλο, της εργαστηριακής εγκατάστασης (είκ. 2) στον Κ. Ξενικάκη και των εύρημάτων (είκ. 3, 4) στον Λάζαρο Βαλαμτή.

Ευχαριστίες όφειλονται στους καθηγητές Μ. Παντελίδου, J. B. Rutter, J. Wright και J. Davis για το ενδιαφέρον τους σχετικά με τη μυκηναϊκή εργαστηριακή εγκατάσταση. Δεν ξεχνάμε επίσης το ενδιαφέρον και την υποστήριξη της Γ. Σπαντιδάκη, που πλέον δεν βρί-

σκεται στη ζωή. Ίδιαίτερος ευχαριστούμε τον καθηγητή J. Magan για τη στήριξη και το ενδιαφέρον του κατά τη διάρκεια της ανασκαφής αλλά και για τις υποδείξεις και τις γόνιμες συζητήσεις του όσον αφορά τη μελέτη του υλικού. Για γόνιμες συζητήσεις και παρατηρήσεις επί του υλικού ευχαριστούμε επίσης και τους R. Jung, P. Mountjoy και B. Lis. Ευχαριστούμε θερμά τον Γενικό Γραμματέα της Αρχαιολογικής Έταιρείας ακαδημαϊκό Β. Χ. Πετράκο που φρόντισε να περιληφθεί το άρθρο μας στον παρόντα τόμο της *Αρχαιολογικής Εφημερίδος*.

1. Το Κοντοπήγαδο όφειλε το όνομά του στα ρηχά πηγάδια, που μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα διανοίγονταν στην περιοχή, καθ' ότι ο ύδροφόρος όριζοντας έντοπιζεται σε βάθος λίγων μόλις μέτρων από την επιφάνεια του εδάφους.

2. Για την περιοχή των Τραχώνων και του Κοντοπήγαδου βλ. Hope Simpson, Dickinson 1979, 206, F15; Mountjoy 1999, 486 εικ. 177 και 489; Stubbings 1947, 3-4 και 7; Mylonas 1959, 4; Γερούλανος 1956, 73-105, ιδ. 74; Γερούλανος 1986, 304-322; Συριόπουλος 1994, 411-412, άρ. 350; Πετροπουλάκου - Πεντάζος 1973, 132-134; Καζά-Παπαγεωργίου 2006α, 21-41; 2006β, 16-23; 2009, 434-436; Demakourou 2005, 276-277; Επίσης σύντομες εκθέσεις στα *Αρχαιολογικά Δελτία*: Καζά-Παπαγεωργίου 1987, 68-69; 1993, 66-69; 2004, 105-106; 2010, 465-467.

Άποσπασμα τοπογραφικού χάρτη Ἀθηνῶν (Χαρτογραφική Ὑπηρεσία Στρατοῦ 1925).
Τὸ Κοντοπήγαδο καὶ ἡ εὐρύτερη περιοχή.

Στὴν περιοχή τῶν Τραχώνων, ὅπου βρίσκεται καὶ τὸ ὁμώνυμο κτῆμα πρώην ἰδιοκτησίας Γερούλανου, ἔχουν ἐντοπισθεῖ καὶ ἐν μέρει ἀποκαλυφθεῖ ἀρχαῖα κατάλοιπα προϊστορικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων, στὸ πλαίσιο τοῦ σωστικοῦ ἔργου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας,

κυρίως από τη δεκαετία του 1970 και έξης³. Έχει δὲ ταυτιστῆ ἡ περιοχὴ αὐτὴ μὲ τὸν κλεισθένειο δῆμο τοῦ Εὐωνύμου, βάσει τοῦ πλήθους τῶν εὐρημάτων, κινητῶν καὶ ἀκινήτων ποὺ ἔχουν προκύψει ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων τῆ σημαντικότερη θέση κατέχει τὸ ἀρχαῖο θέατρο⁴.

Τὰ παλαιότερα ἴχνη κατοίκησης στὴν περιοχὴ τοῦ Κοντοπήγαδου-Τραχῶνων ἀνάγονται στὸ τέλος τῆς 4ης χιλιετίας π.Χ. μὲ συνεχὴ παρουσίαν ζωῆς καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς 3ης χιλιετίας π.Χ.⁵, ἐνῶ τὰ εὐρήματα ἀπὸ τὸ ἀΐμιον τῆς 2ης χιλιετίας εἶναι ἐλάχιστα⁶. Ἡ ζωὴ σύμφωνα μὲ τὰ διαθέσιμα ἀνασκαφικὰ στοιχεῖα ἐπανεμφανίζεται στὴν περιοχὴ τὸν 14ο αἰ. π.Χ. (ΥΕ IIIA περίοδο) καὶ καλύπτει στὴ συνέχεια ὄλο τὸν 13ο αἰ. π.Χ. (ΥΕ IIIB περίοδο) μέχρι καὶ τὶς ἀρχές τοῦ 12ου αἰ. π.Χ. (ΥΕ IIIΓ πρώτη περίοδο)⁷. Στὴν ΥΕ IIIA2-ΥΕ IIIB/Γ πρώτη χρονολογοῦνται τὰ οἰκοδομικὰ κατάλοιπα ποὺ ἀποκαλύφθηκαν σταδιακὰ ἀπὸ τὸ 1985 ἕως τὸ 2001 στὰ τρία συνεχόμενα οἰκοπέδα τοῦ Οἰκοδομικοῦ Τετραγώνου 71A τοῦ δήμου Αλί-

3. Στὰ κινήτὰ εὐρήματα ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές τῆς Ἀρχαιολογικῆς Υπηρεσίας στὴν περιοχὴ τῶν Τραχῶνων θὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ ὁ μακρὺς κατάλογος τῶν ἀρχαίων, προϊστορικῶν ἕως καὶ βυζαντινῶν χρόνων, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὴ Συλλογὴ Ἰωάννου Μ. Γερουλάνου καὶ προέρχονται ἀπὸ τὴν περιοχὴ αὐτὴ. Ἡ ἐν λόγω συλλογὴ, ὕστερα ἀπὸ τὴ δωρεὰ τῆς στὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ ἐκ μέρους τῶν κληρονόμων Ἰω. Γερουλάνου, στεγάζεται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τοῦ Πειραιᾶ.

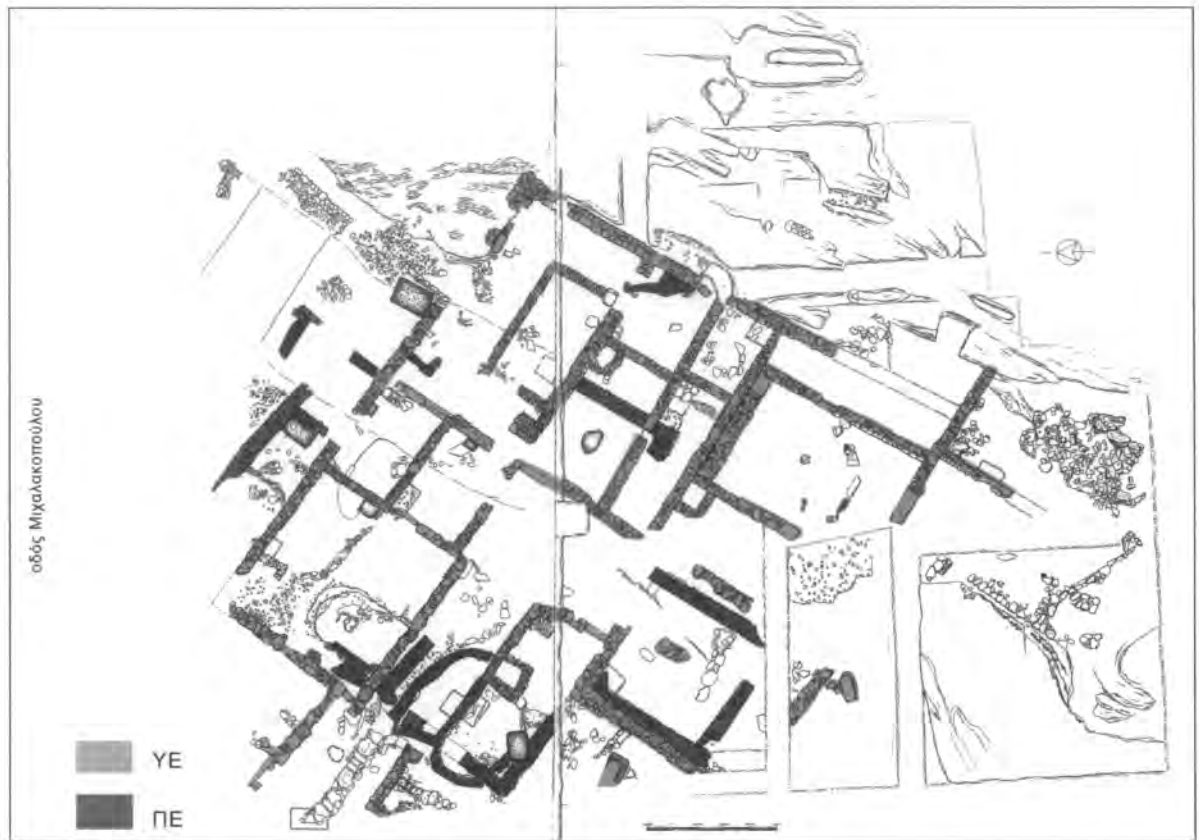
4. Γιὰ τὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ Εὐωνύμου, γνωστὸ καὶ ὡς θέατρο τῶν Τραχῶνων βλ. Τζάχου-Ἀλεξανδρῆ 2007, 2 σημ. 5, ὅπου ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Ἐπίσης Γ. Σταϊνχάουερ, Δημοτικὸ ψήφισμα ἀπὸ τὸ θέατρο τοῦ Εὐωνύμου, ΑΕ 2007, 43-47. Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2006α, 115-118· 2006β, 40-41.

5. Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2004, 105-114· 2006α, 25-33. Παντελίδου-Γκόφα 1997, 87.

6. Πρόκειται γιὰ λίγα ΜΕ δοτράκα ποὺ βρέθηκαν στὸ Κοντοπήγαδο, τὰ ὁποῖα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ ἐλάχιστα μινυακὰ δοτράκα ποὺ ἀναφέρει ὁ Μυλωνᾶς ἀπὸ τὸν Ἅγιο Κοσμᾶ (Mylonas 1959, 48, 162) ὑποδηλώνουν πενιχρὴ ἀνθρώπινη παρουσίαν στὴν περιοχὴ κατὰ τὴ Μεσοελλαδικὴ ἐποχὴ.

7. Ἀπὸ τὴν ΥΕ IIIA2 περίοδο ἕως καὶ τὴν ΥΕ IIIB-IIIΓ πρώτη τόσο ἡ δυτικὴ ἀκτὴ τοῦ Σαρωνικοῦ, ὅσο καὶ ἡ ἐνδότερη περιοχὴ δυτικὰ τοῦ Ὑμηττοῦ παρουσιάζουν ἀνθήση. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, ἀναφέρονται ἀγγελία ἀπὸ συλημένους θαλαμωτοὺς τάφους ἀγνωστῆς θέσης τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου καὶ τοῦ Καλαμακίου ἀντίστοιχα, ἐνῶ στὴ συλλογὴ τοῦ Μουσείου Πειραιᾶ προστέθηκαν τὸ 2003 τὰ εὐρήματα, ἀγγελία καὶ κοσμήματα, ἐνὸς θαλαμωτοῦ

τάφου ποὺ ἀποκαλύφθηκε στὴ θέση Λουτρὰ Ἀλίου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Καλαμακίου (Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2006α, 47-51· 2009, 436-437· 2010, 476). Ἄγνωστη παραμένει καὶ ἡ θέση μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου στοὺς Τράχωνες, ἀπὸ τὸ ὁποῖο φαίνεται ὅτι προέρχονται μυκηναϊκὰ εὐρήματα τῆς Συλλογῆς Γερουλάνου, καθὼς καὶ τὸ τελετουργικὴς χρήσης ἀγγεῖο τοῦ ΕΑΜ μὲ ἀρ. εὔρ. 3883 (Demakorouli 2005, 277). Νοτιότερα σημειώνεται τὸ νεκροταφεῖο τῆς Ἀλικῆς στὰ ὄρια τῶν δήμων Γλυφάδας καὶ Βούλας (Σγουρίτσα 1988α, Α. Πατριανᾶκου-Ἠλιάκη, ΑΔ 44, 1989, Β1, 69-71) καὶ νοτιοανατολικά του τὰ νεκροταφεῖα στὸ Βουρβάτσι (Σγουρίτσα 2001, 1-82) καὶ στὸ Καμίνι τῆς Βάρκιζας/Βάρης (Σγουρίτσα 1988β, 1-108). Κατάλοιπα τοῦ οἰκισμοῦ στὸν ὁποῖο ἀνήκε τὸ τελευταῖο νεκροταφεῖο ἀποκαλύφθηκαν ἀπὸ τὴν Μ. Κασοῦμη-Σούτου σὲ ἀνασκαφές ἰδιωτικῶν οἰκοπέδων ἀπὸ τὸ 2000 κ.ε., ἐνῶ ἔχει ἐρευνηθεῖ καὶ δημοσιευθεῖ ἡ ἀκρόπολις τοῦ λόφου Κιάφα ὅτι ἡ Θῆτη ποὺ φτάνει μέχρι τὴν ΥΕ IIIA1 περίοδο (Ματᾶν 1992, 200 κ.ε.· 1993, 201 κ.ε.). Σὲ δύο οἰκοπέδα ποὺ βρίσκονται στὶς ὑπώρειες τοῦ ἴδιου λόφου καὶ ἀνασκάφηκαν σὲ σωστικὴ ἀνασκαφὴ, ἀποκαλύφθηκαν οἰκοδομικὰ κατάλοιπα ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ΠΕ ἐποχὴ μέχρι τὴν ΥΕ IIIA (Ὁ. Κακαβγιάννη, ΑΔ 54, 1999, Β1, 113-115· 55, 2000, Β1, 129). Ἐνδότερα, ΒΑ. τοῦ Κοντοπήγαδου, ἀπὸ τὴ θέση Καρρῶς τῆς σημερινῆς Ἠλιούπολης, προέρχονται ΥΕ IIIB εὐρήματα τῶν Μουσείων τῆς Ὁξφόρδης καὶ τοῦ Ἄμστερνταμ καὶ ἀπὸ θέση κοντὰ στὴ μονὴ τῆς Καισαριανῆς προέρχονται ΥΕ IIIB δοτράκα τῆς Συλλογῆς τῆς Βρετανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν (Συριοπούλος 1994, 409-410).

Σχῆδιο 1. Κοντοπήγαδο. Κάτοψη τοῦ οἰκιστικοῦ συγκροτήματος τῆς πλαγιάς τοῦ λόφου (ΟΤ 71Α Ἀλίμου).

μου, ἐπὶ τῆς λεωφόρου Βουλιαγμένης καὶ τῶν ὁδῶν Γούναρη, Κουμουन्दούρου καὶ Μιχαλακοπούλου⁸. Τὸ ΟΤ 71Α ἔχει χωροθετηθεῖ στὸν δυτικὸ τομέα χαμηλοῦ λόφου, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ διχοτομήθηκε κατὰ τὶς ἐργασίες διάνοιξης τῆς λεωφόρου Βουλιαγμένης στὶς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, διέσωσε στὴν ἐναπομείναισα κορυφὴ καὶ τὴν ὁμαλὴ δυτικὴ πλαγιά του ἐκτεταμένα οἰκιστικὰ κατάλοιπα τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς⁹.

8. Ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα τοῦ οἰκισμοῦ στὴ μεγαλύτερη ἔκτασή του δὲν προχώρησε σὲ βάθος, ὁπότε τὰ ἀνασκαφικὰ στοιχεῖα ποὺ πρὸς τὸ παρὸν διαθέτουμε ἀφοροῦν τὴν ἀνώτερη οἰκοδομικὴ φάση (ΥΕ ΙΙΒ περίοδο) καὶ τὴν ἐποχὴ ἐγκατάλειψης τοῦ χώρου στὶς ἀρχές τοῦ 12ου αἰ. π.Χ. Ἀπὸ τὴ μελέτῃ τῆς κεραμικῆς, ποὺ βρῖσκεται σὲ ἐξέλιξη, φαίνεται πάντως ὅτι ὁ μυ-

κηναϊκὸς οἰκισμὸς τοῦ Κοντοπήγαδου ἰδρύθηκε κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΑ περίοδο καὶ κυρίως τὴν ΥΕ ΙΙΑ2 (βλ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2006α, 39 ἐπάνω εἰκόνα).

9. Σὲ ἀναφορὰ τοῦ Ἰω. Γερουλάνου πρὸς τὸν τότε Ἐφορο τῶν Ἀρχαιοτήτων Β΄ Περιφέρειας Ἀττικῆς (ἀρ. πρ. 353/30-3-1964), ἡ ὁποία ἔχει καταχωρηθεῖ στὸ ἀρχεῖο τῆς νῦν ἀρμόδιας γιὰ τὴν περιοχὴ ΚΣΤ΄ Ἐφο-

Πρόκειται για δύο συγκροτήματα, τὸ ἓνα στὴν ὁμαλὴ πλαγιὰ τοῦ λόφου καὶ τὸ δεύτερο στὴν κορυφὴ του, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἰδρυθεῖ πάνω σὲ προϋπάρχοντα λείψανα πρωτοελλαδικοῦ οἰκισμοῦ (σχ. 1)¹⁰. Τὸ συγκρότημα τῆς πλαγιᾶς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο οἰκιστικὰ σύνολα ποὺ ὀρίζονται ἀπὸ ἐνιαῖο περίβολο, στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ὁποῖου ξεκινάει μονοπάτι, λαξευμένο στὸν φυσικὸ κιμηλόβραχο τῆς περιοχῆς, ποὺ ὁδηγεῖ στὸ συγκρότημα τῆς κορυφῆς.

Τὸ συγκρότημα τῆς πλαγιᾶς ἔχει σύνθετη κάτοψη μὲ μεγάλες αἴθουσες, μεγάλη αὐλὴ καὶ σειρὲς δωματίων ἐνδιάμεσα καὶ πέριξ αὐτῶν (σχ. 1, εἰκ. 1)¹¹. Τὸ συγκρότημα τῆς κορυφῆς, ὅσο ἔχει διασωθεῖ μετὰ τὴ διχοτόμηση τοῦ λόφου, εἶναι ἐπίμηκες, ὀρθογωνίου σχήματος, διαιρούμενο μὲ μεσοτοιχίες σὲ ἐπὶ μέρος δωματία¹².

Στὴν ἴδια περίοδο ἀνάγεται καὶ ἡ ἐκτεταμένη ἐργαστηριακὴ ἐγκατάσταση ποὺ ἀποκαλύφθηκε τὸ 2006-2007 στὸν χώρο τοῦ σταθμοῦ τοῦ ΜΕΤΡΟ «Άλιμος», μόλις 300 μ. νότια ἀπὸ τὸ ΟΤ 71Α. Στὸ πλαίσιο τῶν ἐργασιῶν κατασκευῆς τοῦ σταθμοῦ καὶ σὲ βάθος μόλις 0,50-0,60 μ. ἀπὸ τὸ ὁδόστρωμα τῆς λεωφόρου Βουλιαγμένης, ἐντοπίστηκε ἀδιατάρακτο μυκηναϊκὸ στρώμα ἐπὶ τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ἢ κροκαλοπαγοῦς κατὰ τόπους φυσικοῦ βράχου, ὁ ὁποῖος ἔφερε τεχνητὲς καὶ φυσικὲς διαμορφώσεις ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος (εἰκ. 2).

Διαπιστώθηκαν τέσσερα συστήματα ἀγωγῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν λαξευτεῖ στὸν βράχο, ἐνῶ στὸς ἐνδιάμεσους κυρίως χώρους ὑπάρχουν σειρὲς λαξευμένων ὀρυγμάτων. Ἀπὸ τοὺς δύο κεντρικοὺς ἀγωγοὺς σχηματίζουμε σαφὴ εἰκόνα γιὰ τὴ μορφὴ τους, δεδομένου ὅτι ἀποκαλύφθηκαν ὁ ἓνας σὲ μῆκος 60 μ. καὶ ὁ δεύτερος σὲ μῆκος 30 μ., ἐνῶ ἔχει ἀποσαφηνιστεῖ μόνο τὸ ἓνα ἄκρο τους. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο ἀγωγοὺς ἦρθε στὸ φῶς μικρὸ μόνο τμήμα. Πρόκειται πάντως γιὰ ἐπίμηκη λαξεύματα ἄγνωστου μήκους, μὲ πλάτος 2,60 μ. κατὰ μέσον ὄρο, ὀρθογωνίας διατομῆς, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν στὴν κατὰ πλάτος τομὴ τους τρία ἐπίπεδα. Στὸ κέντρο διαγράφεται ὁ πυθμένας, σὰν ἓνα αὐλάκι λαξευμένο σὲ χαμηλότερη στάθμη κατὰ 0,05 ἕως 0,30 μ. ἀπὸ τὰ δύο πλαϊνὰ ἐπίπεδα, τὰ ὁποῖα ἔχουν διαμορφωθεῖ σὰν ὑπερυψωμένες πατοῦρες. Οἱ ἀγωγοὶ εἶναι παράλληλοι μεταξὺ τους, σχεδιασμένοι μὲ ἐκπληκτικὴ ἀκρίβεια. Τὰ ἐνδιάμεσα ὀρύγματα, ποὺ εἶναι λαξευμένα ἐπίσης βάσει ἀκριβοῦς σχεδίου, ἔχουν ὀρθογωνιο κυρίως σχῆμα, μὲ μῆκος πλευρᾶς 1 μ. κατὰ μέσον ὄρο καὶ βάθος ἀπὸ 0,50 ἕως 0,70 μ.

Οἱ ἀγωγοὶ καὶ τὰ ὀρύγματα ἐντάσσονται στὸ σύνολό τους σὲ μιὰ ἐκτεταμένη ἐργαστηριακὴ ἐγκατάσταση, τὸ κύριο στοιχεῖο τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ἦταν ἡ διοχέτευση, ἡ κυκλο-

ρείας Ἀρχαιοτήτων, ὑπάρχει ἐκτενὴς περιγραφή τοῦ διχοτομημένου λόφου στὸ Κοντοπήγαδο, καθὼς καὶ ἀρκετὰ λεπτομερῆς ἀρχαιολογικὴ ἐπισκόπηση τοῦ συγκεκριμένου τόπου, ἀπὸ τὴν ὁποία προκύπτει ὅτι ἡ φυσιογνωμία τῆς περιοχῆς εἶχε παραμείνει ἀναλλοίωτη ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι καὶ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1960.

10. Καζᾶ-Παπαγεωργίου 1987, 68-69· 1993, 66-69· 2006α, 27 κέ· 2006β, 56 κέ· 2009, 434-436· 2010, 465-467.

11. Ἡ κάτοψη τῶν οἰκιστικῶν καταλοίπων παρουσιάζει ἰδιομορφίες χωρὶς ἀκριβὴ παράλληλα. Γιὰ πε-

ριγραφή οἰκιστικῶν ἐνοτήτων βλ. Hiesel 1990, 216 κέ· Siennicka 2010, 74 κέ.

12. Τὰ ἀρχαῖα τῶν δύο πρώτων οἰκοπέδων διατηροῦνται ὁρατὰ στὸ ἐνοποιημένο ἡμιυπόγειο τῶν σύγχρονων οἰκοδομῶν ἐπὶ τοῦ παραδρόμου Βουλιαγμένης καὶ τῶν ὁδῶν Μιχαλακοπούλου καὶ Κουμουνδούρου, ἐνῶ τὰ ἀρχαῖα τοῦ οἰκοπέδου ΟΑΕΔ διατηροῦνται ἐπίσης ὁρατὰ στὸν ἐλεύθερο χώρο ποὺ βρίσκεται στὴ βόρεια γωνία τῆς ὁδοῦ Γούναρη καὶ τοῦ παραδρόμου Βουλιαγμένης.

Εικ. 1. Κοντοπήγαδο. Μερική άποψη τοῦ οἰκισμοῦ.

φορία καὶ ἡ χρησιμοποίηση τοῦ νεροῦ. Στὸν σχεδιασμὸ τῆς ἐγκατάστασης ἔχει ληφθεῖ ὑπόψη καὶ ἡ ἐπαναχρησιμοποίηση ἢ ἀνακύκλωση τοῦ νεροῦ, καθὼς στὴν Ἄττικὴ τὸ νερὸ εἶναι διαχρονικὰ λιγοστὸ καὶ κατὰ συνέπεια πολύτιμο (Κριτίας 111a-d). Οἱ ἀνάγκες τῆς περιοχῆς σὲ νερὸ καλύπτονταν ἀπὸ τοὺς χειμάρρους, τὰ ρέματα καὶ ἀπὸ πηγὰδια κυρίως κατὰ τὶς περιόδους ξηρασίας καὶ ἀνομβρίας. Στὸν χώρῳ ποὺ ἐρευνήθηκε ἀποκαλύφθηκαν τρεῖς μυκηναϊκὰ πηγὰδια, ἓνα ἐκ τῶν ὁποίων (πηγάδι 7) βρέθηκε σὲ σκάμμα τῆς ΔΕΗ ἐπὶ τῆς ΝΑ. γωνίας τῶν ὁδῶν Κουμουνδούρου καὶ Ἡρώος Μάτση. Τὸ πηγὰδι αὐτό, ὅπως καὶ ἓνα ὠσειδῆς

Εικ. 2. Κοντοπήγαδο. Αεροφωτογραφία της εργαστηριακής εγκατάστασης, όπου φαίνονται οι δύο εκ των τεσσάρων άγωγών.

δρυγμα πολὺ κοντὰ του, ποὺ χαρακτηρίστηκε ὡς ἀποθέτης 1, εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ γιὰ τὴν ἀπόρριψη ἄφθονου ὕλικου¹³. Στὸ σκάμμα-ἀγωγὸ τῆς ΔΕΗ ποὺ διανοίχθηκε κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ Κουμουνδούρου, σὲ ἀπόσταση 50 μ. δυτικὰ τοῦ σταθμοῦ, ἀποκαλύφθηκε ἡ συνέχεια τῆς μυκηναϊκῆς ἐργαστηριακῆς ἐγκατάστασης. Κατὰ συνέπεια εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογιστεῖ βάσει τῶν ἕως τώρα ἀνασκαφικῶν δεδομένων ὅτι ἡ ἔκταση τῆς συγκεκριμένης ἐγκατάστασης ξεπερνᾷ τὰ 3.000 τ.μ., χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ τὰ ὄριά της ἀνατολικά, βόρεια καὶ δυτικά, καὶ ἐπομένως ἡ συνολικὴ ἐπιφάνεια ποὺ καταλάμβανε νὰ παραμένει ἄγνωστη.

Ὡς πρὸς τὴ δραστηριότητα ποὺ λάμβανε χώρα στὴν ἐν λόγω ἔκταση, θεωροῦμε πρὸς τὸ παρὸν διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο στάδιο τῆς κατεργασίας λιναριοῦ (λίνου τοῦ χρησιμοτάτου), ἀπὸ τὸ ὁποῖο παραγόταν ἡ κατ' ἐξοχὴν φυτικὴ ἴνα τῆς ἀρχαιότητος¹⁴. Κατὰ συνέπεια οἱ λαξευμένοι ἀγωγοὶ καὶ τὰ δρυῖματα ἐρμηνεύονται σὰν λινοβρόχια. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔχουν δημοσιευτεῖ συναφῆ στοιχεῖα γιὰ κατάλοιπα ἐγκατάστασης αὐτῆς τῆς μορφῆς στὶς ἕως τώρα γνωστὲς μυκηναϊκὲς θέσεις, προτείνεται ἡ προαναφερθεῖσα ἐρμηνεία βάσει πληροφοριῶν ποὺ ἀντλοῦνται ἀπὸ τὴ λαογραφία τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας καὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν¹⁵. Πάντως σὲ πινακίδες κυρίως τῆς Πύλου (σειρὲς Na, Ng καὶ Nn) ἀλλὰ καὶ τῆς Κνωσοῦ (σειρὰ Nc), ὅπου ἀναφέρεται τὸ λινάρι εἴτε ρητὰ (*ri-no*) εἴτε ὡς βραχυγραφία (*SA*), καταγράφονται στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν καλλιέργεια, τὴν παραγωγή, τὴ διάθεση καὶ τὴ φορολόγηση τοῦ προϊόντος. Οἱ καταγραφὲς αὐτὲς δηλώνουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀνακτόρων γιὰ τὸν τομέα τῆς λινοκαλλιέργειας καὶ ὑπογραμμίζουν τὴν ἄσκηση ἐλέγχου ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἐξουσία σὲ ὅλα τὰ στάδια τῆς παραγωγῆς, καθὼς ἡ χρῆση τοῦ λινοῦ ἦταν ἀπαραίτητη ὄχι μόνον στὸν τομέα τῆς ἐνδυσης καὶ τῆς οἰκοσκευῆς, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους τομεῖς, τὸν ἔλεγχο τῶν ὁποίων εἶχε τὸ ἀνάκτορο¹⁶. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται ἡ ναυπηγικὴ, ποὺ προφανῶς ἀπορροφοῦσε τὶς μεγαλύτερες ποσότητες γιὰ τὰ πανιά, τὰ σχοινιά καὶ τὸ καλαφάτισμα τῶν πλοίων, ἡ κατασκευὴ λινοθωράκων, ἀρμάτων ἀλλὰ καὶ σχοινιῶν καὶ διχτυῶν γιὰ τὸ κυνήγι, ἐνῶ δὲν ἀποκλείεται ἡ ἐξαγωγή τοῦ ἔτοιμου προϊόντος στὸ πλαίσιο τῶν ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων τῶν ἀνακτόρων¹⁷. Ἐκτὸς τῶν παραπάνω, τὸ λινέλαιο καὶ ὁ ἴδιος ὁ λιναρόσπορος¹⁸ εἶχαν ἐπίσης χρῆση σὲ διαφόρους τομεῖς.

13. Παρόμοιες ἀπορρίψεις διαπιστώθηκαν καὶ στὸν χώρο τοῦ οἰκισμοῦ, σὲ σημεῖα ἐκτὸς τοῦ περιβάλλοντος ποὺ τὸν περιέκλειε.

14. Ἡ χρῆση τῶν ἰνῶν ἀπὸ λινάρι ἀνάγεται στὴν πρῶτη Νεολιθικὴ ἐποχὴ γιὰ τὸν ἐλλαδικὸν χώρο καὶ στὴν ἔνατη χιλιετία π.Χ. γιὰ τὴν Ἀνατολίαν (Dickinson 1994, 27· Τζαχίλη 1997, 68).

15. Γιὰ τὸ λινάρι βλ. ἐνδεικτικὰ: Ἑλινική Σαβραντῆ-Σταμούλη, Γυναικεῖα ἔργα, *Λαογραφία* 8, 1921, 561-563. Κ. Χουρμουζιάδης, *Τὸ Τσακίλι τῶν Μετρῶν*, *Θρακικά* 11, 1939, 410-413. Θ. Κιακίδης, *Ἡ σπορὰ καὶ*

ἡ ἐπεξεργασία τοῦ λιναριοῦ στὸ Σαμακόβι, *Θρακικά* 19, 1944, 311-312. Πανταζῆς Κοντομήχης, *Τὰ γεωργικὰ τῆς Λευκάδας*, *Λαογραφικὰ Λευκάδας* 2, 1985, 97-103.

16. Crowley 2008, 277. Killen 1984, 49 κέ. Sheldred 2006, 79 κέ.

17. Ruipérez, Melena 1996, 115, 133, 144, 160-161. Βασιλικὸς 1995, 383. Dickinson 1994, 47, 82. Τζαχίλη 1997, 64-77.

18. Δύο ἴδιου σχήματος ἀλλὰ διαφορετικοῦ μεγέθους σκευὴ ἀπὸ τὸν χώρο τῆς ἐργαστηριακῆς ἐγκατάστασης, παρουσιάζουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καὶ πρὸς

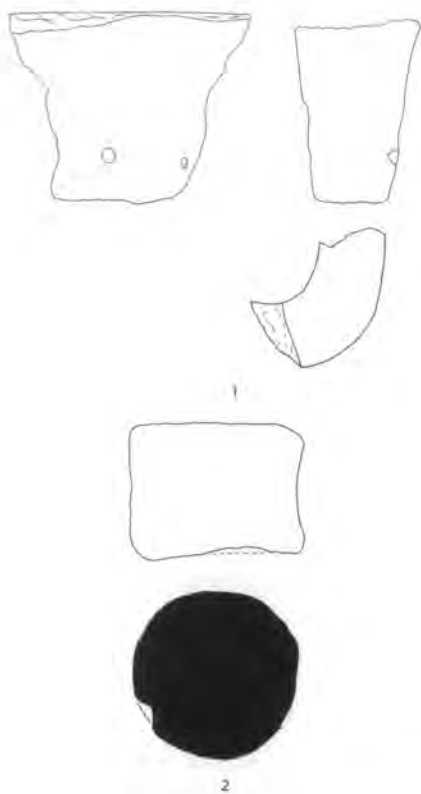

Εἰκ. 3. Κοντοπήγαδο. Ἀποτυχημένες ὀπτήσεις.

Ἡ μεγάλη ἔκταση τῆς ἐργαστηριακῆς ἐγκατάστασης καὶ ὁ κατ' ἀναλογίαν πρὸς αὐτὴν μέγας ὄγκος τοῦ κατεργαζόμενου προϊόντος ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς βιοτεχνικῆς ἐνασχόλησης καὶ παραγωγῆς ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἀποδοθοῦν σὲ ἓνα οἰκισμὸ περιορισμένης ἔκτασης, ὅπως τοῦ Κοντοπήγαδου ἢ τοῦ γειτονικοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ. Ἀντίθετα, τὰ μεγέθη αὐτὰ παραπέμπουν σὲ ἓνα κέντρο ἀντίστοιχῆς κλίμακας ποὺ πρέπει νὰ εἶχε τὸν ἔλεγχο τῆς περιοχῆς καὶ τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ τῆς Ἀκρόπολης τῶν Ἀθηνῶν, μὲν 5 χλμ. βορειότερα τοῦ Κοντοπήγαδου. Ἄν στὴν ἐν λόγω ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση ληφθεῖ ὑπόψη καὶ ἡ παράδοση περὶ τῆς ἴδρυσης τοῦ μεγάλου συνοικισμοῦ τῶν Ἀθηνῶν, θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ὁ μικρὸς οἰκισμὸς τοῦ Κοντοπήγαδου στὸ πλαίσιο τῆς ὑποτιθέμενης συνένωσης τῶν μικρῶν οἰκισμῶν¹⁹, ἦταν ἡ ἔδρα τοῦ ἀξιωματοῦχου, στὸν ὁποῖο εἶχε ἀνατεθεῖ ἀπὸ τὸ διοικητικὸ κέντρο τῆς Ἀκρόπολης ἡ εὐθύνη γιὰ τὴ λειτουργία τῆς ἐργαστηριακῆς ἐγκατάστασης. Ἐκτὸς αὐτῆς τῆς δραστηριότητος, ἀπὸ τὰ εὐρήματα προκύπτει ὅτι τὸ Κοντοπήγαδο διέθετε καὶ κεραμικὸ ἐργαστήριον, δεδομένου ὅτι τόσο στὸ ὑλικὸ τοῦ οἰκισμοῦ, ὅσο καὶ τῆς ἐργαστηριακῆς ἐγκατάστασης βρέθηκε μέγας ἀριθμὸς ὀστράκων καὶ τμημάτων ἀγγείων ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἀποτυχημένες ὀπτήσεις μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ ὑαλοποίηση στὴν ἐπιφάνειά τους ἢ καὶ παραμόρφωση τῶν σχημάτων τους (εἰκ. 3). Στὰ ση-

τὸ παρὸν ἔλλειψαι ἄλλων παράλληλων ἐρμηνεύονται ὡς μονάδες μέτρησης στερεοῦ προϊόντος, ἴσως τοῦ λι-
 ναρόσπορου (Τζαχίλη 1997, 71).

19. Γιὰ σχετικὴ συζήτηση βλ. Παντελίδου 1975, 236-240. Sgouritsa 2007, 266-267.

Εικ. 4. Κοντοπήγαδο. 1. Εξάρτημα (:) περιστροφής άξονα κεραμικού τροχού. 2. Ροδέλα από άψητο πηλό (1:4).

Εικ. 5. Κοντοπήγαδο. Πηγάδι 7. Υπολείμματα άσβέστη επί όστράκων.

μαντικά ένδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη κεραμικού έργαστηρίου στο Κοντοπήγαδο προστίθεται ή ροδέλα πηλού που βρέθηκε στον χώρο του οικισμού και θραύσμα μάλλον από έξάρτημα περιστροφής του άξονα κεραμικού τροχού, επίσης από τον οικισμό (εικ. 4)²⁰. Έν μέσω του πλήθους των εύρημάτων ιδιαίτερο ένδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα υπολείμματα καθαρής άσβεστικής ουσίας επικολλημένα σε αρκετά όστρακα (εικ. 5), καθώς και τα ίχνη όρυκτής έρυθρης χρωστικής ύλης στο έσωτερικό μερικων άγγείων. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν ισχυρές ένδειξεις και για περαιτέρω έργα-

στηριακές δραστηριότητες των κατοίκων του συγκεκριμένου οικισμού, οι όποιες πιθανότατα σχετίζονται με έπόμενο στάδιο κατεργασίας του λιναριού και άφορούν την παραγωγή και λεύκανση ή βαφή των ίνων²¹. Οι παραπάνω δραστηριότητες ίσως πρέπει να συνδυαστούν και με τον μεγάλο άριθμο άσάμινθων που βρέθηκαν στο Κοντοπήγαδο²². Ως προς τον τομέα της κεραμικής παραγωγής, θα πρέπει να τονιστεί ή ιδιαίτερη σημασία που έχουν

20. Βλ. Evely 2000, 284, εικ. 116 για άναπαράσταση κεραμικού τροχού. Η σπανιότητα έξαρτημάτων περιστροφής σε αντίθεση με τους κεραμικούς δίσκους από τα σχετικά σύνολα έπισημαίνεται ως ένδειξη ότι τα πρώτα θα ήταν κατασκευασμένα από φθαρτά ύλικά όπως τὸ ξύλο.

21. Βλ. Kardara 1961, 266 για την περιγραφή καταλοίπων βαφείου ύφασμάτων στη θέση Ράχη Ίσθμίων, όπου άναφέρεται ή πιθανή χρήση άσβέστη στη διαδικασία. Δέν αποκλείεται βέβαια τα κατάλοιπα της άσβεστικής ουσίας που βρέθηκαν στο πη-

γάδι να προορίζονταν και για άλλη χρήση. Άσβέστης έντοπίστηκε και στα Κανάκια, στο έσωτερικό δύο άσάμινθων (χώροι 2 και 6 του κτιρίου ΙΑ: Λώλος 2003, 50, εικ. 18), που σύμφωνα με τη μικροσκοπική έξέταση ήταν ύψηλης ποιότητας και συγκρίνεται με τα κονιάματα του κτιρίου Γ (Μαραμπέα 2010, 217 κέ. Κυλίκου 2010, 795 κέ.).

22. Οι άσάμινθοι έχουν ήδη συσχετιστεί με ύφαντικές δραστηριότητες (Stavrianopoulou 1989, 79-80). Για κατά χώρον άσάμινθους στον οικισμό βλ. Καζά-Παπαγεωργίου 2006α, 38· 2006β, 56.

τά νέα εύρηματα, καθώς μέχρι τώρα αν και υπήρχαν πολλές ένδειξεις, δεν είχαν έντοπιστεί χειροπιαστά στοιχεία για την ύπαρξη κεραμικού εργαστηρίου στο σύνολο των γνωστών μυκηναϊκών θέσεων της Αττικής²³. Σύμφωνα με τα παραπάνω διαμορφώνεται η άποψη ότι το Κοντοπήγαδο κατείχε σημαντική θέση όχι μόνο στην περιφέρεια των Αθηνών, αλλά και στην ευρύτερη μυκηναϊκή Αττική.

Η αποκάλυψη των εργαστηριακών και οικιστικών καταλοίπων στο Κοντοπήγαδο αποτελεί πολύ σημαντική εξέλιξη για τη μελέτη της μυκηναϊκής Αθήνας, καθώς τα οικιστικά κατάλοιπα της ύστερης ανακτορικής περιόδου από την Αττική είναι πολύ σπάνια και περιορίζονται κυρίως στην περιοχή της Ακρόπολης των Αθηνών²⁴, τὸν Θορικό²⁵, τὴν Ἐλευσίνα²⁶, τὸν Ἅγιο Κοσμά²⁷ καὶ τὴν ἀκτὴ τοῦ φαληρικοῦ λιμένα, ὕστερα ἀπὸ πρόσφατη σωστική ἀνασκαφή τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας²⁸.

Ἡ περαιτέρω ἀνάλυση τοῦ συνόλου τῶν εὐρημάτων τοῦ Κοντοπήγαδου, οἰκιστικῶν καὶ ἐργαστηριακῶν καταλοίπων, θὰ συμπληρώσει τὰ κενὰ τῆς ἐρευνας γιὰ τὴν περιφέρεια τῶν Αθηνῶν, καὶ τῆς Αττικῆς εὐρύτερα, σχετικὰ μὲ τις πολὺ κρίσιμες αὐτὲς περιόδους ποὺ καταλήγουν στὴν καταστροφὴ ὅλων τῶν ἀνακτορικῶν κέντρων (ΥΕ ΠΙΒ2 καὶ ΥΕ ΠΙΓ

23. Τὸ 1996 στὸ πλαίσιο ἐρευνητικοῦ προγράμματος χημικῆς ἀνάλυσης μυκηναϊκῆς κεραμικῆς ὑπὸ τοὺς Μαραν καὶ Μομμσεν γιὰ τὴν παραγωγή τῆς Αττικῆς, συμπεριελήφθησαν δείγματα καὶ ἀπὸ τὸ ὑλικὸ τοῦ Κοντοπήγαδου Ἀλίμου (Μομμσεν 2003, 13 κέ.). Τὰ περισσότερα δείγματα τοῦ Ἀλίμου, ὅπως καὶ τῆς Ακρόπολης Αθηνῶν, ἀνήκουν στὴν ὁμάδα ΚΡΟ-ΡQ,S, ἐνῶ ἡ μικρὴ ὁμάδα ΑLIN ἐντοπίζεται μόνο στὸν Ἅλιμο. Ἡ δὲ κεραμικὴ ὄλη τῆς ὁμάδας ΚΡΟ-ΡQ,S ἀναγνωρίστηκε καὶ σὲ πολὺ μεταγενέστερα ἀττικά ἀγγεῖα τῆς Πρωτογεωμετρικῆς καὶ Ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, ἐξαγωγῆς στὴ Σμύρνη καὶ τὴν Ἔφεσο, ὅποτε ἀποδόθηκε μὲ μεγάλη πιθανότητα σὲ ἀττικὸ ἐργαστήριο (Μομμσεν 2003, 18). Καθὼς ὅλες οἱ κεραμικὲς ὄλες ποὺ ἀναγνωρίστηκαν στὴν προαναφερθεῖσα ἐρευνα δὲν ἔχουν ἐντοπιστεῖ ἐκτὸς Αθηνῶν, ὁ Μομμσεν πιθανολογεῖ ὅτι πρόκειται γιὰ τοπικὰ προϊόντα (Μομμσεν 2003, 16 κέ., εἰκ. 3, πίν. 3). Ἐπίσης, καὶ οἱ πετρογραφικὲς καὶ χημικὲς ἀναλύσεις ποὺ πραγματοποιήθηκαν πρόσφατα σὲ κεραμικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὰ Κανάκια τῆς Σαλαμίνας ἀπὸ τοὺς Ρ. Day καὶ Β. Κυλίκουλου δείχνουν ὅτι τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ εἶναι ἀττικὴ παραγωγή (Μαραμπέα 2010, 215 κέ.). Μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον ἀναμένονται τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νέου ἐρευνητικοῦ προγράμματος γιὰ τις κεραμικὲς ὄλες ἀπὸ μυκηναϊκὲς κυρίως θέσεις τοῦ Σαρωνικοῦ, τὸ ὁποῖο πραγματοποιεῖται ὑπὸ τοὺς Ρ. Day καὶ Β. Κυλίκουλου. Σημαντικὸ μέρος τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἀφορᾷ τὸ ὑλικὸ τοῦ Κοντοπήγαδου.

24. Ὁμάδα κεραμικῆς ἀπὸ τὰ κατώτερα στρώματα

τῆς ὑπόγειας κρήνης στὴν Ακρόπολη Αθηνῶν χρονολογεῖται στὴν ΥΕ ΠΙΒ2 (Gauß 2003a, 93 κέ.), παρόλο ποὺ δὲν πρόκειται γιὰ κλειστὸ σύνολο καθότι εἶναι ἀνάμεικτο μὲ κεραμικὴ τῆς ΥΕ ΠΙΓ πρώιμης καὶ λίγα ὄστρακα τῆς ΥΕ ΠΙΓ μέσης. Γιὰ λίγους ΥΕ ΠΙΒ τάφους καὶ κεραμικὴ νότια τῆς Ακρόπολης βλ. Παντελίδου 1975, 29. Στὴν ΥΕ ΠΙΓ πρώιμη (φάση 1 τοῦ Rutter) χρονολογεῖται ἡ καταστροφὴ τῶν οἰκιῶν ἀπὸ τὴ ΒΑ. ἄνοδο τῆς Ακρόπολης (Rutter 2003, 193 κέ.; Gauß 2003a, 98 κέ.). Ἡ κατασκευὴ τοῦ κυκλώπειου τείχους τοποθετεῖται στὴν ΥΕ ΠΙΒ2 (Iakovidis 2006a, 227 κέ.).

25. Mountjoy 1995a, 195 κέ.

26. Κ. Πρόξα, ΑΔ 38, 1983, 27-29. Πενιχρὰ οἰκιστικὰ κατάλοιπα, ἀλλὰ τὸ νεκροταφεῖο περιεῖχε ταφῆς τῆς ΜΕ-ΥΕ ΠΙΒ.

27. Mylonas 1959, 52-54, εἰκ. 139, 61 καὶ 9, εἰκ. 14. Παρόλο ποὺ οἱ τοῖχοι τοῦ κτιρίου S δὲν σώζονται καλά, φαίνεται ὅτι πρόκειται γιὰ μεγαρόσχημο οἰκῆμα. Τὰ ἀκέραια ἀγγεῖα ποὺ βρέθηκαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου του ὑποδηλώνουν ἐγκατάλειψη χωρὶς ἐμφανὴ ἢ σαφὴ ἴχνη καταστροφῆς.

28. Κατὰ τις οἰκοδομικὲς ἐργασίες στὸ ἀκίνητο ἰδιοκτησίας τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς στὸ Δέλτα Παλαιοῦ Φαλήρου ἐντοπίστηκε τὸ ἐπίπεδο χρῆσεως τῆς ἀκτῆς τοῦ φαληρικοῦ λιμένα ἀπὸ τὴ Μυκηναϊκὴ ἕως καὶ τὴν Κλασικὴ ἐποχῆ. Στὸ μυκηναϊκὸ στρώμα βρέθηκε κεραμικὴ ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ΥΕ ΠΙΒ2 περίοδο ἕως καὶ τὴν ΥΕ ΠΙΓ ὕστερη (Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, ὑπὸ δημοσίευση α καὶ β).

πρώμη – φάση 1)²⁹. Ο οικισμός και η εργαστηριακή εγκατάσταση του Κοντοπήγαδου εγκαταλείφθηκαν στην πρώτη YE IIIΓ περίοδο, χωρίς ίχνη καταστροφής από σεισμό ή πυρκαγιά, όπως ακριβώς συνέβη και με την Ακρόπολη Αθηνών και τον Άγιο Κοσμά³⁰.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εγκατάσταση των άγωγων αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, έργο τέτοιας έμβλειας, που η ύπαγωγή του σε κάποιο μεγαλύτερο κέντρο να φαίνεται άδιαμφισβήτητη.

Ακολουθεί η παρουσίαση των συμπερασμάτων από τη μελέτη του κεραμικού υλικού που βρέθηκε εντός του αποθέτη 1 της εργαστηριακής εγκατάστασης, καθώς αποτελεί ένα κλειστό σύνολο ένδεικτικής κεραμικής με χρονολογική όμοιογένεια και καλή διατήρηση. Συμπληρωματικά και για λόγους μεθοδολογίας παρουσιάζονται κάποια στοιχεία από το γειτονικό προς τον αποθέτη πηγάδι 7 της εργαστηριακής εγκατάστασης αλλά και μερικά από τον οικισμό. Η μελέτη των δύο αυτών συνόλων βρίσκεται σε εξέλιξη.

Αποθέτης 1

Ο αποθέτης 1 εντοπίστηκε κατά τις εργασίες διάνοιξης οκάμματος της ΔΕΗ για την εγκατάσταση υπόγειου δικτύου κατά μήκος της ανατολικής πλευράς της οδού Κουμουνδούρου και σε απόσταση 6,5 μ. από τη συμβολή της με την οδό Ήρωος Μάτση. Πρόκειται για ένα περίπου ωοειδούς σχήματος όρυγμα, μέγ. διαστ. 1,75x2,30 μ. και βάθ. 1,35 μ., το οποίο είχε χρησιμοποιηθεί ως λάκκος απορριμμάτων όπως και το παρακείμενο πηγάδι 7. Βρέθηκε πλήρες καστανέρυθρων επιχώσεων³¹ που περιείχαν πολλούς μικρούς λίθους, άφθονη κεραμική, αρκετά αποσπασματικά σωζόμενα ειδώλια, δευτερογενώς αποκρουσμένες βάσεις αγγείων³² και τρία θραύσματα από λίθινα εργαλεία. Οί επιχώσεις αφαιρέθηκαν σε έννεα

29. Βλ. Mountjoy 1999, 34 κέ. για απαρίθμηση ανακτορικών και οικιστικών συνόλων με όριζοντα καταστροφής στην YE IIIΒ2. Επίσης Mountjoy 1997, 109 κέ. και 1999, 36 κέ. για την επαναχρονολόγηση της καταστροφής του ανακτόρου της Πύλου στη μεταβατική YE IIIΒ2-YE IIIΓ πρώτη, καθώς και τον προσδιορισμό της νέας της περιόδου. Για τη συζήτηση σχετικά με τη νέα φάση της Mountjoy και τον προσδιορισμό της YE IIIΓ (φάση 1) αντί της μεταβατικής ως της φάσης καταστροφής συγκεκριμένων ανακτόρων και κέντρων βλ. Rutter 2003α, 197 και 2003β, 255. Επίσης βλ. και Vitale 2006, 197, πίν. 2 για την επαναχρονολόγηση θέσεων στην YE IIIΒ2 τελική (Μιδέα, Ίτρια, Νιχώρια, Θήβα), φάση την οποία προτείνει κατ' αντιστοιχία προς τον διαχωρισμό των Podzuweit και Kilian στην Τίρυνθα (SH IIIΒ entwickelt-SH IIIΒ Ende) ή την YE IIIΓ φάση 1 αντί της μεταβατικής της Mount-

joy. Επίσης βλ. και Demakoroulou 2003, 91 για τη σχετική συζήτηση ως προς τη χρονολόγηση της καταστροφής στη Μιδέα και Jung 2006, πίν. 1. Στο Διμήνι, ενώ η καταστροφή (από πυρκαγιά καταστρέφεται μόνο το Μέγαρο Β) χρονολογήθηκε αρχικά από την ανασκαφεία στην YE IIIΒ2-YE IIIΓ πρώτη ή και στην πρώτη YE IIIΓ (Αδρύμη-Σισμάνη 1999-2001, 87 κέ. 92), πρόσφατα επαναχρονολογήθηκε στην YE IIIΒ2 και η μικρής διάρκειας επανακατοίκηση στην YE IIIΒ2-YE IIIΓ πρώτη (Adrimi-Sismani 2007, 212). Στα Κανάκια οί ανασκαφείς μιλούσαν για καταστροφή/εγκατάλειψη: Λόλος 2003, 18, 77.

30. Βλ. σ. 205, σημ. 24, 27.

31. Το κατά τόπους ερυθρό χρώμα των επιχώσεων πιθανότατα οφείλεται σε διαλυμένες πλίνθες.

32. Με την απόκρουση των βάσεων πιθανότατα επιτυγχανόταν η δευτερογενής παραγωγή σφαιρικού

στρώσεις (πάσσες), πάχους κατά μέσον όρο 15 εκ., αν και δεν παρουσιάστηκε διαφοροποίηση στο χώμα. Με τη μελέτη του ύλικου διαπιστώθηκε ότι η απόθεση αποτέλεσε στιγμιαία ενέργεια (*deliberate tip*)³³, δεδομένου ότι εντοπίστηκαν συνανήκοντα όστρακα σε όλα τα βάθη. Η τυπολογική όμοιογένεια πάντως του ύλικου και το γεγονός ότι δεν παρατηρήθηκε διατάραξη των επιχώσεων του αποθέτη, επιτρέπει την ασφαλή συναγωγή χρονολογικών³⁴ και άλλων σημαντικών συμπερασμάτων για το πρωτογενές περιβάλλον του, αν και πρόκειται για σύνολο δευτερογενούς απόθεσης³⁵.

Η ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Ο αποθέτης 1 περιείχε συνολικά 20.000 όστρακα, εκ των οποίων τα 2.750 είναι διαγνωστικά³⁶. Ο βαθμός διατήρησης της κεραμικής είναι μὲν αποσπασματικός, αλλά από τα 2.750 διαγνωστικά όστρακα που εξετάστηκαν το 4% είναι μεγάλου και το 50% μεσαίου μεγέθους³⁷. Έχουν προκύψει και λίγα άγγεϊα σχεδόν άκέραια και επίσης λίγα που διατηρούνται κατά το ήμισυ. Για τη στατιστική ανάλυση και ταξινόμηση του ύλικου δημιουργήθηκε μία βάση δεδομένων στην όποία καταχωρήθηκαν όλα τα διαγνωστικά όστρακα και άγγεϊα του αποθέτη³⁸. Από τη μακροσκοπική εξέταση του ύλικου αναγνωρίστηκαν οί ακόλουθες κεραμικές κατηγορίες: Γραπτή λεπτόκοκκη κεραμική³⁹, άβαφη λεπτόκοκκη κεραμική, μαγειρικά σκεύη και χονδροειδής κεραμική (κυρίως ασάμινθοι). Για την τυπολογική ταύτιση των κεραμικών σχημάτων και κοσμημάτων ακολουθοῦμε τὸ σύστημα του Furumark⁴⁰, για την περιγραφή της γραμμικής διακόσμησης στο χεῖλος των άγγεϊων τὴν ταξινόμηση του Podzuweit⁴¹, ἐνὼ ὡς πρὸς τὴν περιγραφή διαφορῶν γραπτῶν κεραμικῶν τύπων τηροῦνται

σχήματος όστράκων διαφορῶν μεγεθῶν και χρήσεων. Για σφαιρικά όστρακα βλ. Rahmstorf 2008, πίν. 7-21, αν και στην Τίρυνθα τὰ περισσότερα προέρχονταν από σώματα άγγεϊων.

33. Βλ. Mountjoy 1993, 121.

34. Όστρακα προγενέστερων περιόδων μπορεί να προέρχονται είτε από τὴν ὑποδομή δαπέδων, είτε να είναι σε δευτερογενή χρήση (Mountjoy 1993, 120. Demakroulou *et al.* 2002a, 34, εικ. 20). Η παρουσία όστράκων στο σῶμα πλιθρῶν, ὅπως έχει προταθεί (French, Stockhammer 2009, 178), μάλλον θα δημιουργοῦσε πρόβλημα στη συνοχή τους.

35. Η στατιστική ανάλυση τῆς κεραμικῆς αποτελεί ἕνα καλὸ μεθοδολογικὸ εργαλεῖο ὥστε κάθε σύνολο να είναι ἔως ἕνα βαθμὸ ἀξιολογήσιμο με τὴν ἀπομόνωση παλαιότερων ἢ ἀκόμα και ὑστερότερων στοιχείων (βλ. σ. 222 σημ. 133 για *fading-floruit-innovativ Phänomen*).

36. Ὡς διαγνωστικὲς θεωροῦμε τὶς ἑξῆς κατηγορίες όστράκων: χεῖλη, βάσεις, προχοές, σώματα με διαγνω-

στικὸ τοίχωμα ἢ κόσμημα και λαβές.

37. Τα όστρακα χωρίζονται σε τρεῖς κατηγορίες: μικροῦ μεγέθους <5 εκ., μεσαίου μεγέθους 5-10 εκ. και μεγάλου μεγέθους >10 εκ. Για τὴ διαίρεση αὐτὴ βλ. Stockhammer 2008, 70.

38. Τὸ 56% του συνόλου ανήκει σε όστρακα, κυρίως τῆς άβαφῆς λεπτόκοκκῆς κεραμικῆς, τὰ όποια θα μπορούσαν να προέρχονται από περισσότερους του ἑνὸς κεραμικοῦ τύπους.

39. Στὸν κατάλογο χρησιμοποιεῖται για τὴ γραπτὴ κεραμικὴ ἢ συντομογραφία ΠΓΚ, για τὴν άβαφη ΠΑΚ, για τὰ μαγειρικά ΠΜΚ και για τὴ χονδροειδῆ κεραμικὴ ΠΧΚ. Τα στοιχεία πὸν ακολουθοῦν ἐντὸς παρεθέσεως αφοροῦν τὶς ὁμάδες όστράκων και τὶς στρώσεις εὑρεσῆς τους.

40. Furumark 1941.

41. Podzuweit 2007, 19, 311 κέ., Beil. 78 a κέ. Σε κάποιες περιπτώσεις ἢ διεύρυνση των τυπολογικῶν ὁμάδων (Dekor) του Podzuweit κρίθηκε ἀπαραίτητη. Βλ. Kardamaki ὑπὸ δημοσίευση (για παράδειγμα: γραμ-

τὰ συμπεράσματα τῆς ἔρευνας ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθας⁴². Ἡ στατιστικὴ ἀνάλυση τοῦ ὑλικοῦ, τμῆμα τῆς ὁποίας παρουσιάζεται ἐδῶ σὲ ἕξι πίνακες, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη: 1) ἀπὸ τὴ συνολικὴ καταμέτρηση τῶν διαγνωστικῶν ὀστράκων ποὺ ἀνήκουν στοὺς σχετικοὺς τύπους καὶ 2) ἀπὸ μία ἐπιμέρους καταμέτρηση συγκεκριμένων τμημάτων ἀγγείων, ἀντιπροσωπευτικῶν ἐνὸς μεμονωμένου κεραμικοῦ ἀτόμου. Σκοπὸς τῆς τελευταίας καταμέτρησης εἶναι μία ἐκτίμηση τῶν ἐλαχίστων κεραμικῶν ἀτόμων τοῦ ἀποθέτη⁴³. Γιὰ τὴ δευτέρη καταμέτρηση λαμβάνονται ὑπόψη, ὅπου εἶναι δυνατόν, οἱ βάσεις, ἂν καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν τύπο τοῦ ἀγγείου ἢ τὴ συνολικὴ διατήρησή του χρησιμοποιοῦνται καὶ ἄλλα κριτήρια, ὅπως ἡ διακόσμησή του ἢ οἱ λαβές⁴⁴.

Α) ΓΡΑΠΤΗ ΛΕΠΤΟΚΟΚΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Ὁ σκύφος (FS 284), ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ συχνότερο σχῆμα μεταξὺ τῶν ἀνοικτῶν ἀγγείων (πίν. 1), ἐντοπίστηκε σὲ ἑπτὰ τυπολογικὲς παραλλαγές διαφορετικῆς ἀνὰ περίπτωσης συχνότητος. Πρόκειται γιὰ τοὺς σκύφους τύπου Α καὶ Β⁴⁵, τὸν σκύφο Α μὲ ἐσωτερικὸ ὀλόβαφο⁴⁶, τὸν σκύφο C⁴⁷, τὸν ταινιωτό⁴⁸, τὸν σκύφο μὲ μεσαία ταινία χεῖλους (medium band deep bowl)⁴⁹ καὶ τὸν ὀλόβαφο σκύφο (πίν. 2). Ὁ σκύφος μὲ ρόδακα καὶ στιγμὲς στὸ χεῖλος δὲν ἐντοπίστηκε. Οἱ περισσότεροι σκύφοι ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸ ἡμισφαιρικὸ σῶμα μὲ ἀπλὸ ἔξω νεῦον χεῖλος, σπανιότερα κάθετο (εἰκ. 7, 21) ἢ ἐλαφρὰ ἔσω νεῦον ἄνω τοίχωμα καὶ πιδὸ παχὺ χεῖλος (εἰκ. 7, 24-25), ἐνῶ λίγοι σκύφοι ἔχουν κωδωνόσχημη τομῆ (εἰκ. 6, 9). Οἱ λαβές εἶναι συχνὰ τοποθετημένες ψηλά (εἰκ. 6, 2 καὶ 7, 18) καὶ οἱ βάσεις εἶναι δακτυλιόσχημες ἢ

μικρὸς διάκοσμος 14: ταινία χεῖλους πάνω ἀπὸ 2,5 ἐκ., ὀλόβαφη ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια, γραμμικὸς διάκοσμος 15: ταινία χεῖλους ἔως 1,5 ἐκ., ὀλόβαφη ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια, γραμμικὸς διάκοσμος 16: ταινία χεῖλους 1,6-2,5 ἐκ., ὀλόβαφη ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ἀντὶ τῶν γραμμικῶν διακόσμων 9.1, 9.2 τοῦ Podzuweit).

42. Σχετικὰ μὲ τὸν προσδιορισμὸ γιὰ παράδειγμα τῶν διαφορῶν τύπων τοῦ σκύφου FS 284, ὅπως σκύφος τύπου Α, Β, σκύφος μὲ ρόδακα κλπ. βλ. σ. 208-209, σημ. 44-48.

43. Βλ. Moran 1992, 119.

44. Ἡ καταμέτρηση ἐλαχίστων κεραμικῶν ἀτόμων ἐμφανίζεται σὲ ξεχωριστὴ στήλη (πίν. 1, 3-4), ἐντὸς παρένθεσης (πίν. 5), σὲ ξεχωριστὸ πίνακα γιὰ τοὺς σκύφους (πίν. 2), ἐνῶ δὲν ἔχει πραγματοποιηθεῖ γιὰ τὴ χονδροειδῆ κεραμικὴ (πίν. 6).

45. Βερδελεῆς κ.ἀ. 1966, 139 κέ. French 1969, 74.

46. Ὡς ὄρος ἀφορᾷ κυρίως τὴν περιγραφὴ τῆς Mountjoy (1986, 150), ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι πιδὸ στενὰ ὀριοθετημένος ὡς σκύφος μὲ ἀποκλειστικὰ ἐσωτερικὴ ὀλό-

βαφη ἐπιφάνεια καὶ ταινία χεῖλους ποὺ δὲν ξεπερνᾷ τὸ 1,5 ἐκ. (γραμμικὸς διάκοσμος 15). Στὴν ομάδα αὐτὴ ἐντάσσουμε καὶ τοὺς λίγους σκύφους μὲ ἐξωτερικὴ διακόσμησις ὑψίποδα σκύφου (γραμμικὸς διάκοσμος Podzuweit 9.3).

47. Ὁ ὄρος σκύφος τύπου C χρησιμοποιήθηκε γιὰ μία ομάδα ἀγγείων ἀπὸ τὸ δυτικὸ κλιμακοστάσιο τῆς Τίρυνθας (Kardamaki, ὑπὸ δημοσίευση). Φέρει ταινία χεῖλους μεσαίου μεγέθους, 1,6 ἔως 2,5 ἐκ., ἐσωτερικὰ ὀλόβαφη ἐπιφάνεια (γραμμικὸς διάκοσμος 16), μὲ κομμάτια σκύφου τύπου Α ἢ Β, ἐνῶ οἱ διαστάσεις του κυμαίνονται μεταξὺ τοῦ σκύφου Α καὶ τοῦ σκύφου Β. Ὁ σκύφος C περιλαμβάνει ἐπίσης στοιχεῖα ἀπὸ τοὺς τύπους 1 καὶ 2 τῆς Mountjoy (1999, 495). Γιὰ τέτοιου εἶδους σκύφους ἢ παρεμφερεῖς (ὅπως ὁ σκύφος Α μὲ ἐσωτερικὸ ὀλόβαφο) ὁ Ἰακωβίδης (2006β, 123) χρησιμοποίησε τὸν ὄρο σκύφος Α-Β.

48. Mountjoy 1986, 152, εἰκ. 192, 1-2.

49. French 1969, 75.

δισκοειδείς με κοίλη την κάτω επιφάνεια, ένιοτε άρκετά ύπερυψωμένες (είκ. 6, 1.11-12). Από τους προαναφερθέντες τύπους, ο όλόβαφος κατέχει τὸ μεγαλύτερο ποσοστό (πίν. 2). Τὰ άγγεία είναι είτε έξ ολοκλήρου βαμμένα (είκ. 6, 1), είτε με έξηρημένη συχνά την περιοχή τῶν λαβῶν καὶ τὸ τελείωμα τῆς βάσης (είκ. 6, 2-3.5-7.11). Οἱ σκύφοι, οἱ όποιοι φέρουν κοσμήματα, άνέρχονται μόλις στοῦ 26% (πίν. 2). Από τους τελευταίους οἱ περισσότεροι ανήκουν στοῦν τύπο τοῦ σκύφου Α (είκ. 7, 13-16) καὶ τοῦ σκύφου Α με όλόβαφη έσωτερική επιφάνεια (είκ. 7, 18.20.22-23.25), ένῶ οἱ σκύφοι τύπου Β (είκ. 7, 17) καὶ οἱ έπιβεβαιωμένοι σκύφοι C είναι σπάνιοι⁵⁰ (είκ. 7, 21.24). Τὸ θεματολόγιο τῶν διαπιστωμένων κοσμημάτων είναι άρκετά περιορισμένο. Συχνότερα έμφανίζεται ἡ όριζόντια κυματοειδής ταινία (είκ. 7, 21-24), καὶ ακολουθοῦν λίγα δείγματα όστράκων με τρίγλυφα (είκ. 7, 16-19) ἢ τρέχουσες σπείρες (είκ. 7, 13-14). Ένα παράδειγμα σκύφου με έντονα έξω νεῦον χεῖλος φέρει διακόσμηση χείλους δανεισμένη από ύψίποδα σκύφο (γραμμικός διάκοσμος Podzuweit 9.3) καὶ διπλή τεθλασμένη γραμμή σὲ στενή ζώνη διακόσμησης (είκ. 7, 25). Ἡ κυματοειδής ταινία κοσμεῖ σκύφους με όλόβαφο έσωτερικό, ένῶ τοποθετεῖται συνήθως σὲ φαρδιά ζώνη διακόσμησης (είκ. 7, 21.23). Ένα όστρακο σκύφου κοντὰ στοῦ χεῖλος φέρει κυματοειδή ταινία σὲ στενή ζώνη (είκ. 7, 24) καὶ στυλιστικά φαίνεται ύστερότερο⁵¹. Τέλος, οἱ έπιβεβαιωμένοι σκύφοι με μεσαία ταινία χείλους είναι λίγοι (γραμμικός διάκοσμος 15/16 (είκ. 7, 26-27) καὶ οἱ ταινιωτοὶ σκύφοι με όλόβαφη έσωτερική επιφάνεια φέρουν στοῦ χεῖλος συνήθως τὴ χαρακτηριστική γραμμική διακόσμηση ύψίποδων σκύφων (γραμμικός διάκοσμος Podzuweit 9.3 (είκ. 8, 28-29)⁵². Οἱ σκύφοι με έξ ολοκλήρου ταινιωτὴ διακόσμηση έξωτερικά καὶ έσωτερικά δέν μπορούν να αποκλειστοῦν, καθότι ἡ ταύτισή τους λόγω τῆς άποσπασματικότητας τοῦ ύλικοῦ δέν είναι δυνατή. Οἱ λαβές τέλος τῶν σκύφων, οἱ όποιες κοσμοῦνται με μία ένιαία ταινία (είκ. 7, 21) είναι έλαφρῶς περισσότερες από εκείνες ποῦ φέρουν τὶς χαρακτηριστικὲς τρεῖς πινελιές (είκ. 7, 13.18 καὶ είκ. 8, 28).

Άλλοι τύποι σκύφου, εκτός από τὸν συνηθισμένο τύπο FS 284 με τὶς δύο όριζόντιες λαβές, είναι είτε πολὺ σπάνιοι είτε άπουσιάζουν πλήρως. Ένα όστρακο με κυματοειδή ταινία ανήκει στοῦν τύπο με τὶς κάθετες λαβές (FS 289, είκ. 8, 30), ένα σχῆμα τὸ όποιο φαίνεται να έχει σχετική διάδοση στην Άττική⁵³. Ένας έπιπλέον δημοφιλῆς σκύφος τῆς Άττικής, κατὰ τὴν

50. Έδῶ πρέπει βέβαια να ληφθεῖ υπόψη ὅτι τὸ άρχικό ποσοστό τῶν σκύφων καὶ σκύφων Α με έσωτερικά όλόβαφη επιφάνεια θά ήταν πιθανῶς πιὸ ύψηλό, καθῶς κάποια όστρακα καταχωροῦνται, λόγω τῆς άποσπασματικότητας τοῦ ύλικοῦ, σὲ μεικτὲς κατηγορίες (για παράδειγμα σκύφος Α με έσωτερικό όλόβαφο/σκύφος C) καὶ δέν έμφανίζονται στοῦν πίνακα 2.

51. Ἡ διακόσμηση αὐτὴ έμφανίζεται κυρίως από τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ μέση (LH ΙΙΙC developed). Βλ. Stockhammer 2008, πίν. 72, 1561 (Phase 3/SH ΙΙΙC Mitte 1) από σύνολο τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ μέσης στὴ ΒΑ. κάτω πόλη τῆς Τίρυνθας.

52. Τὸ ποσοστό τῶν ταινιωτῶν σκύφων με όλό-

βαφο τὸ έσωτερικό τους ἢ σκύφων με μεσαία ταινία χείλους θά μπορούσε να αυξηθεῖ αν συνυπολογίζονταν χεῖλη άγγείων, τὰ όποια λόγω τῆς κακῆς διατήρησης τους έμφανίζονται σὲ μεικτοῦς τύπους καὶ δέν περιλαμβάνονται στοῦν πίνακα 2. Αὐτὰ έχουν συνήθως γραμμικό διάκοσμο 15, 16, 9.3, δύο ταινίες ἢ όμάδα γραμμῶν στην κοιλία.

53. Δύο σκύφοι FS 289 προέρχονται από τὸν Θορικό (Mountjoy 1995a, είκ. 8, 89-90). Ὁ ένας έχει γραμμικό διάκοσμο 15 καὶ ρόδακα στοῦ κέντρο τῆς έξωτερικής επιφάνειας τοῦ άγγείου, στοῦν τύπο τοῦ σκύφου με ρόδακα. Τὸ σχῆμα έχει βρεθεῖ καὶ στην Περαιτὴ, όπου επίσης διακοσμεῖται με ρόδακα (Ίακωβίδης 1969,

ΥΕ IIIA2 ωστόσο, είναι αυτός που φέρει μία μόνο οριζόντια λαβή (FS 283)⁵⁴. Αν και ο συγκεκριμένος σκύφος έχει εντοπιστεί στο γειτονικό πηγάδι 7, δεν ισχύει το ίδιο για τον αποθέτη 1⁵⁵.

Μετά τους σκύφους υψηλότερα ποσοστά κατέχουν οι λεκάνες FS 294/302 και οι ολόβαφοι ύψιποδες σκύφοι FS 304-305 (πίν. 1). Εκτός από τις λεκάνες με τη συνηθισμένη ταινιωτή διακόσμηση (εικ. 9, 44-50) ή και με την ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (εικ. 9, 39-43), εξίσου μεγάλο ποσοστό κατέχουν και οι ολόβαφες λεκάνες (εικ. 9, 51). Κάποιες από τις ολόβαφες λεκάνες είναι χειροποίητες με στιλβωμένη επιφάνεια.

Ός προς τους ύψιποδες σκύφους η συχνότερη παραλλαγή είναι η ολόβαφη (εικ. 8, 31-36), ενώ πολύ λίγα είναι τα δείγματα του σχήματος με άλλη διακόσμηση, όπως για παράδειγμα με κυματοειδείς ταινίες ή τρίγλυφα (εικ. 8, 37-38).

Σχετικά συχνά εμφανίζονται οι ήμισφαιρικοί κύαθοι (FS 215) και οι σκυφοειδείς κρατήρες (πίν. 1). Στο ύλικό του αποθέτη έχουν εντοπιστεί κυρίως κύαθοι με μικρού (εικ. 10, 54-56) ή μεσαίου πλάτους ταινία στο χείλος (medium band cup⁵⁶, εικ. 10, 52-53), ενώ είναι σπάνιος ο κύαθος με ταινία χείλους πάνω από 2,5 εκ. (γραμμικός διάκοσμος 14, πίν. 3). Άρκετοι είναι επίσης οι ολόβαφοι κύαθοι (εικ. 10, 57), ενώ οι ταυτισμένοι κύαθοι με άβαφη ή απλά ταινιωτή έσωτερική επιφάνεια είναι γενικά πιο σπάνιοι. Επίσης, λίγα όστρακα του σχήματος φέρουν κυματοειδή ταινία (εικ. 10, 58-60)⁵⁷.

Οι περισσότεροι κρατήρες ανήκουν στον σκυφοειδή τύπο με την προχοή (FS 298, εικ. 11, 61)⁵⁸ ή στον απλό σκυφοειδή τύπο (FS 281/282⁵⁹). Οι λαβές φέρουν τις τρεις πινελιές και ή κοιλιά τη συνηθισμένη ταινιωτή διακόσμηση. Φαρδιά ταινία κοσμεϊ συνήθως το χείλος, ενώ λίγα είναι τα παραδείγματα με ολόβαφο έσωτερικό (εικ. 11, 66). Όπως και των υπόλοιπων σχημάτων, το συχνότερο κόσμημα του κρατήρα είναι η κυματοειδής ταινία (εικ. 11, 61-64).

πίν. 136, 115), ενώ εκτός Αττικής είναι σπάνιο. Σκύφοι FS 289 με στιγμές στο χείλος έχουν για παράδειγμα αναφερθεί και στην Ίαλυσό (Mee 1982, πίν. 38.5).

54. Άρκετοι σκύφοι με οριζόντια λαβή προέρχονται από το νεκροταφείο στο Βουρβάτσι (Benzi 1975, πίν. XXIII, 386-387, 389, 391, 393, 396. Σγουρίτσα 2001, 25 κέ.). Ο σκύφος 396 με εξηρημένο το σώμα, μεσαία ταινία χείλους, ταινία στη βάση και ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια θυμίζει τη διακόσμηση των κυλικών του αποθέτη (εικ. 12, 78-79.81-82) και ταιριάζει καλύτερα στην ΥΕ IIIΓ πρώιμη, περίοδο που προτείνει η Σγουρίτσα (2001, 26), ενώ ο Benzi (1975, 294) την τοποθετεί στην ΥΕ IIIΒ με ερωτηματικό.

55. Ο τύπος άπουσιάζει και στον Θορικό. Έδώ ίσως πρέπει να ληφθεί υπόψη η ένδεχομένως δύσκολη διάκρισή του από τον τύπο με τις δύο λαβές. Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα του συγκεκριμένου σκύφου ωστόσο είναι η ψηλά τοποθετημένη λαβή, η οποία

συχνά είναι δυσανάλογον πάχους σε σχέση με το μέγεθος του άγγείου (Mountjoy 1999, εικ. 195, 197-201).

56. Ο όρος medium band πρωτοχρησιμοποιήθηκε για σκύφους των Μυκηνών από τη French (1969, 75) και επεκτάθηκε και στους κύαθους από τη Mountjoy (1986, 147, εικ. 183, 1-2). Ο Vitale (2006, 181 και 197, εικ. 3, 5) χρησιμοποιεί τον όρο lip band bowl και αντίστοιχως lip band cup σε κάποιες περιπτώσεις, όπως σε σχέση με τους κύαθους του Διμηνίου (αυτόθι 197).

57. Τα δύο χείλη με ταινίες στο έσωτερικό (εικ. 10, 59-60) δεν αποκλείεται να προέρχονται και από άλλα σχήματα, όπως από χαμηλότερο κύαθο (FS 214) ή μόνωτο σκύφο (FS 283).

58. Η προχοή σώζεται ωστόσο στο χείλος δύο μόνο σκυφοειδών κρατήρων.

59. Ακολουθοῦμε τον Jung (2002, 104 κέ.) στην περιγραφή του σκυφοειδοῦς κρατήρα ως FS 281/282 αντί του διαχωρισμοῦ των δύο τύπων.

Άλλα κοσμήματα, όπως ημικύκλια, τρέχουσες σπείρες και τρίγλυφα είναι σπάνια (εικ. 11, 66). Ένα δσπρακο κρατήρα φέρει υβριδόμορφο άνθος (εικ. 11, 65). Αν και οι προχυτικοί κρατήρες συνήθως φέρουν κυματοειδείς ταινίες, δεν αποκλείεται να φέρουν και άλλα κοσμήματα, όπως προκύπτει από τη διακόσμηση κρατήρα από το πηγάδι 7, με σχηματοποιημένες πορφύρες. Επίσης και ένα χείλος από τον Θορικό πιθανότατα φέρει άνθος⁶⁰. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επιφάνεια των κρατήρων με κυματοειδή ταινία είναι στιλβωμένη, όπως έχει αναφερθεί για αντίστοιχους κρατήρες από την Ακρόπολη των Αθηνών και τα Κανάκια Σαλαμίνας⁶¹.

Το επόμενο άγγειο του αποθέτη με σχετικά ύψηλα στατιστικά ποσοστά είναι η κύλικα (πίν. 1). Συνολικά ταυτίστηκαν τέσσερα σχήματα γραπτών κυλίκων. Η ήμισφαιρική κύλικα FS 264, η κύλικα με γωνίωση FS 267, η κωνική κύλικα FS 274 και η σφαιροκωνική κύλικα. Η τελευταία αποτελεί άγγειο με χαρακτηριστικά τόσο της άβαθους κύλικας FS 258 όσο και της κωνικής FS 274. Η ήμισφαιρική κύλικα με λοξό έξω νεύον χείλος και έσω νεύον άνω τμήμα, έχει χαμηλού έως μεσαίου ύψους στέλεχος και εκπροσωπείται ως επί το πλείστον στην ολόβαφη παραλλαγή της (εικ. 12, 69-73). Η κύλικα με γωνίωση έχει βαθύ σώμα, χαμηλό στέλεχος, κοίλο άνω τμήμα με απλό έξω νεύον χείλος ή κάθετο άνω τμήμα με απλό χείλος, ένιοτε πιό τονισμένο (εικ. 12, 74-82). Στον τύπο αυτό παρατηρείται μία τάση μονοχρωμίας με μικρότερες ή μεγαλύτερες εξηρημένες περιοχές (εικ. 12, 74.78-79.81-82). Η διατήρηση του υλικού δεν μάς επιτρέπει να συνάγουμε άσφαλές συμπέρασμα ως προς το αν μπορούν να είναι και έξ ολοκλήρου ολόβαφες ή αν ο πιό αντιπροσωπευτικός τύπος του αποθέτη 1 είναι αυτός με το έως ένα βαθμό άβαφο στέλεχος. Ωστόσο, μία άκέραιη ολόβαφη κύλικα από το πηγάδι 7 υποδηλώνει την ύπαρξη και αυτής της παραλλαγής. Η κωνική κύλικα είναι είτε έξ ολοκλήρου ολόβαφη είτε ολόβαφη έσωτερικά και με λεπτή ταινία χείλους ή άβαφη έξωτερικά (γραμμικός διάκοσμος 15, εικ. 13, 83-86), είτε ταινιωτή (εικ. 13, 87). Σώζεται επίσης και ένα μικρό τμήμα ολόβαφου στελέχους κωνικής κύλικας με διόγκωση. Ο τέταρτος τύπος κύλικας αντιπροσωπεύεται μόνο από ένα δείγμα με λεπτή ταινία χείλους και ολόβαφο έσωτερικό (εικ. 13, 88).

Οί λεκανίδες (FS 295), που συνήθως απαντώνται σπάνια, στο υλικό του αποθέτη εκπροσωπούνται με λίγα παραδείγματα, ένα εκ των οποίων φέρει οριζόντιες ταινιωτές λαβές (FS 295B) (εικ. 14, 89-90).

60. Mountjoy 1995a, εικ. 9, 94. Η Μαραμπέα (2010, 136 κέ.) δεν αναφέρει άλλο κόσμημα πλην κυματοειδοδής ταινίας για τους προχυτικούς κρατήρες. Στη Φωκίδα έχουν αναφερθεί πολλά άγγεια αυτού του τύπου. Βλ. Mountjoy 1999, εικ. 307, 245 για κρατήρα με προχότη της ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης από τους Δελφούς με τρικάμπυλα τόξα και αυτόθι εικ. 309, 259-264 για άρκετά παραδείγματα της ΥΕ ΙΙΙΓ μέσης με τρικάμπυλα τόξα, τρίγλυφα, σπείρες, κομμένο πλοχιδό αλλά και διακόσμηση επί του χείλους. Επίσης και από το Σχηματάρι σώζεται κρατήρας της ΥΕ ΙΙΙΓ μέσης με τρέχουσες

σπείρες (αυτόθι εικ. 266, 220) και ένας από το Μιστρό της Εύβοιας με αντίθετικές σπείρες της ΥΕ ΙΙΙΓ μέσης (αυτόθι εικ. 275, 82).

61. Βλ. Rutter 2003a, 194-195, εικ. 1, 1 και Gauß 2003a, 100 για την τεχνική στιλβωσης σε κρατήρες της Ακρόπολης και Μαραμπέα 2010, 136-137, εικ. 76, 15.107a για παραδείγματα από τα Κανάκια. Για το μικρό δσπρακο από το σώμα κρατήρα του Θορικού με την κυματοειδή ταινία δεν αναφέρεται στιλβωση (Mountjoy 1995a, 211-212, εικ. 9, 95).

Ἐπιπλέον τύποι οἱ ὁποῖοι ἔχουν ταυτιστεῖ μεμονωμένα καὶ ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ λίγα διαγνωστικὰ ὄστρακα, εἶναι τὸ κυλινδρικό κύπελλο (FS 225-226, εἰκ. 14, 91-92)⁶², ἡ ἀρύταινα (FS 236, εἰκ. 14, 93-94)⁶³ καὶ ὁ κάλαθος (FS 290-291, εἰκ. 14, 95-96 πίν. 1). Ὁ κάλαθος FS 291 ἀπὸ τὸ πηγᾶδι 7 (εἰκ. 14, 95) διαφέρει ὡς πρὸς τὴν ποιότητά του ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα ἀγγεῖα τῆς λεπτόκοκκης γραπτῆς κεραμικῆς. Εἶναι χειροποίητος καὶ κατασκευασμένος ἀπὸ χονδροειδῆ πηλό, ἐνῶ ἡ ταύτισή του δὲν εἶναι ἀπόλυτα ἀσφαλῆς, καθὼς δὲν σώζεται καὶ τὸ κάτω τμήμα τοῦ ἀγγείου. Ὁ κάδος (FS 4) δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλειστεῖ. Κάλαθοι μὲ προχοή (FS 300-301) δὲν ἔχουν ἐντοπιστεῖ.

Τὰ κλειστὰ ἀγγεῖα κατέχουν μὲν μόλις τὸ 24% τοῦ συνολικοῦ ὕλικου, ὅπως ἄλλωστε θὰ ἀναμενόταν σὲ οἰκιστικὸ σύνολο (πίν. 1)⁶⁴. Ἄν καὶ ἡ ἀκριβὴς ταύτιση πολλῶν σχημάτων δυσχεραίνεται ἀπὸ τὴν ἀποσπασματικότητα τοῦ ὕλικου, ἔχει ἐντοπιστεῖ μὲ βεβαιότητα ὁ ψευδόστομος ἀμφορέας, στὴ μικρὴ σφαιρική (FS 171-175, εἰκ. 15, 99-100) ἀλλὰ καὶ στὴ μεγαλύτερη (εἰκ. 15, 97) παραλλαγή του⁶⁵, λίγα ὄστρακα στενόλαμης πρόχου (FS 120-121, εἰκ. 15, 101), τμήμα κυλινδρικοῦ ἀλαβάστρου (FS 98, εἰκ. 15, 102) καὶ τμήμα μεγάλης στάμνου (FS 63) μὲ ἀκέραιη τὴ λαβή, ἡ ὁποία φέρει ἀύλακώσεις⁶⁶ (εἰκ. 15, 103). Τὰ ὑπόλοιπα διαγνωστικὰ ὄστρακα κλειστῶν ἀγγείων τοῦ ἀποθέτη (εἰκ. 16) θὰ μπορούσαν νὰ ἀποδοθοῦν ἐξ ἴσου σὲ ἀμφορεῖς, πρόχους ἢ ὑδρίες (FS 69, 105-106, 110, 112-115, 128). Τὰ περισσότερα χεῖλη τῆς τελευταίας κατηγορίας εἶναι ἀποστρογγυλεμένα μὲ ἐλαφρὰ ἢ πιὸ ἐντονα ἀύλακωτὴ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια (hollowed rim) (εἰκ. 16, 105). Στὶς περισσότερες περιπτώσεις τὰ ἀγγεῖα φέρουν ταινιωτὴ διακόσμηση, ἐνῶ πολὺ λίγα ὄστρακα φέρουν ἄλλα διακοσμητικὰ θέματα, ὅπως σπεῖρες. Οἱ κάθετες λαβὲς εἶναι κυκλικῆς ἢ ἐλλειψοειδοῦς διατομῆς καὶ κοσμοῦνται συνήθως μὲ ταινίες, παράλληλες κυματοειδεῖς ταινίες, ὀριζόντιες γραμμὲς σὲ πλαίσιο (εἰκ. 16, 106-110), ἐνῶ ἔχει ἐντοπιστεῖ καὶ μία λαβὴ μὲ Χ κόσμημα (εἰκ. 16, 104). Σώζονται ἐπίσης καὶ λίγες ὀλόβαφες στρεπτὲς λαβὲς (εἰκ. 16, 111)⁶⁷. Κάποια ἀπὸ τὰ παραπάνω ἀγγεῖα εἶναι χειροποίητα μὲ στιλβωμένη τὴν ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια, ὅπως ἡ μεγάλη στάμνος (εἰκ. 15, 102).

62. Βλ. καὶ Mountjoy 1999, εἰκ. 97, 212 γιὰ YE IIIΓ πρῶμο σκύφο μὲ τὴν ἴδια διακόσμηση στὸ χεῖλος ἀπὸ τὸν Ἄγ. Στέφανο.

63. Βλ. Stockhammer 2008, εἰκ. 26, 596 γιὰ παρόμοια λαβή.

64. Mountjoy 1993, 120. Podzuweit 2007, 129. Jung 2002, 158 κέ.

65. Ἡ ἀποσπασματικότητα τοῦ ὕλικου δὲν ἐπιτρέπει σαφὴ ταύτιση τοῦ τύπου ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς μέγεθος καὶ σχῆμα τῶν μεγάλων ψευδόστομων ἀμφορέων τοῦ ἀποθέτη 1 (FS 167/170/174). Ἡ κατασκευὴ μεγάλων ἀποθηκευτικῶν ψευδόστομων ἀμφορέων, ἀπὸ πιὸ καθαρὸ πηλό, δὲν εἶναι διαδεδομένη στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα ἀλλὰ ἔχει διαπιστωθεῖ (βλ. καὶ Haskell 2005, 209). Ἄν καὶ τέτοιου εἶδους ἀμφορεῖς θεωροῦνταν σπάνιοι σὲ σύνολο τῆς YE IIIΒ2 καὶ YE IIIΓ, πρόσφατες ἀναλύσεις ἀπὸ τὴ Μιδέα ἔδειξαν ὅτι μία μικρὴ

ὁμάδα τῶν μεγάλων ἀποθηκευτικῶν ψευδόστομων ἀμφορέων (FS 167) εἶναι σχεδὸν λεπτόκοκκοι καὶ πιθανότατα ἀργολικῆς παραγωγῆς (Δημακοπούλου 2009, 252, εἰκ. 38, 4α-β). Ἄλλωστε, ἡ προτίμηση γιὰ μεγάλους ψευδόστομους ἀμφορεῖς κατὰ τὴν YE IIIΒ2 καὶ YE IIIΓ πρῶμη ἔχει διαπιστωθεῖ στὴν Ἀττικὴ (Broneer 1939, εἰκ. 69a. Τακωβίδης 1969, πίν. 11γ. Mountjoy 1999, εἰκ. 211, 347).

66. Ἐνα κυλινδρικό ἀλάβαστρο μὲ πόδια (FS 99) ἀπὸ τὴν Περαιτὴ ἔχει ὀριζόντιες λαβὲς μὲ μία ἀύλακωση (Mountjoy 1999, εἰκ. 209, 334). Μία μεγάλη στάμνος τῆς YE IIIΓ μέσης ἀπὸ τὴν Κάλυμνο ἔχει περίπου ἔξι ἀύλακώσεις στὶς λαβὲς τῆς (αὐτόθι εἰκ. 463, 14).

67. Βλ. Gauß 2003α, 95 κέ., εἰκ. 1, 1 γιὰ ἀμφορέα μὲ στρεπτὴ λαβὴ ἀπὸ τὴν τελευταία περίοδο χρήσης τῆς ὑπόγειας κρήνης στὴν Ἀκρόπολη Ἀθηνῶν.

Μία δεύτερη εξέισου μεγάλη κατηγορία κλειστών γραπτών αγγείων αντιπροσωπεύεται από ολόβαφα με στιλβωμένη επιφάνεια, που έχουν αναγνωριστεί ως ιδιαίτερη ομάδα άττικής παραγωγής⁶⁸. Και σε αυτή την κατηγορία ανήκουν χείλη με αύλάκωση στην έσωτερική επιφάνεια (είκ. 16, 112-114), ενώ συχνά ή βαφή έπεκτείνεται και στην κάτω επιφάνεια της βάσης (είκ. 16, 115-116). Ένα περαιτέρω χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της κατηγορίας αγγείων αφορά την τεχνική κατασκευής τους, που περιλαμβάνει και χειροποίητα αγγεία εκτός των τροχήλατων⁶⁹.

Β) ΑΒΑΦΗ ΛΕΠΤΟΚΟΚΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Συνολικά καταμετρήθηκαν 1.500 διαγνωστικά όστρακα άβαφης λεπτόκοκκης κεραμικής. Η μεγάλη άποσπασματικότητα του ύλικου σε συνδυασμό με τη δυσχέρεια άκριβούς ταύτισης των διαγνωστικών όστράκων δυσκολεύει σε μεγάλο βαθμό τη στατιστική άνάλυση του ύλικου (πίν. 4).

Η κύλικά είναι το πιο συχνό σχήμα από τα άνοιχτά αγγεία (είκ. 17 και 18, 124-128). Πολύ καλά έκπροσωπούνται οι κύλικες με γωνίωση (είκ. 17, 121-123) και οι κωνικές κύλικες (είκ. 17, 117-120), ενώ λιγότερα είναι τα χείλη, τα όποια πιθανώς να ανήκουν στη σφαιροκωνική κύλικά. Άλλα συχνά σχήματα είναι ή λεκανίδα με γωνίωση (είκ. 19, 132-133), οι κρατήρες, ή λεκάνη (είκ. 18, 131) και οι άρύταινες (είκ. 19, 135)⁷⁰. Ο ήμισφαιρικός κύαθος (είκ. 18, 129), ό άβαθής κύαθος (είκ. 18, 130), οι σκύφοι (είκ. 19, 134) και το κυλινδρικό κύπελλο συναντώνται, άλλά σχετικά σπάνια. Τα περισσότερα αγγεία είναι τροχήλατα, ενώ έλάχιστα είναι τα χειροποίητα, όπως ό σκύφος της είκ. 19 με στιλβωμένη έξωτερική και έσωτερική επιφάνεια⁷¹.

Τα πιο συνηθισμένα κλειστά σχήματα είναι ή ύδρία (είκ. 20), ό άμφορέας (είκ. 21) και ή πρόχους (είκ. 19, 136), τα περισσότερα των όποιων φέρουν χείλη με αύλάκωση έσωτερικά και είναι στιλβωμένα⁷².

68. Βλ. Marabea 2008, 6, είκ. 5. Η κατηγορία αυτή ίσως άπηχεί την παράδοση άβαφης στιλβωμένης άττικής κεραμικής με έρυθροκάστανο ή έρυθρο έλίχρισμα των προωμότερων περιόδων (acropolis burnished ware, Mountjoy 1981, 51 κέ. Maran 1992, 136 κέ., πίν. 35b) ή και της ποιοτικά πιο πρόχειρης red wash ware της YE IIIA2 (Immerwahr 1971, 152. Mountjoy 1995b, 38, είκ. 50).

69. Βλ. και Μαραμπέα 2010, 170, όπου παρατηρήθηκαν παρόμοια χειροποίητα αγγεία τα όποια έπεξεργάζονταν στο τέλος και με τη βοήθεια τροχού (wheel-shaped coil). Σε αντίθεση με το παρόν ύλικό, τα συγκεκριμένα αγγεία στα Κανάκια έμφανίζουν μόνο αυτήν την τεχνική και δεν άναφέρονται δείγματα έξ όλο-

κλήρου τροχήλατα.

70. Σύμφωνα με την Mountjoy (1997, 120) οι άρύταινες της μεταβατικής YE IIIB2-YE IIIΓ έχουν πιο κάθετο τοίχωμα από τις άβαθέστερες με έξω νεθον τοίχωμα της YE IIIB.

71. Πρόκειται για σπάνιο δείγμα άνοιχτού αγγείου αυτής της τεχνικής που δεν έχει παρατηρηθεί στην Ακρόπολη (Gauss 2003a, 94).

72. Για την κατηγορία αυτή βλ. Gauss 2003a, 94. Rutter 2003a, 195. Δεν κατέστη δυνατή ή άναγνώριση στιλβωμένων αγγείων κατασκευασμένων με έπικόλληση και τελική έπεξεργασία στον τροχό, όπως αυτά που άναφέρονται στα Κανάκια (Marabea 2008, 6).

Γ) ΜΑΓΕΙΡΙΚΑ ΣΚΕΥΗ

Στήν κατηγορία των μαγειρικών σκευών έντοπίστηκαν μακροσκοπικά δύο ομάδες. Ή πρώτη και κατά τι μεγαλύτερη ομάδα περιλαμβάνει τροχήλατα μαγειρικά άγγεια, τὰ ὁποῖα συμβατικά χαρακτηρίζονται ὡς «ντόπια» μαγειρική κεραμική σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ δεύτερη καὶ μικρότερη κατηγορία μαγειρικών ἀγγείων, τὰ ὁποῖα βάσει μακροσκοπικῆς ἐξέτασης ἔχουν ἀναγνωριστῆ ὡς αἰγινήτικες εἰσαγωγές⁷³. Ἡ ἐξαγωγή μαγειρικών σκευῶν ἀπὸ τὴν Αἴγινα, φαινόμενο διαχρονικό⁷⁴, εἶναι τεράστια⁷⁵. Ὡστόσο τὸ ποσοστὸ τῶν αἰγινήτικων εἰσαγωγῶν διαφέρει ἀνάλογα μὲ τὴ γεωγραφικὴ θέση ἢ μὲ ἄλλους παράγοντες, ὅπως ἡ δυνατότητα τοπικῆς παραγωγῆς. Στὸ παρὸν ὑλικὸ ἢ παρουσία τῶν αἰγινήτικων μαγειρικών ἀγγείων εἶναι ἔντονη μὲ ποσοστὸ περίπου ἰσότιμο μὲ τῆς τροχήλατης ντόπιας μαγειρικῆς κεραμικῆς (πίν. 5)⁷⁶.

Ἡ ἀποσπασματικότητα τοῦ ὑλικοῦ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀκριβῆ ταύτιση τῶν μαγειρικών κεραμικῶν τύπων. Ἀπὸ τὰ λίγα καλύτερα σωζόμενα παραδείγματα καὶ ἀπὸ συγκεκριμένα διαγνωστικὰ ὄστρακα ἐπιβεβαιώνονται τὰ ἐξῆς μαγειρικὰ σχήματα: ἀπὸ τὴν «ντόπια» κεραμικὴ ἢ μόνωτη χύτρα (FS 65, εἰκ. 22, 140), ἡ δῶτη χύτρα (FS 66, εἰκ. 22, 141) καὶ ἡ τριποδικὴ χύτρα (FS 320, εἰκ. 22, 143.147). Ἀπὸ τὴν αἰγινήτικη κεραμικὴ ἢ μόνωτη τριποδικὴ χύτρα (FS 320, εἰκ. 24, 152)⁷⁷, ἡ τριποδικὴ χύτρα μὲ γωνίωση (FS 320, εἰκ. 24, 150) καὶ ἡ δῶτη χύτρα (FS 66, εἰκ. 23, 149). Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω λίγα ἐπιβεβαιωμένα παραδείγματα σώζονται πολλὰ διαγνωστικὰ ὄστρακα (χείλη, βάσεις, πόδια), τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθοῦν σὲ ἓνα συγκεκριμένο τύπο (εἰκ. 22, 142.144-146, εἰκ. 23, 148 καὶ εἰκ. 24, 153-154). Μία γενικὴ διαπίστωση ἀφορᾷ στὴν ἀναλογία αἰγινήτικων καὶ ντόπιων συγκεκριμένων μαγειρικών σκευῶν. Ὡς πρὸς τὶς τριποδικῆς χύτρες προκύπτει ὅτι προτιμῶνται οἱ εἰσηγμένες ἀπὸ τὴν Αἴγινα (σὲ ποσοστὸ 1:3 οἱ ντόπιες πρὸς τὶς αἰγινήτικες τριποδικῆς χύτρες), ἐνῶ ἀντίθετα ἡ χρῆση ἀπλῶν χυτρῶν ντόπιας παραγωγῆς ὑπερισχύει τῶν αἰγινήτικων (σὲ ποσοστὸ 1:3 οἱ αἰγινήτικες πρὸς τὶς ντόπιες χύτρες) (πίν. 6). Ἐπιπλέον, στὴν ομάδα τῆς ντόπιας μαγειρικῆς κεραμικῆς ἔχουν ἀναγνωριστῆ κυρίως δύο μεγέθη: ἓνα μικρότερο μὲ

73. Τὰ χαρακτηρισμένα ὡς αἰγινήτικα ἄγγεια ἔχουν προσμετρεῖς χρυσοῦς μίκας καὶ ἠφαιστειακῶν ἐγκλεισμάτων: Βλ. Riley 1981, 141 καὶ Day 1999, 64 γιὰ πετρογραφικὲς καὶ χημικὲς ἀναλύσεις. Ἐπίσης Magan 1992, 185 κέ. καὶ Lindblom 2001, 37 κέ., πίν. 8 γιὰ τὴν περιγραφή τοῦ πληθοῦ τῶν αἰγινήτικων ἀγγείων.

74. Ἀπὸ τὴν πρώμη ME περίοδο, ἴσως ἦδη καὶ ἀπὸ τὴν ΠΕ III, μέχρι καὶ τὶς ἀρχὲς τῆς ΥΕ IIIΓ. Ἡ διακοπὴ τῶν ἐξαγωγῶν τῶν λεπτόκοκκων ἀγγείων στὰ τέλη τῆς ΥΕ IIIΑ I ἐρμηνεύθηκε ἀπὸ τὸν Lindblom ὡς ἔνδειξη ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων καὶ κυρίως τῆς ἐπικράτησης τῆς μυκηναϊκῆς κεραμικῆς (2001, 37, 41 κέ., 116, 134).

75. Βλ. αὐτόθι πίν. 9 γιὰ ἀπαρίθμηση θέσεων μὲ

ME-ΥΕ ἐξαγωγῆς ἀπὸ τὴν Αἴγινα στὸ Αἰγαῖο καὶ μέχρι τὴν Ἰταλία. Γιὰ περιγραφή στρωματογραφημένων μαγειρικών αἰγινήτικων ἐξαγωγῶν κατὰ τὴν ΥΕ ΠΙΒ-ΥΕ ΠΙΓ πρώμη βλ. Tzedakis, Martlew 1999, 196.

76. Ἀντίθετα στὰ Κανάκια ὅλα τὰ μαγειρικά σκευῆ ἔχουν εἰσαχθεῖ ἀπὸ τὴν Αἴγινα (Μαραμπέα 2010, 219), ἐνῶ στὴ ΒΑ. κάτω πόλη τῆς Τίρυνθας τὰ εἰσηγμένα μαγειρικά σκευῆ ἀπὸ τὴν Αἴγινα κατέχουν τὸ 6% ἐναντι αὐτῶν τῆς ντόπιας ἀργολικῆς μαγειρικῆς κεραμικῆς (Stockhammer 2008, 83, εἰκ. 72).

77. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ θέλαμε νὰ εὐχαριστήσουμε τὸν Β. Lis γιὰ τὶς ἐποικοδομητικὲς συζητήσεις ἀλλὰ καὶ τὶς ἐνδιαφέρουσες ἐπιστημάνσεις σχετικὰ μὲ τὸ ὑλικὸ τῶν μαγειρικών σκευῶν.

βάση διαμέτρου 6 εκ. και χείλους 11 εκ. περίπου και ένα μεγαλύτερο με βάση διαμέτρου 8,5 εκ. και χείλους 15 εκ. περίπου⁷⁸. Μεγάλα σκεύη με χείλη διαμέτρου 20 εκ. και πλέον έχουν παρατηρηθεί μόνο στην ομάδα των αιγινήτικων σκευών⁷⁹.

Μεγάλο ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζουν τα λεγόμενα σύμβολα του κεραμέα, αν και τα όστρακα που σίγουρα φέρουν τέτοια σύμβολα είναι πολύ λίγα⁸⁰. Εντύπωση ωστόσο προκαλεί ότι σύμβολα κεραμέα έχουν βρεθεί στον αποθέτη και σε όστρακα «ντόπιας» κεραμικής (εικ. 22, 142.146) και όχι μόνο στα αιγινήτικα, όπως θα ήταν αναμενόμενο (εικ. 23, 149)⁸¹. Επίσης και από το γειτονικό πηγάδι 7 προέρχονται τριποδικές χύτρες με σύμβολα στη γένεση της λαβής όπως συνηθίζεται στα μαγειρικά σκεύη της ΥΕ ΠΙΒ2-ΥΕ ΠΙΓ πρώιμης⁸².

Ίχνη δευτερογενούς καύσης διαπιστώθηκαν στα περισσότερα όστρακα και άγγεϊα του αποθέτη, τα οποία βέβαια μαρτυρούν τη διαδικασία μαγειρέματος κοντά ή πάνω σε έστια. Στις τριποδικές χύτρες παρατηρούνται ίχνη καύσης στα πόδια, στις άπλες χύτρες μόνο στα τοιχώματα⁸³, ενώ τα ίχνη σε κάποια χείλη προέρχονται από τη χρήση πώματος⁸⁴. Πέρα από τα συνηθισμένα μαγειρικά σχήματα, εξεζητημένα σκεύη απουσιάζουν από τον αποθέτη 1, αλλά εντοπίστηκαν στον οικισμό και στο πηγάδι 7. Συγκεκριμένα, από τον οικισμό προέρχεται μία άκέραιη φορητή έστια (griddle, εικ. 24, 155), από το πηγάδι 7, τμήμα τριποδικής φορητής έστιας, τμήμα ένδεχομένου «ψησταριάς» (souvlaki tray), καθώς και λαβή από φαράσι (FS 312). Τα παραπάνω σκεύη είναι ιδιαίτερα και έχουν συνδεθεί κυρίως με ανακτορικά σύνολα⁸⁵. Η παρουσία έπομένως αυτών των ιδιαίτερων μαγειρικών σκευών στο Κοντοπήγαδο και γενικότερα ή ποικιλία που παρατηρείται στα μεγέθη των συνηθισμένων μαγειρικών τύπων υποδηλώνει άσκηση σύνθετης μαγειρικής πρακτικής που δεν μπορεί παρά να ταυτίζεται με οικισμό ύψηλου έπιπέδου. Εν προκειμένω, θα πρέπει να σημειώσουμε όμως ότι τα σκεύη που χαρακτηρίστηκαν ως εξεζητημένα (φορητή έστια από τον οικισμό και θραύσμα άλλης από το πηγάδι 7, καθώς και θραύσμα ψησταριάς από το πηγάδι 7) δεν φέ-

78. Βάσεις διαμέτρου α) 5,5-8 εκ.: 14 βάσεις, β) 8-11 εκ.: 6 βάσεις. Χείλη διαμέτρου α) 8-11 εκ.: 13 χείλη, β) 12-14 εκ.: 17 χείλη, γ) 14-15 εκ.: 2 χείλη.

79. Βάσεις διαμέτρου α) 6-8 εκ.: 1 βάση, β) 8-11,5 εκ.: 5 βάσεις. Χείλη διαμέτρου α) 18-21 εκ.: 6 χείλη, β) 15-16 εκ.: 3 χείλη, γ) 12,5-14 εκ.: 3 χείλη.

80. Σύμβολα του κεραμέα φέρουν δύο βάσεις, δύο λαβές (στη γένεση) και ένα χείλος. Έκτος από τη μία βάση και το χείλος, τα υπόλοιπα είναι από την κατηγορία της «ντόπιας μαγειρικής κεραμικής».

81. Lindblom 2001, 37 κέ.

82. Έκτος από ελάχιστες εξαιρέσεις, κατά την ΥΕ ΠΙΒ-ΥΕ ΠΙΓ πρώιμη τα σύμβολα τοποθετούνται στη λαβή και όχι στη βάση των άγγεϊων (Lindblom 2001, 117). Βλ. και Rutter 2003a, 196, εικ. 7. Στα Κανάκια τα σύμβολα έντοπίζονται συνήθως στη γένεση της λαβής επίσης, σπανιότερα στο άνω τμήμα της λαβής

και μία φορά στον πυθμένα τριποδικής χύτρας. Δεν αναφέρονται σύμβολα του κεραμέα επί του χείλους ή της βάσης άγγεϊων (Μαραμπέα 2010, 154 κέ.).

83. Για άνάλυση ίχνων καύσης σε μαγειρικά σκεύη (τριποδικές χύτρες, μαγειρικούς άμφορες, πιάτα, τριποδικούς και άπλους δίσκους) και τρόπων μαγειρέματος της ΥΜ ΠΙΓ περιόδου από το Χαλασμένο στην άνατολική Κρήτη βλ. Yasur-Landau 2006, 234 κέ., 239 κέ.

84. Αυτόθι 240.

85. Φορητές έστιες με βαθουλώματα έχουν καταγραφεί στις Μυκήνες, την Τίρυνθα, την Πύλο, επίσης στο Μενελάιο, τη Μιδέα και την Τσούγγιζα. Για συζήτηση γύρω από τα εξεζητημένα σκεύη, τις ένδειξεις ύψηλης μαγειρικής σε ανακτορικά και άλλα σημαντικά κέντρα με έμφαση στην Πύλο βλ. Hruby 2006, 138, 152 κέ.

ρουν ἴχνη καύσης καὶ ἐπομένως δὲν ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ. Κατὰ συνέπεια μένει ἀνοιχτὸ τὸ ἐρώτημα ἂν πρόκειται γιὰ σκευὴ πὸν προορίζονταν γιὰ ντόπια χρῆση ἢ γιὰ ἐξαγωγή.

Τέλος, ἔχουν ἐντοπιστεῖ κάποια σκευὴ ἀπὸ χονδροειδῆ πηλὸ μὲ ὀργανικὰ ἐγκλείσματα, τὰ ὁποῖα περιγράφονται ὡς ἔλλειψοειδοῦς σχήματος ἀβαθὴ ἀγγεῖα, μὲ εὐθέα κάθετα ἢ ἐλαφρὰ ἔξω νεύοντα τοιχώματα, χωρὶς διαμορφωμένα χεῖλη, τῶν ὁποίων ἡ χρῆση στὴ μαγειρική εἶναι ὑποθετική (εἰκ. 25, 163). Πολὺ καλὰ παραδείγματα τοῦ συγκεκριμένου κεραμικοῦ τύπου σώζονται ἀπὸ τὸ πηγάδι 7. Ἡ ἀκριβὴς χρῆση τοῦ ἀγγείου εἶναι ἀβέβαιη, γεγονὸς τὸ ὁποῖο ἐντείνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἔλλειψη παραλλήλων ἰχνῶν χρήσης. Παρόμοια σκευὴ κυκλικοῦ σχήματος καὶ μὲ σαφεῖς ἐνδείξεις ὡς πρὸς τὴ χρῆση τους στὴ μαγειρική εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὶς Μυκῆνες (platters) καὶ τὴν Κρήτη (dishes)⁸⁶. Τὸ γεγονός ὅτι τὰ γνωστὰ παραδείγματα αὐτοῦ τοῦ σκεύους προέρχονται ἀπὸ ΥΕ ΙΙΙΓ σύνολα ἴσως ὑποδηλώνει τὴν εἰσαγωγή νέου τρόπου μαγειρέματος κατὰ τὴν περίοδο αὐτή. Τέλος, στὴν κατηγορία τῆς χονδροειδοῦς κεραμικῆς ἀνήκει ἐπίσης καὶ ἓνα πῶμα μὲ λαβή (εἰκ. 24, 156). Ἡ χρῆση του σὲ μαγειρικές δραστηριότητες, ὅπως ἔχει προταθεῖ γιὰ ἄλλου τύπου πῶματα⁸⁷, εἶναι πολὺ πιθανή.

Δ) ΧΟΝΔΡΟΕΙΔΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗ: ΑΣΑΜΙΝΘΟΙ

Ἡ κατηγορία τῆς χονδροειδοῦς κεραμικῆς ἀπὸ τὸν ἀποθέτη φαίνεται ὅτι περιλαμβάνει κυρίως ἀσαμίνθους, λίγα ἀβαθὴ σκευὴ καὶ ἓνα πῶμα. Πιθοειδῆ ἀγγεῖα δὲν ἔχουν ἐντοπιστεῖ μὲ ἀσφάλεια. Ὁ πηλὸς πὸν ἔχει χρησιμοποιηθεῖ περιέχει λίγα ἀνόργανα ἐγκλείσματα, ἀλλὰ ἄφθονα ὀργανικὰ κατάλοιπα. Πρόκειται γιὰ χειροποίητα σκευὴ μὲ καλὴ λείανση στὴν ἐπιφάνειά τους, κάποια φέρουν ἐπίχρισμα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ καὶ λίγα φέρουν βαφή. Μικρὸς ἀριθμὸς ἀσαμίνθων φέρει ἴχνη δευτερογενοῦς καύσης στὴν ἐξωτερικὴ ἢ καὶ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια, πὸν πιθανὸν ἔχουν προέλθει εἴτε κατὰ τὴ χρῆση τους εἴτε δευτερογενῶς ἀπὸ τὸ περιβάλλον ἀπόθεσης.

Ἡ ομάδα τῶν ἀσαμίνθων (FS 1) τοῦ Κοντοπήγαδου ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες κατηγορίες κεραμικῆς, ἐπεὶδὴ ἀφενὸς περιλαμβάνει μεγάλο ἀριθμὸ σκευῶν αὐτοῦ τοῦ τύπου (πίν. 6) μὲ ἀξιοσημείωτη διαβάθμιση στὸ μέγεθος καὶ ἀφετέρου ἐπεὶδὴ στὸ συγκεκριμένο ὕλικὸ συμπεριλαμβάνονται καὶ θραύσματα ἀποτυχημένης ὄπτησης (εἰκ. 3). Τὸ τελευταῖο στοιχεῖο κατὰ συνέπεια, παραπέμπει στὴν ὑπαρξὴ τοπικοῦ ἐργαστηρίου πὸν ἀναλάμβανε καὶ τὴν παραγωγή ἀσαμίνθων⁸⁸. Ὁ πολὺ μεγάλος ἀριθμὸς ἀσαμίνθων τόσο στὸν ἀποθέτη 1 ὅσο καὶ στὰ ὑπόλοιπα σύνολα τοῦ Κοντοπήγαδου⁸⁹, πὸν δὲν παρατηρεῖται στὰ

86. Βλ. French 2011, 402 γιὰ Μυκῆνες (platters) καὶ Yasur-Landau 2006, 236 εἰκ. 3, 3-4 2, 2-5 γιὰ τὴν Κρήτη. Ὁ Yasur τὰ ὀνομάζει πιάτα (dishes) ἢ δίσκους. Παρουσιάζουν δὲ ἐμφανῆ ἴχνη καύσης προερχόμενα ἀπὸ τὴ μαγειρική χρῆση τους.

87. Hruby, 2006, 148 κέ. 2008, 155, πίν. XXVIIf. Lis 2008, 146, πίν. XXVb.

88. Βλ. σ. 229 καὶ σημ. 179.

89. Βλ. σ. 204 καὶ σημ. 22 γιὰ κατὰ χώραν ἀσαμίνθους στὸν οἰκισμὸ.

ήδη γνωστά αρχαιολογικά σύνολα, δικαιολογείται έν προκειμένω και για την κάλυψη τών τοπικών εργαστηριακών δραστηριοτήτων και καθημερινών αναγκών, αλλά και από την προτεινόμενη ύπαρξη τοπικού κεραμικού εργαστηρίου⁹⁰. Τό σχήμα τής άσαμίνθου ώστόσο παρουσιάζει έξαιρετικό ένδιαφέρον, έπειδή άκριβώς ή χρήση του καλύπτει ένα εύρθ φάσμα δραστηριοτήτων, από τις καθημερινές οικιακές ανάγκες (ύγιεινή⁹¹, μαγειρική και άποθήκευση⁹²) έως τις εργαστηριακές δραστηριότητες όπως ή ύφαντική⁹³ και τις τελετουργικές⁹⁴. Με τούς δύο τελευταίους τομείς ίσως έχει σχέση και έρμηνεύεται ή παρουσία τών μικκύλων άσαμίνθων που βρέθηκαν στο Κοντοπήγαδο⁹⁵.

Άν και τό ύλικό του άποθέτη είναι άποσπασματικό, άρκετά τμήματα άσαμίνθων καλής διατήρησης μετά τη συντήρηση, προήλθαν από τό πηγάδι 7 (είκ. 26), ένω τέσσερις σχεδόν άκέραιες άσάμινθοι βρέθηκαν κατά χώραν στον οικισμό⁹⁶ και δύο στον χώρο τής εργαστηριακής έγκατάστασης. Με βάση τό συνολικό ύλικό, τά περισσότερα ύστρακα χονδροειδοϋς κεραμικής ανήκουν στον έλλειψοειδή τύπο τών άσαμίνθων FS 1 (είκ. 25, 159-162), ένω οί παρεμφερείς κάδοι FS 4 δέν έχουν έντοπιστεί με ββαιότητα⁹⁷. Οί άσάμινθοι του άποθέτη 1 έντάσσονται καταρχάς σε δύο κατηγορίες με όριζόντιες κυλινδρικές λαβές και με έπικολλημένα ώτία άντι λαβών στις στενές πλευρές. Μόνο ένα χείλος ώστόσο έχει βρεθεί να φέρει όριζόντιες κυλινδρικές λαβές⁹⁸ (είκ. 25, 157). Ωτία φέρουν οί περισσότεροι άσάμινθοι μεσαίου ή μικρού μεγέθους (είκ. 25, 160 και 26, 165-167)⁹⁹ με άπλό εύθ ή έλαφρά έξω νεϋον,

90. Μεγάλος αριθμός άσαμίνθων έντοπίζεται και στο ύλικό από τά Κανάκια τής Σαλαμίνας (Μαραμπέα 2010, 149 κέ.). Σχεδόν για όλες πιθανολογείται ή εισαγωγή από ένα ή περισσότερα άττικά εργαστήρια.

91. Λουτροδ στην Πύλο (χώρος 43. Blegen, Rawson 1966, 186). Στο Διμήνι αναφέρονται σε πολλούς χώρους πήλινοι λουτήρες (Αδρύμη-Σισμάνη 1999-2001, 73).

92. Σχνά φέρουν ίχνη δευτερογενούς καύσης από τη χρήση τους στη μαγειρική αλλά είναι πιθανή και ή άποθηρευτική χρήση τους (Baumann 2007, 158).

93. Βλ. σ. 204, σημ. 22. Στη Θήβα, στον χώρο που έχει χαρακτηριστεί ως «άρχείο» και προτείνεται πλέον ως χώρος για άποθήκευση μαλλιού (Shelmerdine 1997, 387 κέ.).

94. Θραύσματα λάρνακας με διακόσμηση χταποδιού σε λατρευτικό χώρο τής Μιδέας (Walberg 2007, 74). Βλ. επίσης και κάδους (FS 4) από τό Ίερό Κέντρο τών Μυκηνών (χώρος 18, φάση VIII) που ίσως προοριζόταν για στερεές ή ύγρες προσφορές (French, Taylour 2007, 86, είκ. 19). Με τελετουργική χρήση ίσως συνδέονται οί μικκύλες άσάμινθοι. Βλ. σημ. 95.

95. Λίθινες κυρίως και σπανιότερα πήλινες μικκύλες άσάμινθοι έχουν βρεθεί σε ταφές του 12ου π.Χ. αιώνα στην Κύπρο (Collard 2008, 118, είκ. 47, 49, 52, 54-57) και έχουν συσχετιστεί με τελετουργικές δραστη-

ριότητες κάθαρσης, χωρίς να αποκλείεται ώστόσο και ή εργαστηριακή ή άποθηρευτική χρήση τους (π.χ. ύφαντική και άποθήκευση άρωματικών έλαίων (αυτόθι 100-102, είκ. 46).

96. Βλ. σ. 204, σημ. 22.

97. Ο τύπος FS 4 χρησιμοποιείται τις περισσότερες φορές άδιακρίτως για χονδροειδείς κάδους, άν και ό Fugumark διαφοροποίησε τον μεγάλο (FS 4) από τον μικρότερο (FS 5). Ένω για τον δεύτερο τύπο ό Fugumark χρησιμοποιεί ως παράδειγμα ένα στιλβωμένο χειροποίητο άγγείο, ό Jung (2009, 80, σημ. 15) χρησιμοποιεί τον τύπο FS 4 ανεξαρτήτως μεγέθους για τά τροχήλατα παραδείγματα τής Έγκωμης. Οί τροχήλατοι κάδοι εισάγονται στην Έγκωμη στα έπίπεδα IIIA (αυτόθι είκ. 3.6, 6.1), ένω κατασκευάζονται από πηλό, ό όποιος δέν περιέχει όργανικά έγκλείσματα (προσωπική πληροφορία από τον Reinhard Jung, τον όποιο εύχαριστούμε πολύ). Ο τύπος FS 5 χρησιμοποιείται σχετικά σπάνια. Οί French και Taylour (2007, 214, 445) χρησιμοποιούν τον τύπο FS 5 για τον μικρότερο κάδο.

98. Στην Τσογγίτζα αναφέρονται οί πιδ μικρές άσάμινθοι ως κυκλική ή έλλειψοειδούς σχήματος με κυλινδρικές λαβές ("tubs") (Thomas 2005, είκ. 35, 1-8).

99. Έντύπωση προκαλεί τό γεγονός ότι στα Κανάκια, με βάση τά δημοσιευμένα δεδομένα, άπουσιάζει έντελώς ό δεύτερος τύπος τής άσαμίνθου (FS 1 με ώτία

σπανιότερα και τετραγωνισμένο χεῖλος¹⁰⁰. Πολλά χεῖλη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθοῦν στὴν ἀσάμινθο ἢ τὸν κάδο, ὅποτε στὸν ἀντίστοιχο κατάλογο ἐμφανίζονται ὡς FS 1/4 (εἰκ. 25, 158). Ἰδιαίτερης μνείας χρῆζουν οἱ μικκύλες ἀσάμινθοι, οἱ ὁποῖες ἀνήκουν στὴν κατηγορία τῶν σκευῶν μὲ ὠτία (εἰκ. 26, 166-167), χωρὶς μέχρι στιγμῆς γνωστὰ παράλληλα ἀπὸ τὸν ἐλλαδικὸ χῶρο¹⁰¹.

Ε) ΚΕΡΑΜΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς εἰσαγωγὲς μαγειρικῶν σκευῶν ἀπὸ τὴν Αἴγινα, πολὺ λίγα ὄστρακα μποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν ὡς εἰσηγμένα, μὲ βάση μακροσκοπικὴ ἐξέταση. Σὲ γραπτὰ ὄστρακα μικρῆς ὁμάδας, ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει καὶ τὸν σκύφο τῆς εἰκ. 6, 1 ἐντοπίζεται χρυσοῦ μίκα. Πρόκειται γιὰ ὄστρακα τὰ ὁποῖα ἀποδίδονται σὲ ὀλόβαφες λεκάνες (FS 294/302), σὲ λίγους σκύφους καὶ σὲ κλειστὰ ὀλόβαφα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα πιθανὸν ἔχουν εἰσαχθεῖ ἀπὸ τὴν Αἴγινα. Πολὺ πῶς δύσκολη εἶναι ἡ διάκριση ἀγγείων τὰ ὁποῖα πιθανὸν ἔχουν εἰσαχθεῖ ἀπὸ τὴν Ἀργολίδα, ὅπως γιὰ παράδειγμα μικρὸς ἀριθμὸς σκύφων μὲ διακόσμηση (εἰκ. 7, 13). Εἰσηγμένοι ἀποθηκευτικοὶ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς ἀπὸ τὴν Κρήτη δὲν ἐντοπίστηκαν στὸ ὑλικό, μὲ ἐξαιρέση ἑνὸς μόνο ὄστράκου μὲ ταινία στὸ σῶμα ἀπὸ τὸ πηγάδι⁷¹⁰². Τέλος δὲν βρέθηκαν στὰ ἐξεταζόμενα σύνολα τοῦ Κοντοπήγαδου, ὅπως καὶ στὴν Ἀκρόπολη καὶ τὴν Ἀττικὴ γενικότερα, ὄστρακα χειροποίητης στιλβωμένης κεραμικῆς (handmade burnished ware)¹⁰³, μιᾶς κατηγορίας μὲ ἀπαρχὲς στὴν περιοχὴ τῆς Ἰταλίας¹⁰⁴, ποὺ ἐνίοτε συνδέθηκε

στὶς στενὲς πλευρὲς. Μαγαμπέα 2010, 149). Γνωστὰ εἶναι ἐπίσης παραδείγματα κάδων μὲ ὠτία ἀπὸ τὴ Μιδέα (Baumann 2007, 157 κέ., εἰκ. 172), τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπιχρισμένα καὶ τροχήλατα.

100. Τέτοια χεῖλη μὲ ὠτία ἔχουν βρεθεῖ στὴ ΒΑ. κάτω πόλη τῆς Τίρυνθας καὶ ταυτίζονται ὡς τμήματα κάδων (Stockhammer 2008, 104, πίν. 36, 920). Συνήθως πρόκειται γιὰ μικρὰ ὄστρακα καὶ μπορεῖ ἡ ἀπόδοσή τους στὸ συγκεκριμένο σχῆμα ἀντὶ τῆς ἀσάμινθου νὰ μὴν εἶναι ἀπόλυτα ἀσφαλῆς. Βλ. Kilian 1979, πίν. 24 καὶ Demakourou *et al.* 1997-1999, εἰκ. 40 γιὰ ἀσάμινθο μὲ ὠτία στὶς στενὲς πλευρὲς, κάδο μὲ ὠτία (Demakourou *et al.* 2008, εἰκ. 71) ἢ ἀσάμινθους μὲ κυλινδρικές λαβὲς (oval vat) (αὐτόθι εἰκ. 32).

101. Βλ. σ. 217, σημ. 95.

102. Γενικὰ στὴν Ἀττικὴ οἱ ἀποθηκευτικοὶ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς ἀπὸ τὴν Κρήτη εἶναι σπάνιοι καθότι ἕως τῶρα ἀναφέρεται ἕνας ἐνεπίγραφος ψευδόστομος ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα (Mylonas 1936, 426, εἰκ. 13). Ἀντίθετα σὲ ἄλλα κέντρα, ὅπως ἡ Θήβα καὶ ἡ Ἀργολίδα (Haskel 2005, 207 εἰκ. 1-2) παρατηρεῖται ἐξάπλωση

τῶν συγκεκριμένων ἀγγείων μέχρι τὰ μέσα τῆς ΥΕ ΠΙΒ, ἐνῶ τελευταῖα ἔχει ἀποδειχθεῖ ἡ ἐντονη παρουσία τους καὶ σὲ στρώματα τῆς ΥΕ ΠΙΒ2 (Δημακοπούλου 2009, 245 κέ. εἰκ. 3-7 γιὰ τὴ Μιδέα, Kardamakí ὑπὸ δημοσίευση γιὰ τὴν Τίρυνθα), ἀλλὰ καὶ τῆς ΥΕ ΠΙΓ πρώιμης καὶ λιγότερο τῆς ΥΕ ΠΙΓ μέσης (Maran 2005, 421 κέ., εἰκ. 1.1-3).

103. Ἐνα ἀγγεῖο τῆς Περαιτῆς (Gauß 2003a, 94 κέ.) καὶ ἕνα δεύτερο ἀπὸ πηγάδι στὴν Ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν (Rutter 1975, 29, εἰκ. 16) ἐντάσσονται στὴν κατηγορία τῆς χειροποίητης στιλβωμένης κεραμικῆς. Γιὰ τὴν ἐπιρροὴ τῆς συγκεκριμένης κεραμικῆς στὸ μυκηναϊκὸ θεματολόγιο βλ. Rutter 1990, 37 κέ. Βλ. ὅμως καὶ Lis 2009, 162 κέ., εἰκ. 18.6 γιὰ τὴν ἐπαναδιαπραγμάτευση τῶν συγκεκριμένων ἀγγείων τῆς Ἀττικῆς, τὰ ὁποῖα ἐντάσσει σὲ μία νέα κατηγορία (Handmade Domestic Pottery) καὶ τὰ ἀποσυνδέει ἀπὸ τὴν «κλασικὴ» χειροποίητη στιλβωμένη κεραμικὴ.

104. Kilian 2007, 77 κέ. Σχετικὰ μὲ τὴ χειροποίητη στιλβωμένη κεραμικὴ καὶ τὴ διάδοσή της στὸν μυκηναϊκὸ κόσμο βλ. καὶ Jung 2006, 21 κέ., πίν. 26.

καί με τις καταστροφές του ὕστερου 13ου αἰ. π.Χ.¹⁰⁵ Ἡ ἀπουσία αὐτῆς τῆς κεραμικῆς κατηγορίας ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ σὲ ἀντίθεση μετὰ τὴ σαφὴ παρουσία της σὲ ἄλλα γειτονικὰ μυκηναϊκὰ κέντρα, θέτει προβληματισμοὺς ποὺ ἐντείνονται, ἂν συνδυαστοῦν καί μετὰ τὴν ἔλλειψη στρωμάτων καταστροφῆς στὰ ἔως τώρα γνωστὰ ἀττικὰ σύνολα τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰ. π.Χ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΓΡΑΠΤΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ

Τὴν προσπάθεια ἀκριβοῦς χρονολόγησης καί σύγκρισης τοῦ κεραμικοῦ συνόλου τοῦ ἀποθέτη δυσχεραίνουν ἕως ἑνα βαθμὸ δύο βασικοὶ παράγοντες: Ἡ σπανιότητα, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, οἰκιστικῶν καταλοίπων μετὰ ἀσφαλῆ στρωματογραφημένα σύνολα τῆς ΥΕ ΠΒ2¹⁰⁶ καί πρώιμης ΥΕ ΠΓ¹⁰⁷ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Ἀττικῆς καί ἡ κατὰ τις ἴδιες περιόδους διαπιστωμένη τοπικὴ διαφοροποίηση τῆς ἀττικῆς μυκηναϊκῆς γραπτῆς κεραμικῆς ἀπὸ αὐτὴν τῶν μεγάλων ἀργολικῶν κέντρων¹⁰⁸. Βασικοὶ διαγνωστικοὶ κεραμικοὶ τύποι τῆς ΥΕ ΠΒ2 περιόδου ἀπὸ τὴν Ἀργολίδα εἴτε ἀπουσιάζουν σχεδὸν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ εἴτε εἶναι πολὺ σπάνιοι¹⁰⁹. Ἀντιθέτως καί στὴν Ἀττικὴ ἡ μεγάλη συχνότητα συγκεκριμένων κεραμικῶν τύπων μετὰ σπάνια ἢ χωρὶς καθόλου παράλληλα στὰ ἀργολικὰ κέντρα, ὅπως τοῦ προχυτικοῦ κρατήρα μετὰ κυματοειδῆ ταινία ἢ τῶν ὀλόβαφων στιλβωμένων ἀγγείων¹¹⁰, ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ τοπικὲς στυλιστικὲς παραδόσεις εἶναι συχνὰ ἀρκετὰ ἐπίμονες, κάνοντας ἔτσι τὸν συγχρονισμὸ τῶν διαφόρων μυκηναϊκῶν κέντρων ἐντὸς καί ἐκτὸς τῆς Ἀργολίδας πολὺ δύσκολο¹¹¹.

105. Βλ. Kilian 2007, 73 κέ. γιὰ μίαν σύνοψη τῶν θεωριῶν σχετικὰ μετὰ τὴν ἐρμηνεία τῆς χειροποίητης στιλβωμένης κεραμικῆς. Ὁ Jung πρόσφατα (2009, 78) συνδέει τὴ συγκεκριμένη κεραμικὴ μετὰ τοὺς λαοὺς τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ ὁ Kilian (2007, 77 κέ.) καί ὁ Maran (2008, 56) βλέπουν σὲ αὐτὴν τὴν κεραμικὴ μᾶλλον ἐπαφῆς οἰκονομικῆς καί ἐμπορικῆς μετὰ περιοχῆς τῆς Ἰταλίας.

106. Βλ. σ. 205, σημ. 24. Ἡ χρονολόγηση ἐνδὸς μέρους τῆς κεραμικῆς ἀπὸ τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ὑπόγειας κρήνης στὴν ΥΕ ΠΒ2 βασίζεται κυρίως στὴν παρουσία σκύφου τύπου Β (Gauss 2003a, 93 κέ. Vitale 2006, πίν. 2).

107. Οἰκίαι ἀπὸ τὴ ΒΑ. ἀνοδο τῆς Ἀκρόπολης τῶν Ἀθηνῶν. Στὴν ἴδια περίοδο χρονολογοῦνται τὸ σύνολο τοῦ Θεοικοῦ καί ἡ τελικὴ φάση καταστροφῆς τοῦ Ἁγίου Κοσμά. Βλ. σ. 205, σημ. 24-27.

108. Sherratt 1980, 200 κέ., εἰκ. 10. Ἀλλὰ καί ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς ἔχουν διαπιστωθεῖ διαφορετικὲς τάσεις καί παραδόσεις, προτάσεις ποὺ βασίζονται κυρίως στὴν ἀνάλυση κεραμικῆς ταφικῶν συνόλων (Immerwahr 1971, 152. Παντελίδου 1975. Mountjoy 1995β, 38

καί 1999, 485, 493 κέ. Benzi 1975, 5).

109. Ὁ σκύφος μετὰ ρόδακα ἀπουσιάζει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ, ἐνῶ ὁ σκύφος Β εἶναι σπάνιος (Bronner 1939, εἰκ. 40a, 43d). Καί οἱ δύο ἔχουν καθιερωθεῖ ὡς βασικοὶ διαγνωστικοὶ τῆς ΥΕ ΠΒ2, ἀλλὰ εἶναι συχνοὶ μόνο στὴν Ἀργολίδα (Sherratt 1980, 183, 199). Γιὰ τὴ διάδοση τῶν συγκεκριμένων σκύφων σὲ περιοχῆς ἐκτὸς τῆς Ἀργολίδας, ὅπως στὴν κεντρικὴ Ἑλλάδα καί τὴν Κόρινθο βλ. Mountjoy 1999, 35-36.

110. Ἡ τροχήλατη στιλβωμένη κεραμικὴ ἔχει μεγάλη παράδοση στὴν Ἀττικὴ, ἀπὸ τὴν ΥΕ ΠΒ (Παντελίδου 1975, 170 κέ., Mountjoy 1981, 51 κέ. καί Maran 1992, 136 κέ., 207 κέ.).

111. Ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης δημοσιευμένων οἰκιστικῶν συνόλων στὴν Ἀττικὴ θὰ εἶναι δύσκολο νὰ καθιερωθοῦν τοπικὲς ἀλληλουχίες. Γιὰ τὸν συγχρονισμὸ περιφερειακῶν συνόλων μετὰ κεντρικὰ βλ. Jung 2003, 252. Ὁ Gauß (2003β, 253) θεωρεῖ ὅτι ἡ στατιστικὴ ἀνάλυση τῆς κεραμικῆς θὰ παίξει σημαντικὸ ρόλο στὴ διαδικασία ἀναγνώρισης ὑποφάσεων καί συγχρονισμοῦ μεταξὺ διαφόρων κέντρων.

Για κάποια από τα άγγεϊα του αποθέτη δεν είναι δυνατόν να αποκλειστεί η πρωιμότερη χρονολόγηση στην ΥΕ ΙΙΑ2 και ΥΕ ΙΙΒ1 περίοδο αντίστοιχως. Πρόκειται κυρίως για τους όλόβαφους ύψιποδες σκύφους FS 304¹¹² (είκ. 8, 31-36) και τις όλόβαφες κύλικες FS 264¹¹³ (είκ. 12, 69-73). Καθώς σημαντικοί διαγνωστικοί τύποι της ΥΕ ΙΙΑ2-Β1 περιόδου απουσιάζουν από τον αποθέτη¹¹⁴, δεν αποκλείεται οι παραπάνω τύποι άγγεϊων να έξακολουθοῦν να παράγονται και να βρίσκονται σε χρήση στην Άττική και μετά την ΥΕ ΙΙΑ2, μέχρι και τα τέλη του 13ου αι. π.Χ.¹¹⁵, όπως άλλωστε συμβαίνει με τον όλόβαφο ύψιποδα σκύφο στην Άργολίδα¹¹⁶. Τέλος, αν και η σφαιροκωνική κύλικα FS 258/274 (είκ. 13, 88) ανήκει σε ένα τύπο άγγεϊου, του οποίου η γραπτή έκδοχή άπαντá κυρίως στην ΥΕ ΙΙΒ1¹¹⁷, η διακόσμησή της παραπέμπει στην ΥΕ ΙΙΒ2 ὕστερη και στην ΥΕ ΙΙΓ πρώμη¹¹⁸, παρόλο που σπανιότερα άναφέρονται τέτοιου είδους διακοσμήσεις σε πρωιμότερες φάσεις¹¹⁹.

Ὡς ὕστερότεροι θά μπορούσαν να τοποθετηθοῦν οί άκόλουθοι κεραμικοί τύποι και τα έξι διακοσμητικά θέματα: οί γραπτές κωνικές κύλικες (είκ. 13, 83-87)¹²⁰, μία όλόβαφη κύλικα με γωνίωση και έξηρημένη ταινία στο ὕψος της λαβής (είκ. 12, 74)¹²¹, ένα κυλινδρικό κύπελλο με στιγμωτό χείλος και ταινίες¹²² (είκ. 14, 91), ένας σκύφος με διπλή σειρά τεθλα-

112. French 1965, είκ. 4.8 (ΥΕ ΙΙΑ2, Μυκήνες) και Thomas 2005, είκ. 22, 1-9 (ΥΕ ΙΙΒ1, Τσούγγιζα).

113. Mountjoy 1999, είκ. 195 (ΥΕ ΙΙΑ2, Άγορα Άθηνών). Thomas 2005, είκ. 9, 1-3 (ΥΕ ΙΙΒ1, Τσούγγιζα).

114. Βλ. για παράδειγμα Mountjoy 1999, είκ. 194, 185-188, 195, 189-194 για χαρακτηριστικές ΥΕ ΙΙΑ2 κύλικες FS 256-257 από την Άττική και αυτόθι είκ. 200, 242, 245-252 για κύλικες FS 258, σκύφους FS 284 και καλάθους FS 299-300 με χαρακτηριστική ΥΕ ΙΙΒ1 διακόσμηση από την Άττική.

115. Ὁ όλόβαφος ύψιπους σκύφος στα Κανάκια κατέχει τὸ 2,2% στὸ σύνολο ὄλων τῶν λεπτόκοκκων άγγεϊων (Μαραμπέα 2010, 773 κέ., είκ. 132, 5.5279) και η όλόβαφη κύλικα έχει πολὺν χαμηλὸ ποσοστὸ (αὐτόθι 128, 773, είκ. 102, 26.321). Τὰ ὄστρακα χρονολογοῦνται στιλιστικά στην ΥΕ ΙΙΑ2 και ΥΕ ΙΙΒ1.

116. Σύμφωνα με τὸν Podzuweit (2007, 55, Beil. 34) ὁ όλόβαφος ύψιπους σκύφος εἶναι σπάνιος στην κάτω άκρόπολη της Τίρυνθας κατά την ΥΕ ΙΙΒ2 (SH ΙΙΒ entwickelt-Ende), ἐνῶ κατά την ΥΕ ΙΙΓ πρώμη έχει έξαφανιστεί. Βλ. ὅμως Stockhammer 2008, πίν. 24, 525-526.530 για τὸν τύπο στὴ ΒΑ. κάτω πόλη της Τίρυνθας κατά την ΥΕ ΙΙΓ πρώμη. Αντιθέτως, η όλόβαφη κύλικα FS 264 εἶναι πολὺν σπάνια ἤδη κατά την ΥΕ ΙΙΒ1. Ὁ Schönfeld (1988, 158, 169, πίν. 1,6.8) άναφέρει τὸ σχῆμα στην Τίρυνθα μέχρι την ΥΕ ΙΙΒ1. Άν και η ταύτιση τῶν ὄστράκων ὡς ύψιποδος σκύφου η ἡμισφαι-

ρικής κύλικας δεν εἶναι ἀπόλυτα άσφαλής, η τελευταία πιθανὸν να ὑπάρχει. Ἐπίσης τὸ σχῆμα άπαντá και στην Τσούγγιζα κατά την ΥΕ ΙΙΒ1 (βλ. σημ. 112).

117. French 1966, είκ. 3, 20 (Μυκήνες, προϊστορικὸ νεκροταφεῖο).

118. Porpham *et al.* 2006, 138.

119. Μία ἡμισφαιρική κύλικα FS 264 ἀπὸ τάφο στὴ Βάρη και μία όλόβαφη κύλικα με γωνίωση ἀπὸ τὸ ἴδιο νεκροταφεῖο χρονολογοῦνται στην ΥΕ ΙΙΒ. Ἡ Mountjoy στην κύλικα με γωνίωση δίνει αὐτὴ τὴ χρονολόγηση λόγω τοῦ κοντοῦ και κάθετου άπλοῦ χείλους (1999, 552, είκ. 200, 243-244). Βλ. και Σγουρίτσα 2001, 37.

120. Ἡ γραπτὴ κωνική κύλικα ἐμφανίζεται στὴς περισσότερες θέσεις κατά την προχωρημένη ΥΕ ΙΙΓ πρώμη (φάση 2 τοῦ Rutter), ὅπως στὴ φάση Ia στὸ Λευκαντί (Porpham *et al.* 2006, 138, 142, είκ. 2.3, 6-8).

121. Τὸ διακοσμητικὸ στοιχείο της έξηρημένης ταινίας σε όλόβαφα άνοιχτá άγγεϊα πρωτοεμφανίζεται κατά την ΥΕ ΙΙΓ μέση; Βλ. Podzuweit 2007, 55 κέ. (SH ΙΙC entwickelt) και Sherratt 2006, 218 (φάση 2a στὸ Λευκαντί). Ἡ περιστασιακή χρήση της συγκεκριμένης διακόσμησης στὸς κυάθους FS 240 της Τίρυνθας, πρὶν ἀπὸ την ΥΕ ΙΙΓ μέση πρέπει να ἐπανελεγχθεῖ στρωματογραφικά, αν και κάποια παραδείγματα ἴσως ἐμφανίζονται κατά την ΥΕ ΙΙΓ πρώμη (Podzuweit 2007, πίν. 61, 5). Ὁ συγκεκριμένος κύαθος χρονολογεῖται στην ΥΕ ΙΙΓ πρώμη (αὐτόθι Beil. 86 (2)).

122. Για σκύφο της ΥΕ ΙΙΓ πρώμης ἀπὸ Άγ. Στέ-

σμένης γραμμής¹²³ (είκ. 7, 25) και με στενή ζώνη διακόσμησης¹²⁴ (είκ. 7, 24), οί κάλαθοι FS 290-291 με όλόβαφη έσωτερική επιφάνεια¹²⁵, ή λαβή ένδς κλειστοῦ άγγείου με Χ κόσμημα¹²⁶ (είκ. 16, 103), κάποια χείλη κλειστών άγγείων με έντονη αὐλάκωση έσωτερικά¹²⁷ (είκ. 16, 111) και τὸ κυλινδρικό ἀλάβαστρο με πόδια (FS 99)¹²⁸. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἡ παντελής ἀπουσία κλασικῶν διαγνωστικῶν τύπων και κοσμημάτων τῆς προχωρημένης ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης, ὅπως ὁ γραπτὸς ἢ ὀλόβαφος κύαθος με γωνίωση FS 240¹²⁹ και ἡ γραπτὴ λεκανίδα με γωνίωση (FS 295A)¹³⁰, σὲ συνδυασμὸ και με τὸ μικρὸ ποσοστὸ ποὺ κατέχουν τὰ προαναφερθέντα άγγεία τοῦ ἀποθέτη, δὲν επιτρέπει εὐκόλα τὸ συμπέρασμα τῆς ἀπόθεσης κατὰ τὴν προχωρημένη ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη - φάση 2-3, παρόλο ποὺ δὲν μπορεῖ και νὰ ἀποκλειστεῖ, καθότι θεωροῦμε τὴν πρωιμότερη ἐμφάνιση τῶν συγκεκριμένων τύπων ἐξίσου πιθανή. Ἦδη ἡ παρουσία μερικῶν ἀπὸ τοὺς παραπάνω τύπους ἔχει διαπιστωθεῖ σὲ σύνολα τῆς πρωιμότετης

φανο βλ. Mountjoy 1999, εἰκ. 97, 212 και γιὰ κύαθο FS 215 τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ μέσης με τὴν ἴδια διακόσμηση χείλους ἀπὸ τὴ ΒΑ. κάτω πόλη τῆς Τίρυνθας βλ. Stockhammer 2008, πίν. 98, 2161 (Phase 4 oder jünger).

123. Τέτοιου εἴδους διακόσμηση εἶναι χαρακτηριστική γιὰ ὑστερότερες φάσεις τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης (Mountjoy 1999, εἰκ. 58, 440). Στὴν ΥΕ ΙΙΙΓ ὕστερη ἐμφανίζεται τὸ κόσμημα τῆς παράλληλης κυματοειδοῦς ταινίας. Δύο σκύφοι τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ μέσης ἀπὸ τὴν Κῶ και τὴ Χίο ἀντιστοίχως ἔχουν παράλληλη κυματοειδὴ ταινία (αὐτόθι εἰκ. 461, 184-473, 11 και εἰκ. 58, 440-441).

124. Βλ. σ. 209, σημ. 51.

125. Ὁ κωνικός κυλινδρικός κάλαθος FS 291 ἀποτελεῖ συχνότερο τύπο κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ μέση, ἐνῶ πρωιμότερα παραδείγματα, κυρίως τῆς προχωρημένης ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης, ὑπάρχουν ἄλλα εἶναι πιὸ σπάνια (Mountjoy 1999, 43. Porpham *et al.* 2006, 195. Podzuweit 2007, 95 κέ.). Οἱ σφαιροκωνικοί κάλαθοι με ὀριζόντιες λαβές, με προχοή (FS 300) ἢ χωρίς (FS 290) ἐμφανίζονται ἤδη ἀπὸ τὴν ΥΕ ΙΙΙΑ2 και ΥΕ ΙΙΒ (Podzuweit 2007, 95 κέ.), ἄλλα ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι φέρουν ὀλόβαφη έσωτερική επιφάνεια χρονολογῶνται κυρίως ἀπὸ τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη (Τακωβίδης 1969, πίν. 126α) με σπάνια πρωιμότερα παραδείγματα (French, Taylour 2007, 422-423).

126. Στὸ Λευκαντὶ ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ μέση (φάση 2α. LH IIC developed/advanced. Porpham *et al.* 2006, 163), ὅπως και στὶς Μυκῆνες (Sherratt 2006, 222 εἰκ. 2.43, 223. Βλ. και French 2007β, εἰκ. 1). Γιὰ τὴν Τίρυνθα ὁ Podzuweit εἶχε ὑποστηρίξει πρωιμότερη ἐναρξη, στὴν ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη (2007, 186, Beil. 64), ἡ

ὁποία ὁμως πρόσφατα ἀναθεωρήθηκε (Stockhammer 2008, 58-59).

127. Porpham *et al.* 2006, 199 κέ. εἰκ. 2, 28, 2-3. Ἡ ἀβαθῆς αὐλάκωση στὸ έσωτερικὸ τῶν χείλων ἐμφανίζεται πολὺ σπάνια και ἀπὸ τὴν ὕστερη ΥΕ ΙΙΒ2 (French, Taylour 2007, 435).

128. Mountjoy 1999, 43. Τακωβίδης 1969, πίν. 35.1114. Βλ. και Podzuweit 2007, 175 κέ. γιὰ τὸ σχῆμα στὴν κάτω ἀκρόπολη τῆς Τίρυνθας. Ἡ ἐμφάνισή του στὴν ΥΕ ΙΙΒ, ὅπως προτείνει ὁ Podzuweit (2007, 176, πίν. 94, 7), πρέπει νὰ ἐπανελεγχθεῖ στρωματογραφικά.

129. Στὸ Λευκαντὶ ἐμφανίζεται ἀπὸ τὴ φάση 1α (Porpham *et al.* 2006, 138, 181 κέ. Mountjoy 1999, 43, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ στὴν ΥΕ ΙΙΙΓ/φάση 2 τοῦ Rutter (1977, 2) και τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη 2 τῆς French (2007α, εἰκ. 2)). Ὡστόσο βλ. French 2011, 824 Gr. 1 γιὰ τὰ πολὺ χαμηλὰ ποσοστὰ τοῦ τύπου κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη 2. Ἡ πρόταση τοῦ Podzuweit (2007, 119) γιὰ τὴν πρώιμη ἐμφάνιση τοῦ τύπου κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΒ2 δὲν εὐσταθεῖ (Kardamaki ὑπὸ δημοσίευση).

130. Ἡ λεκανίδα με τὴν πιὸ ὀμαλὴ γωνίωση (FS 295A), ἡ ὁποία σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες ἀποτελεῖ διαγνωστικὸ τύπο τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης 1 (French, Stockhammer 2009, 216), ἔχει μέχρι στιγμῆς ἐντοπιστεῖ μόνο στὶς Μυκῆνες (French 2007α, 526), ἀν και σὲ ἐξαιρετικά χαμηλὰ ποσοστὰ (French 2011, 824 στ. 1), ἐνῶ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴ φάση 4 στὸ Κοράκου (Rutter 1974, 268 κέ.), ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα στρώματα τῆς ΒΑ. κάτω πόλης τῆς Τίρυνθας (ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη 1-2: Stockhammer 2008, 139) και ἀπὸ τὸ νέο στρωματογραφικὸ σύνολο τῆς ἄνω ἀκρόπολης (Kardamaki ὑπὸ δημοσίευση 472).

ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς κυρίως, ὅπως ἡ κωνικὴ κύλικα¹³¹ ἢ ὁ κωνικὸς κάλαθος¹³². Σύμφωνα μετὰ τὰ παραπάνω καὶ δεδομένης τῆς ἔλλειψης ἐπαρκῶς δημοσιευμένων συνόλων ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλειστῆ ἡ ὑπόθεση ὅτι οἱ παραπάνω τύποι τοῦ ἀποθέτη ἀνήκουν σὲ νεωτεριστικὰ στοιχεῖα τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης - φάση 1, γεγονὸς ποὺ ἐνισχύεται πρῶτον ἀπὸ τὴ χαμηλὴ στατιστικὴ τους παρουσία καὶ δεύτερο ἀπὸ τὴν προτεινόμενη ὑπαρξὴ κεραμικοῦ ἐργαστηρίου στὴν περιοχὴ, ὁπότε τέτοιου εἴδους νεωτεριστικὰ φαινόμενα ἐνδεχομένως θὰ ἦταν ἀναμενόμενα¹³³.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐξεταζόμενου κεραμικοῦ ὕλικου εἶναι καλύτερα συγκρίσιμο μετὰ τὰ δύο γνωστὰ σύνολα τῆς Ἀττικῆς, τοῦ μεταλλείου 3 τοῦ Θορικοῦ καὶ τῶν οἰκιῶν τῆς ΒΑ. ἀνόδου τῆς Ἀκρόπολης, καθὼς καὶ μετὰ τὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὰ Κανάκια τῆς Σαλαμίνας. Ἡ καταστροφὴ/ἐγκατάλειψη (Κανάκια, οἰκίαι στὴ ΒΑ. ἄνοδο τῆς Ἀκρόπολης) καὶ ἡ ἀπόθεση (Θορικὸς) βάσει τῆς κεραμικῆς χρονολογήθηκαν στὴν πρωιμότερη ΥΕ ΙΙΙΓ περίοδο, τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ - φάση 1 τοῦ Rutter¹³⁴. Ἀπὸ τὰ κατ' ἐξοχὴν διαγνωστικὰ σύνολα τῆς περιόδου, παρὰ τοὺς περιορισμοὺς ποὺ παρουσιάζουν, θεωροῦνται τὰ σύνολα τοῦ Θορικοῦ καὶ τῶν οἰκιῶν τῆς ΒΑ. ἀνόδου¹³⁵. Στὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ - φάση 1, ὅπως τὴν περιέγραψε ὁ Rutter, εἶναι ἡ ἐμφάνιση ταινιωτῶν σκύφων καὶ κυάθων μετὰ ταυτόχρονη ἔλλειψη διαγνωστικῶν τύπων τῆς προχωρημένης ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης - φάση 2-3, ὅπως τοῦ γραπτοῦ κύαθου μετὰ γωνίωση (FS 240) ἢ τῆς λεκανίδας μετὰ γωνίωση (FS 295A) ἀφετέρου¹³⁶. Πέρα ἀπὸ τὰ γενικὰ

131. Σύμφωνα μετὰ τὸν Rutter (2003α, 197, εἰκ. 9, 7-12), οἱ ὀλόβαφες ἢ γραπτὲς κωνικὲς, ἡμισφαιρικὲς ἢ μετὰ γωνίωση κύλικες εἶναι πιὸ κοινὲς στὶς Κυκλάδες κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ - φάση 1, ἐνῶ στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἐμφανίζονται ἀπὸ τὴν προχωρημένη ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη - φάση 2. Ἔνα ταινιωτὸ στέλεχος ἀπὸ τὸν Θορικὸ ἐντάσσεται ἀπὸ τὴν Mountjoy (1995α, 206, εἰκ. 5, 59) στὸν τύπο FS 274 ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀποκλείει ὅτι πρόκειται καὶ γιὰ κύλικα FS 258. Σπάνια καὶ στυλιστικὰ μεμονωμένα παραδείγματα τῆς ΥΕ ΙΙΙΒ2 εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὶς Μυκῆνες (French, Stockhammer 2007, 221, εἰκ. 24, 6 - κωνικὴ κύλικα FS 274, μετὰ στιγμὲς στὸ χεῖλος), τὴν Τίρυνθα (Kilian 1982, 404, εἰκ. 15.8) καὶ τὴ Μιδέα (Demakourou et al. 2003, 17 κέ. - ταινιωτὴ κύλικα).

132. French, Taylour 2007, εἰκ. 5, row 4 (Citadel House area, Phase IX, ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη 1).

133. Γιὰ τὴ σημασία τῶν διαφορῶν τεχντροποικῶν τάσεων σὲ ἕνα συγκεκριμένο χρονολογικὸ ὄριζοντα, βλ. Schachermeyr 1976, 201 κέ., 249 κέ. καὶ Schönfeld 1988, 156 κέ. (fading - floruit - innovativ). Ἐπίσης Jung 2003, 252, ὅπου γίνεται συζήτηση γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα καθιέρωσης στατιστικῶν προσεγγίσεων τῶν διάφορων κεραμικῶν τύπων ἀπὸ κλειστὰ σύνολα.

134. Rutter 2003α, 194 κέ. Βλ. καὶ Gauß 2003α, πίν.

1, Vitale 2006, πίν. 2 καὶ Μαραμπέα 2010, 162.

135. Τὸ κεραμικὸ σύνολο ἀπὸ τὸν Θορικὸ εἶναι ἀνάμεικτο μετὰ κεραμικὴ τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ μέσης περιόδου καὶ βρέθηκε ἀστρωματογράφητο, σὲ ἔκταση 7 ἕως 20 μ. ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ ὄρυγματος (Mountjoy 1995α, 195). Γιὰ τὴ στρωματογραφία καὶ περιγραφή τοῦ κεραμικοῦ συνόλου, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει 80 ἀκέραια ἀγγεῖα ἀπὸ τὶς οἰκίαι τῆς ΒΑ. ἀνόδου τῆς Ἀκρόπολης βλ. Gauß 2003α, 98 κέ. Μολονότι μέχρι τώρα οἱ οἰκίαι θεωροῦνταν ὅτι κατασκευάστηκαν ἐπὶ τῆς κλίμακας μετὰ τὴν ὑποθετικὴ κατάργησή της καὶ κατὰ συνέπεια θὰ ἐπρόκειτο γιὰ κατὰ χώραν κεραμικὴ, ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν παλαιῶν ἡμερολογίων ποὺ πραγματοποίησε ὁ Rutter δὲν ὑπάρχουν πειστικὰ ἐπιχειρήματα ὅτι οἱ οἰκίαι ἀνεγέρθηκαν ἐπὶ τῆς κλίμακας, ἀλλὰ στὴν περιοχὴ κυρίως μετὰ τὴν κλίμακας καὶ τείχους, ὁπότε πρόκειται γιὰ ὑλικὸ τὸ ὁποῖο ἔχει ἀπορριφθῆ ἐπὶ τῆς κλίμακας, εἴτε μετὰ τὴν τελικὴ ἐγκατάλειψή της εἴτε προξενώντας τὴν τελικὴ ἐγκατάλειψή της (Gauß 2003α, 98). Τὸ ὑλικὸ εἶναι ὑπὸ δημοσίευση.

136. Γιὰ τὴν περιγραφή τῆς συγκεκριμένης ὑποπεριόδου στὴ φάση 4 τῆς οἰκίας Ρ στὸ Κοράκου βλ. Rutter 1974, 138· 1977, 1 κέ.· 2003α, 197.

αυτά χαρακτηριστικά ο Rutter προχώρησε και στην επισήμανση συγκεκριμένων τοπικών ιδιαιτεροτήτων για την Αττική, όπως του στιλβωμένου κρατήρα με προχοή και κυματοειδή ταινία, και γενικότερα των στιλβωμένων άγγείων, καθώς και του κυλινδρικού άλαβάστρου (FS 98)¹³⁷. Τις τελευταίες δεκαετίες η Mountjoy προχώρησε σε μία επαναδιαπραγμάτευση των παραπάνω συνόλων, προσθέτοντας νέους τύπους και νέα σύνολα στον όριζοντα του Θορικού και των Ίριων της Αργολίδας¹³⁸, μετονομάζοντας ουσιαστικά σε «Μεταβατική ΥΕ ΠΒ2/ΥΕ ΠΠΓ πρώιμη» την ΥΕ ΠΠΓ - φάση 1 του Rutter. Για το ύλικό του αποθέτη έπελέγη ο όρος του Rutter¹³⁹, έπειδή θεωρήθηκε μεθοδολογικά πιο ξεκάθαρος¹⁴⁰, ενώ έχει διαπιστωθεί ως προς την τυπολογία των τριών διαγνωστικών σκύφων της Mountjoy ή προωμότερη εμφάνιση κάποιων από αυτούς¹⁴¹. Ωστόσο, τα περισσότερα χαρακτηριστικά των σκύφων της Mountjoy έχουν έντοπιστεί και στον αποθέτη 1, όπως για παράδειγμα η έλαφρά γωνίωση στο κάτω τμήμα ενός ΣΚΒ (είκ. 7, 17), το έντονα έξω νεύον χείλος ενός μονόχρωμου σκύφου, ενώ υπάρχουν και σκύφοι με πιο παχύν χείλος με τη διακόσμηση του ύψιποδος σκύφου.

Σε σχέση τέλος με τα παραπάνω και παρά την έλλειψη στρωματογραφημένων συνόλων θεωρούμε ότι τα παρακάτω χαρακτηριστικά στο ύλικό του αποθέτη 1 συνιστούν μία χρονολόγηση στην προωμότερη ΥΕ ΠΠΓ - φάση 1: ή μεμονωμένη παρουσία των σκύφων τύπου Β, ή χαρακτηριστική ύποπαρουσία σκύφων τύπου Α και βέβαια ή παντελής έλλειψη σκύφου με ρόδακα. Αν αφαιρέσουμε και τους σκύφους με κυματοειδή ταινία, εκείνοι οί όποιοι φέρουν άλλα διακοσμητικά μοτίβα ανέρχονται μόλις στο 5% του συνόλου. Τέλος, ή έντονη παρουσία όλόβαφων σκύφων, συχνά με ύπερνωμένη βάση και έξξηρημένη ταινία στο τελείωμά της και ή παρουσία σχημάτων και διακοσμήσεων της προχωρημένης ΥΕ ΠΠΓ πρώιμης, που έδω έρμηνεύονται ως νεωτερικοί τύποι.

Οί ακόλουθοι κεραμικοί τύποι που έχουν ήδη προταθεί μεταξύ άλλων ως διαγνωστικοί για την ΥΕ ΠΠΓ πρώιμη - φάση 1¹⁴² και άπαντούν στον αποθέτη, θεωρούμε ότι είναι χαρακτηριστικοί της ΥΕ ΠΠΓ πρώιμης στην Αττική: ο όλόβαφος σκύφος, ο σκύφος με κυματοειδή ταινία, ή γραπτή ή όλόβαφη κύλικα με γωνίωση, ο κρατήρας με προχοή και κυματοειδή ταινία, ο όλόβαφος κύαθος και ο κύαθος με κυματοειδή ταινία.

137. Rutter 2003α, 194 κέ., είκ. 1-4. Άλλα χαρακτηριστικά σύμφωνα με τον Rutter είναι ο έξξηρημένος κύκλος στον πυθμένα άνοιχτών άγγείων, καθώς και κάποια άλλα διακοσμητικά θέματα. Για τα περισσότερα από αυτά τα νέα στοιχεία ο Rutter βλέπει εμφανείς μινωικές επιδράσεις (Rutter 2003, 194 κέ.), αν και ή στιλβωση, όπως προαναφέρθηκε, άποτελεί τεχνική με μακρά παράδοση και στην Αττική (βλ. σ. 219, σημ. 110).

138. Mountjoy 1997, 110 κέ.

139. Mountjoy 1999, πίν. Π· 2007, είκ. 1.

140. Rutter 2003α, 194 κέ· 2003β, 249 κέ. Βλ. και Vitale 2006, 197 κέ.

141. Για την περιγραφή των τύπων βλ. Mountjoy 1999, 37. Άρχικά ή Mountjoy είχε όρισει τέσσερις τύπους σκύφων αλλά έγκατέλειψε τον τέταρτο, με κάθετο άνω τοίχωμα χωρίς γωνίωση (1997, 111 κέ.). Για παράδειγμα βλ. έναν σκύφο με διακόσμηση ύψιποδος έσωτερικά και έξωτερικά, αλλά και γωνίωση στο σώμα (τύπος 3 της Mountjoy) από στρώμα της ΥΕ ΠΒ2 τελικής από τις Μυκήνες (French, Stockhammer 2009, είκ. 2, 2).

142. Rutter 2003α, 194 κέ. είκ. 1-13. Mountjoy 1995α, 196 κέ. (μεταβατική ΥΕ ΠΒ2/ΥΕ ΠΠΓ πρώιμη), Gauß 2003α, πίν. 1. Vitale 2006, πίν. 2 κέ.

Τὰ μεγάλα ποσοστά τοῦ ὀλόβαφου σκύφου (εἰκ. 6), ὁ ὁποῖος ἀπουσιάζει ἀπὸ τῆ ΒΑ. ἄνοδο τῆς Ἀκρόπολης τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ἀπαντᾷ στὸν Θορικὸ¹⁴³ καὶ στὰ Κανακία¹⁴⁴, θυμίζουσαν περισσότερο σύνολα τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ μέσης καὶ συγκεκριμένα τὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὸ Λευκαντί, ὅπου οἱ ὀλόβαφοι σκύφοι ὑπερτεροῦν αὐτῶν μὲ διακοσμητικὰ μοτίβα¹⁴⁵. Οἱ ὀλόβαφοι σκύφοι τοῦ Λευκαντί ἔχουν κυρίως κωδωνόσχημο σχῆμα καὶ δὲν ἐμφανίζουσαν ἐξηρημένη περιοχὴ στὶς λαβές, ὅπως κάποιοι σκύφοι τοῦ ἀποθέτη¹⁴⁶, ἐνῶ ἡ ἐξηρημένη ταινία στὴ βάση τῶν σκύφων ἐδῶ ἀποτελεῖ ἓνα προχωρημένο στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο ἐμφανίζεται ἤδη ἀπὸ τὴν πρώιμη ΥΕ ΙΙΙΓ - φάση 1¹⁴⁷. Ὁ ὀλόβαφος σκύφος πρωτοεμφανίζεται κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΒ2¹⁴⁸, ἀνακαλώντας πιθανότατα παραδόσεις ποὺ φτάνουν μέχρι τὴν ΥΕ ΙΙΑ2, περίοδο κατὰ τὴν ὁποία ὑπῆρχε αὐξημένη προτίμηση ὀλόβαφων ἀγγείων. Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς ὡστόσο τῶν ὀλόβαφων σκύφων ἐδῶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀποτελεῖ ἀττικὴ ἰδιαιτερότητα.

Ἡ πολὺ καλὴ ἐκπροσώπηση τῶν σκύφων μὲ κυματοειδῆ ταινία τόσο στὸν ἀποθέτη 1 (εἰκ. 7, 21-24), ὅσο καὶ στὸ πηγάδι 7, ὀδηγεῖ στὴν ἀναίρεση τῆς ἄποψης ὅτι ὁ τύπος δὲν ἐκπροσωπεύεται κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ - φάση 1 στὴν Ἀττικὴ, ὅπως γιὰ παράδειγμα στὴν Ἀργολίδα¹⁴⁹. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀποθέτη, ὁ συγκεκριμένος κεραμικὸς τύπος ἀναγνωρίστηκε πρόσφατα καὶ στὸ ὑλικὸ τῶν Κανακίων¹⁵⁰. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν περίοδο ἐμφάνισης τοῦ συγκεκριμένου σκύφου στὴν Ἀττικὴ, πρέπει νὰ ἀναμένουμε νέα ἀποτελέσματα ἀπὸ κλειστὰ στρωματογραφημένα σύνολα, καθὼς δὲν ἀποκλείεται στὴν Ἀττικὴ ἀπὸ τὸν ΥΕ ΙΙΑ2 ὑψίποδα σκύφο καὶ

143. Mountjoy 1995a, 206, εἰκ. 8, 81-88· οἱ περισσότεροι ἔχουν ἐξηρημένη τὴν περιοχὴ τῶν λαβῶν ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ὀλόβαφα παραδείγματα.

144. Μαραμπέα 2010, 159. Βλ. καὶ Rutter 1974, εἰκ. 39, 6 γιὰ ὀλόβαφο σκύφο ἀπὸ Κοράκου μὲ κάθετο ἄνω σῶμα καὶ ἔντονα ἔξω νεῦον χεῖλος, ὑπερυψωμένη βάση μὲ ἐξηρημένο τὸ τελειώμα τῆς.

145. Ὁ ὀλόβαφος σκύφος στὸ Λευκαντί ἀποτελεῖ τὸν πιὸ δημοφιλῆ τύπο ἀπὸ τὴν προχωρημένη ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη (φάση 1b: LH ΙΙΙC Early/Middle developed. Porham, Milburn 1971, 336, εἰκ. 1, 1). Σκύφοι μὲ διακοσμητικὰ μοτίβα, κυρίως ἀντιθετικὲς σπεῖρες, εἶναι συχνότεροι κατὰ τὴ φάση 1a, χωρὶς νὰ λείπουν βέβαια οἱ ὀλόβαφοι (αὐτόθι 336. Mountjoy 1999, 696). Ὡστόσο, στὴν Ἀργολίδα δὲν παρατηρεῖται ἀκόμη μία τέτοια ἔντονη παρουσία τοῦ ὀλόβαφου σκύφου. Ὁ Stockhammer (2008, 136) ἀναφέρει μόνον 12 ὀλόβαφους σκύφους ἀπὸ τὴν πρώτη φάση τῆς ΒΑ. κάτω πόλης τῆς Τίρυνθας (ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη 1-2). Ἡ διαπίστωση τοῦ Podzuweit (2007, 55) γιὰ τὴν κάτω ἀκρόπολη τῆς Τίρυνθας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ ὀλόβαφος σκύφος κατέχει ἀπὸ τὴν ΥΕ ΙΙΒ ἐξελιγμένη (SH ΙΙΒ entwickelt) σημαντικὰ ποσοστά, πρέπει νὰ ἐλεγχθεῖ (αὐτόθι 55, Beil. 16-17), καθὼς τὸ ποσοστὸ αὐτὸ δὲν

παρατηρεῖται σύμφωνα μὲ τὰ πορίσματα νέων ἐρευνῶν γιὰ τὴν ΥΕ ΙΙΒ2 (Kardamaki ὑπὸ δημοσίευση).

146. Σύμφωνα μὲ τὴν Mountjoy 1999, 234 ἡ μεγαλύτερη ἐξηρημένη περιοχὴ μεταξὺ τῶν λαβῶν εἶναι γινώρισμα προσιμότερης ΥΕ ΙΙΙΓ. Βλ. French 2011, εἰκ. 542 γιὰ σκύφο τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης 2 ἀπὸ τὶς Μυκήνες, μὲ ἐξηρημένη τὴν περιοχὴ τῶν λαβῶν.

147. Mountjoy 1995a, εἰκ. 8, 83· 1999, εἰκ. 72, 171 (Κοράκου/φάση 4). Γιὰ ὑστερότερα παραδείγματα στὴν ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμη 2 βλ. Porham *et al.* 2006, εἰκ. 2.1, 13 (Phase 1a) καὶ τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ μέση βλ. Stockhammer 2008, πίν. 74, 1607 (Phase 3 ο. 4).

148. Vitale 2006, πίν. 2. Ὀλόβαφοι σκύφοι ἔχουν ἀναφερθεῖ στὴν Τίρυνθα (Podzuweit 2007, 55) καὶ τὴ Μιδέα (Nilsson and Schallin 2008, εἰκ. 60) ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα σπάνιοι.

149. Rutter 2003a, 198. Στὸν Θορικὸ τὸ κόσμημα ἀπαντᾷ μόνον σὲ ὑψίποδα σκύφο καὶ σὲ κύαθο (Mountjoy 1995a, εἰκ. 9, 98· 5, 49). Γιὰ τὸν σκύφο μὲ κυματοειδῆ ταινία ἀπὸ διάφορες θέσεις τῆς Πελοποννήσου καὶ Βοιωτίας, βλ. Mountjoy 1997, εἰκ. 7, 42· 8, 46-48· 11, 67-69· 12, 74-75

150. Μαραμπέα 2010, εἰκ. 132, 5.264 α.

σκύφο FS 283¹⁵¹ με κυματοειδή ταινία να έχουμε μετάβαση του κοσμήματος στον σκύφο FS 284, χωρίς διακοπή κατά την ΥΕ ΠΙΒ2¹⁵².

Ο σκυφοειδής κρατήρας με την προχοή και τη συνήθως φαρδιά κυματοειδή ταινία (εικ. 11, 60-64), αν και απουσιάζει από τον Θορικό, εκπροσωπείται καλά στις οικίες της ΒΑ. άνοδου της Ακρόπολης Αθηνών και στα Κανάκια¹⁵³. Η σπανιότητα του άγγείου αυτού σε σύγχρονα αργολικά κέντρα¹⁵⁴ είναι χαρακτηριστική της τοπικής ιδιομορφίας και της στυλιστικής τάσης που αναφέρθηκε παραπάνω.

Επίσης, ο όλβαφος ήμισφαιρικός κύαθος (εικ. 10, 57) και εκείνος με την κυματοειδή ταινία έξωτερικά (εικ. 10, 58-60), από τις συχνότερες παραλλαγές κυάθου στο ύλικό του άποθέτη, έχουν μέχρι στιγμής έντοπιστεί σε σύνολα της ΥΕ ΠΙΓ πρώιμης¹⁵⁵. Εντύπωση προκαλεί

151. Mountjoy 1999, εικ. 196, 203.207. Το συχνά έντονο χαρακτηριστικό χείλος του σκύφου αυτού δυσκολεύει τη διάκριση μεταξύ ύψιποδος σκύφου και κανονικού σκύφου.

152. Thomas 2005, εικ. 22, 14-18, ύψιπους σκύφος από τις Ζυγουριές της ΥΕ ΠΙΒ1. Η ύπαρξη του συγκεκριμένου σκύφου σε ΥΕ ΠΙΒ2 στρώματα της Τίρυνθας δεν είναι βέβαιη (βλ. Kardamaki υπό δημοσίευση). Η παρουσία του σχήματος είναι ωστόσο βέβαιη στην επίχωση του Βερδελή (Voigtländer 2003, πίν. 109, SW12), ένα μπάζωμα το οποίο αποτελεί κυρίως απόθεση της ΥΕ ΠΙΒ2 τελικής αλλά περιέχει και κεραμική της πρώιμης ΥΕ ΠΙΓ (ΥΕ ΠΙΒ2-ΥΕ ΠΙΓ πρώιμη): Για τη χρονολόγηση του συνόλου βλ. Kardamaki υπό δημοσίευση. Ένα άγγείο με κυματοειδή ταινία από τη Μιδέα δεν είναι βέβαιο αν ανήκει σε σκύφο ή ύψιποδα σκύφο, αλλά προέρχεται και από άσαφες στρωματογραφικό σύνολο (Nilsson, Schallin 2005, εικ. 64). Έτσι ή παρουσία του σκύφου γίνεται πιδ ξεκάθαρη σε σύνολα της ΥΕ ΠΙΓ πρώιμης στην Τίρυνθα (βλ. Kardamaki υπό δημοσίευση τρία δστρακα σε στρώμα απόθεσης της πρωιμότητας ΥΕ ΠΙΓ - φάση 1 από το Δυτικό Κλιμακοστάσιο. Για τον τύπο κατά την ΥΕ ΠΙΓ πρώιμη 1-2, από την κάτω ακρόπολη βλ. Podzuweit 1981, εικ. 57, 4. και από τη ΒΑ. κάτω πόλη της Τίρυνθας βλ. Stockhammer 2008, πίν. 21, 440). Για τον τύπο από τα Ίτρια βλ. Döhl 1973, εικ. 16, A5.A7.A8. Για απαρίθμηση θέσεων με αυτόν τον σκύφο βλ. Rutter 2003a, εικ. 10.

153. Rutter 2003a, εικ. 1, 1-3. Μαραμπέα 2010, εικ. 76, 15.107a. Σύμφωνα με τον Rutter (2003a, 194, εικ. 1-2) πρόκειται για κεραμικό τύπο (σχήμα και διακόσμηση) μινωικής έμπνεύσεως. Ένα πολν κοντινό παράλληλο προέρχεται από τη Μήλο (Mountjoy 1999, 918, εικ. 150), για το οποίο ο Rutter (2003, 196) παρατηρώντας την πάχυνση που παρουσιάζει το άγγείο στο

κατώτερο τμήμα θεωρεί ότι έχει γίνει με την τεχνική της επικόλλησης και το συγκρίνει με άγγεία της ΥΕ ΠΙΑ2 και ΥΕ ΠΙΒ από τον Κομμό, τα όποια παρουσιάζουν τη συγκεκριμένη τεχνική. Επίσης κρατήρας (FS 282) με κυματοειδή ταινία αναφέρεται και στο Διμήνι (Αδούμη-Σιομάνη 1999-2001, 77).

154. Ένδεχομένως σε στρώμα της ΥΕ ΠΙΒ τελικής ανήκει ο κρατήρας με προχοή και κυματοειδή ταινία από κτίριο της κάτω ακρόπολης της Τίρυνθας. Θεωρείται ότι έπεσε από όροφο κτιρίου, αλλά η στρωματογραφική άλληλουχία πρέπει να ελεγχθεί (Kilian 1988, 108, εικ. 8). Πέρα από το μεμονωμένο αυτό παράδειγμα οι κυματοειδείς ταινίες άπαντοδν σε κρατήρες από την ΥΕ ΠΙΓ μέση (Podzuweit 2007, 66, πίν. 24, 6-25). Παρόμοιες έκδοχες του τύπου αναφέρονται από τον Gauß (2003a, 94, σημ. 5) από το Λευκαντί (φάση 2b, κρατήρας FS 281 με διπλή σειρά κυματοειδών) και την Τίρυνθα. Η συγγένεια των περισσότερων έγκειται στη χρήση της κυματοειδούς ταινίας Βλ. Μαραμπέα 2010, 137 για παρόμοιες συγκρίσεις. Άβαφα μεμονωμένα παραδείγματα έχουν αναφερθεί και από την Αργολίδα (French, Taylor 2007, 371-372. Demakopoulou *et al.* 2004, εικ. 38).

155. Όλβαφοι κύαθοι: Ίτρια (Döhl 1973, B.11-11a), Κοράκου φάση 4 (Rutter 1974, εικ. 44, 13). Κύαθοι με κυματοειδή ταινία: Θορικός (Mountjoy 1995a, εικ. 5, 49, γραμμικός διάκοσμος 15). Ένα δστρακο από στρώμα απόθεσης της ΥΕ ΠΙΓ πρώιμης - φάση 1 από την άνω ακρόπολη της Τίρυνθας (Kardamaki υπό δημοσίευση) με άβαφη έσωτερική επιφάνεια, δύο κύαθοι από την επίχωση του Βερδελή (Voigtländer 2003, πίν. 117, TA2-TA3, γραμμικός διάκοσμος 6.1, 1), χείλος από τη φάση 1 της ΒΑ. κάτω πόλης της Τίρυνθας (Stockhammer 2008, πίν. 10, 169, γραμμικός διάκοσμος 5.1). Για τη Μιδέα βλ. Giering 2007, 124.

ή άπουσία κυάθων από τὰ Κανάκια¹⁵⁶. Κύαθοι με τὴ γραμμικὴ διακόσμηση τοῦ ὑψίποδος σκύφου δὲν ἔχουν βρεθεῖ. Ἕνας κύαθος ἔχει πολὺ φαρδιά ταινία, ὅπως αὐτὴ τοῦ ΣΚΒ. Κύαθοι με στιγμωτὸ χεῖλος ὅπως στὴν Ἀργολίδα¹⁵⁷, δὲν ἐντοπίστηκαν καθόλου, κάτι ποὺ ἐνισχύει τὴν ἄποψη ὅτι ὁ συγκεκριμένος τύπος κυάθου συμβαδίζει με τὸν σκύφο με ρόδακα¹⁵⁸, ποὺ ἀπουσιάζει γενικὰ ἀπὸ τὸν ἀποθέτη.

Ἡ γραπτὴ κύλικα με γωνίωση ἀποτελεῖ ἕναν ἀπὸ τοὺς συχνότερους τύπους κύλικας στὸν ἀποθέτη (εἰκ. 12, 74-82) καὶ κατέχει τὸ ἴδιο ποσοστὸ με τὸν κρατήρα. Ὡς κεραμικὸς τύπος εἶναι σπάνιος σὲ ἄλλες σύγχρονες ἢ περὶπου σύγχρονες θέσεις τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Σαλαμίνας¹⁵⁹, με μοναδικὸ γνωστὸ παράδειγμα τὴν κύλικα ἀπὸ τὸν Θορικὸ¹⁶⁰. Ἡ ἐντονη παρουσία τοῦ τύπου στὸ ὕλικὸ τοῦ ἀποθέτη θέτει προβληματισμοὺς γιὰ τὴν ἀπουσία ἢ σπανιότητά του στὰ ἄλλα σύνολα τῆς Ἀττικῆς. Γραπτὲς κύλικες με γωνίωση εἶναι χαρακτηριστικὲς καὶ στὴν Ἀργολίδα κατὰ τὴν ΥΕ ΠΙΓ πρώμη¹⁶¹, ἐνῶ ἡ πρόταση ὅτι ἐκεῖ ἀποτελοῦν διαγνωστικὸ τύπο τῆς ΥΕ ΠΙΒ2 τελικῆς χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση¹⁶². Μοναδική, χωρὶς πα-

156. Μαραμπέα 2010, 161. Ἡ βάση διαμ. 6 ἐκ. ἀνοικτοῦ ὀλόβαφου ἀγγείου εἶναι ἴσως πολὺ μεγάλη γιὰ νὰ ἀνήκει σὲ κύαθο (αὐτόθι 139, σημ. 235, εἰκ. 173, 02.ΙΔ.13.70).

157. French, Taylour 2007, 426.

158. Podzuweit 2007, 113 κέ., 200 κέ.

159. Μαραμπέα 2010, 128. 158. Τὰ περισσότερα παραδείγματα ποὺ ἀναφέρει ἡ Μαραμπέα ὡς πιθανὰ δείγματα ὀλόβαφου κυλίκων τοῦ τέλους τῆς ΥΕ ΠΙΒ προέρχονται ἀπὸ τμήματα σώματος καὶ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀκριβὴς ταύτισή τους, ὥστε εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ πρόκειται γιὰ τὴν κύλικα FS 264, ἡ ὁποία εἶναι ἐπιβεβαιωμένη στὸ ὕλικὸ (αὐτόθι εἰκ. 102, 26.321), ἐνῶ χεῖλη κύλικας FS 267, 274 δὲν ἔχουν βρεθεῖ (αὐτόθι 128).

160. Mountjoy 1995α, εἰκ. 5, 58 ἡ κύλικα ἀπὸ τὸν Θορικὸ ἔχει γραμμικὸ διάκοσμο 15 καὶ βαμμένη τὴ βάση ἕως τὸ στέλεχος χαμηλά. Γιὰ τὴ συγκεκριμένη κύλικα τοῦ Θορικοῦ ὁ Rutter (2003α, 195, 197) διατυπώνει τὴν ἄποψη ὅτι πιθανῶς ἀποτελεῖ κυκλαδικὴ εἰσαγωγή ἢ ἀπομίμηση κυκλαδικοῦ τύπου, ὅπου κύλικες διαφόρων σημάτων με ὀλόβαφη ἢ γραμμικὴ διακόσμηση εἶναι πολὺ συνηθισμένες κατὰ τὴν ΥΕ ΠΙΓ πρώμη (Koehl 1984, 211, εἰκ. 3).

161. Βλ. French, Taylour 2007, εἰκ. 7 (Phase IX, citadel area) γιὰ κύλικα FS267 ἀπὸ σύνολα τῆς ΥΕ ΠΙΓ πρώμης 1 ἀπὸ Μυκήνες. Ἡ κύλικα εἶναι ταινιωτὴ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ, με ἐντονα ἔξω νεῦον χεῖλος καὶ ἀβαθὲς σῶμα. Ἐπίσης βλ. French 2011, 598 γιὰ κύλικα με γωνίωση, γραμμικὸ διάκοσμο 16, ἐξηρημένο σῶμα καὶ ὀλόβαφο στέλεχος (ΥΕ ΠΙΓ πρώμη 2).

162. Ἡ μεμονωμένη ἐμφάνιση τοῦ τύπου κατὰ τὴν ΥΕ ΠΙΒ2 στὴν Ἀργολίδα τὴν ἐντάσσει περισσότερο

στὸ πλαίσιο τῶν νεωτεριστικῶν (Kardamaki ὑπὸ δημοσίευση) καὶ ὄχι τῶν διαγνωστικῶν στοιχείων τῆς περιόδου (French, Stockhammer 2009, πίν. 1). Γραπτὲς (ὀλόβαφες ἢ ταινιωτὲς) κύλικες FS 267 τῆς ΥΕ ΠΙΒ ἔχουν μεμονωμένα ἀναφερθεῖ ἀπὸ Μυκήνες (Τακωβίδης 2006α, πίν. 18, French, Taylour 2007, 405), Μιδέα (Demakoroulou *et al.* 2005, 17, Demakoroulou *et al.* 2008, 19, εἰκ. 44. Οἱ τελευταῖες χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ εἴτε στὴν ΥΕ ΠΙΒ2 ὕστερη εἴτε στὴν ΥΕ ΠΙΓ πρώμη), Τίρυνθα (Podzuweit 2007, 110, Beil. 54 κάτω. French, Stockhammer 2009, εἰκ. 20, 5-6. Ἀπὸ τὶς δύο τελευταῖες τῆς Τίρυνθας ἡ δευτέρη προέρχεται ἀπὸ διαταραγμένο σύνολο, τὸ ὁποῖο ἔχει σκαφεῖ ἀπὸ τὸν Dragendorff. Βλ. Kilian 1979, εἰκ. 27 γιὰ κάτοψη τῶν σημείων ποὺ ἔσκαψε ὁ Dragendorff). Ἡ ἐμφάνιση τῆς γραπτῆς κύλικας με γωνίωση κατὰ τὴν ΥΕ ΠΙΒ ἐπιτελεῖται (Podzuweit 2007, 110) ἴσως πρέπει νὰ ἀναθεωρηθεῖ, καθὼς ἀπὸ τὰ παραδείγματα τὰ ὁποῖα ἀπεικονίζει ὁ Podzuweit κανένα δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀσφαλὲς στρώμα τῆς ΥΕ ΠΙΒ2 (αὐτόθι 376, πίν. 55, 15-19-56, 1-4) με ἐξαίρεση τὴν ὀλόβαφη κύλικα με ἐξηρημένο πυθμένα ἐσωτερικὰ ἀπὸ τὴν τάφο θεμελίωσης τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους στὴν Τίρυνθα (Kilian 1982, εἰκ. 24, 8). Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγηση τῆς γραπτῆς κύλικας με γωνίωση ἀπὸ τὶς Μυκήνες (French, Taylour 2007, 405) εἶναι δύσκολη, καθὼς δὲν σχετίζεται με κανέναν ἄλλο διαγνωστικὸ τύπο τῆς ΥΕ ΠΙΒ2. Ἐπιπλέον, ὑπάρχουν στρωματογραφικὲς ἀσάφειες, καθὼς ὑποτίθεται ὅτι χαρακτηρίζουν τὴν ΥΕ ΠΙΒ2 τελικὴ, ἀλλὰ βρέθηκαν σὲ ἕναν στρωματογραφικὸ ὄριζοντα ὁ ὁποῖος ἀποδίδεται στὴν ΥΕ ΠΙΒ2 πρώμη (French, Stockhammer 2009, 192, 224, πίν. 1, 3).

ράλληλα, παραμένει ή ολόβαφη κύλινδρο με έξηξημένη ταινία στη γωνίωση (είκ. 12, 74)¹⁶³.

Πέρα από τους παραπάνω κεραμικούς τύπους, υπάρχουν αρκετοί ακόμα οί όποιοι μπορούν να θεωρηθούν διαγνωστικοί της ΥΕ ΙΙΙΓ/φάση 1, κυρίως στον συσχετισμό τους και με τους παραπάνω, αλλά τόσο ή πρωμότερη έναρξη τους όσο και ή μεταγενέστερη συχνή εμφάνιση ή καθιέρωσή τους είναι λιγότερο ή περισσότερο δεδομένη¹⁶⁴. Σε αυτούς μπορούν να συμπεριληφθούν οί σκύφοι Α με έσωτερικό ολόβαφο¹⁶⁵ (είκ. 7, 18.20), οί ταινιωτοί σκύφοι¹⁶⁶ (είκ. 8, 28-29), οί σκύφοι με ταινία χείλους¹⁶⁷ (είκ. 7, 26-27), οί κύαθοι με μεσαία (είκ. 10, 52-53)¹⁶⁸ ή στενή ταινία χείλους (είκ. 10, 55-56), ή αϋλάκωση στο έσωτερικό χείλος κλειστών άγγειών¹⁶⁹ (είκ. 16, 111), οί άμφορες με στρεπτες λαβές¹⁷⁰ (είκ. 16, 110), τὰ κυλινδρικά αλάβαστρα με άγκυλωτες λαβές¹⁷¹ (είκ. 16, 101) και ή μεγάλη στάμνος (είκ. 15, 102).

Η πρωμότερη έναρξη μέρους του υλικού δεν πρέπει να αποκλειστεί έως τη δημοσίευση περισσότερων στρωματογραφημένων συνόλων. Στα Κανάκια της Σαλαμίνας ό γενικά μεγαλύτερος, σε σχέση με τον άποθέτη 1, άριθμός των σκύφων τύπου Α¹⁷² και σκύφων με ρό-

163. Βλ. σ. 220, σημ. 121.

164. Για παράδειγμα στην Αργολίδα οί σκύφοι με ρόδακα και οί σκύφοι τύπου Α έξακολουθούν και μετά την καταστροφή να είναι πολύ συχνοί (Podzuweit 2007, 40 κέ., Beil. 7, 19-20. Mountjoy 1986, 151, είκ. 190).

165. Σπάνιος σκύφος κατά την ΥΕ ΙΙΒ2 (French 1969, είκ. 7, 1.7), γίνεται συχνός κατά την ΥΕ ΙΙΙΓ πρώτη (Mountjoy 1999, 76, French 2011, 285, Gr. 2). Για σκύφους από τον Θορικό (φάση 1 του Rutter) βλ. και Mountjoy 1995α, είκ. 6, 63-64. Βλ. και Vitale 2006, πίν. 2. Η άποψη του Podzuweit (2007, Beil. 5) ότι οί σκύφοι με λεπτή ταινία (γραμμακός διάκοσμος 9.2) έκπροσωπούνται πολύ καλά κατά την ΥΕ ΙΙΒ2 τελική πρέπει να άναθεωρηθεί (Kardamaki υπό δημοσίευση). Σε πρόσφατη μελέτη χαρακτηρίζεται ως διαγνωστικός τύπος της ΥΕ ΙΙΒ2 (French, Stockhammer 2009, 207, 211), ωστόσο δεν παρουσιάζονται στοιχεία για τη συχνότητά του.

166. ΥΕ ΙΙΙΓ/φάση 1 (οίκίες από τη ΒΑ. άνοδο της Ακρόπολης Αθηνών: Gauß 2003, 100). Η γραμμική διακόσμηση 9.3 των σκύφων έδω είναι πιο χαρακτηριστική για την ΥΕ ΙΙΙΓ.

167. Σπάνιος τύπος κατά την ΥΕ ΙΙΒ2. Οί σκύφοι από την Περσεία Κρήνη στίς Μυκήνες (French 1969, είκ. 11, 3) δεν αποκλείεται, σύμφωνα με δήλωση της French (Stockhammer 2008, 23, σημ. 96), να είναι μεταγενέστεροι. Άλλωστε τοίχος χωρίς συσχετιζόμενο δάπεδο πάνω από την ΥΕ ΙΙΒ2 έπίχωση υποδηλώνει κατά τη γνώμη μας ένδεχόμενη άναμόγλευση. Για τον τύπο κατά την ΥΕ ΙΙΙΓ/φάση 1 βλ. Gauß 2003α, 100 (οίκίες από τη ΒΑ. άνοδο της Ακρόπολης Αθηνών) και French 2011, 825, Gr. 2 (Μυκήνες).

168. Καθιερώνεται κατά την ΥΕ ΙΙΙ/φάση 1 (Mountjoy 1995α, είκ. 5, 51-52) και συνεχίζεται στίς έπόμενες φάσεις με μεγάλη συχνότητα. Βλ. και Demakoroulou *et al.* 2009, είκ. 37 για κύαθο από τον χώρο 1 της ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης.

169. Πρόκειται για χαρακτηριστικό γνώρισμα το όποιο καθιερώνεται κατά την ΥΕ ΙΙΙΓ πρώτη (φάση 2-3) και ΥΕ ΙΙΙΓ μέση, ενώ γίνεται σταδιακά και έντονότερο, αλλά έχουν άναφερθεί και πρώιμα παραδείγματα ΥΕ ΙΙΒ2 (French, Taylor 2007, 435) και της ΥΕ ΙΙΙΓ/φάση 1 (Gauß 2003α, είκ. 1, 1-2, 1 από ύπόγεια κρήνη στην Ακρόπολη Αθηνών).

170. Αν και ή Mountjoy (1999, 35) τοποθετεί την έναρξη της λαβής στίς άμφορες της ΥΕ ΙΙΒ2 ήδη, πρόκειται για χαρακτηριστικό γνώρισμα το όποιο καταγράφεται και κατά την ΥΕ ΙΙΙΓ/φάση 1 (βλ. Gauß 2003α, είκ. 1, 1 για άμφορέα από το κατά χώραν σύνολο στην ύπόγεια κρήνη Αθηνών) αλλά καθιερώνεται από την ΥΕ ΙΙΙΓ μέση (French 2011, 826, Gr. 3). Από το μέχρι στιγμής δημοσιευμένο υλικό των Κανάκιων δεν έχουν άναφερθεί στρεπτες λαβές (Μαραμπέα 2010, 115 κέ.)

171. Η Mountjoy (1999, 145) άναφέρει ένα παράδειγμα με εικονιστική διακόσμηση από το ιερό κέντρο των Μυκηνών. Για το άγγείο κατά την ΥΕ ΙΙΙΓ/φάση 1 από την Αθήνα βλ. Gauß 2003α, 100 και Rutter 2003α, είκ. 3, 1-3.

172. Λώλος 2003, 23. Αναφέρονται πολλά παραδείγματα σκύφων διακοσμημένων με τρίγλυφα και μετόπες, χωρίς να λείπουν και οί τρέχουσες ή οί άντιθετικές σπείρες (Μαραμπέα 2010, 130 κέ.) Το ποσοστό ολόβαφων σκύφων προς τους σκύφους Α είναι περίπου 1:2 (αυτόθι 129 κέ., 759 κέ.), δηλαδή το ποσοστό

δακα¹⁷³, ή παρουσία σκύφων τύπου Β¹⁷⁴, ό μικρός αριθμός σκύφων τύπου Α με όλόβαφη έσωτερική έπιφάνεια¹⁷⁵ σέ συνάρτηση με την άπουσία γραπτών κυάθων (FS 215)¹⁷⁶ ή κυλίκων (FS 267 και 274)¹⁷⁷, ίσως ύποδηλώνει πρωιμότερη έγκατάλειψη τής θέσης και πρωιμότερη έμφάνιση τοῦ κρατήρα FS 298 και τοῦ σκύφου με κυματοειδή ταινία, άγγεϊα δηλαδή τὰ όποια στα Κανάκια ίσως έξηγοῦνται ως νεωτερικά άγγεϊα τής ΥΕ ΠΙΒ2 στην Άττική.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τὰ όσα έκτέθηκαν παραπάνω, τὸ Κοντοπήγαδο, τὸ άρχαίο όνομα τοῦ όποίου μᾶς εἶναι άγνωστο, φαίνεται ότι άποτέλεσε την έδρα ένός ή περισσοτέρων άξιωματούχων, στους όποίους εἶχε άνατεθει από τὸ διοικητικό κέντρο μάλλον τής γειτονικής Άκρόπολης τών Άθηνών ή ευθύνη για τις έργαστηριακές δραστηριότητες που λάμβαναν μεν χώρα στην περιφέρειά του, αλλά έλέγχονταν από τὸ κέντρο αυτό. Στη συγκεκριμένη θέση, που βρίσκεται μόλις 5 χλμ. νότια τής Άκρόπολης, έχουν άποκαλυφθει μέχρι στιγμής τὰ δύο οικιστικά συγκροτήματα επί χαμηλοῦ λόφου (ΟΤ 71Α τοῦ δήμου Άλίμου) και 300 μ. νοτιότερα, στον χώρο τοῦ σταθμοῦ τοῦ ΜΕΤΡΟ «Άλιμος», ή έκτεταμένη έργαστηριακή έγκατάσταση με τὰ συστήματα τών άγωγών και τών όρυγμάτων. Η έγκατάσταση αυτή έχει έρμηνευτεί προς τὸ παρὸν ως χώρος για τὸ πρώτο στάδιο κατεργασίας τοῦ λιναριοῦ.

Οί πολὺ μεγάλες ποσότητες όμως τής κεραμικής που βρέθηκαν στις θέσεις που έχουν άνασκαφεί ένδεχομένως ύποδηλώνουν την ύπαρξη και άλλων οικιστικῶν, καθώς και έργαστηριακῶν συγκροτημάτων σέ γειτονικούς χώρους, τὰ ίχνη τών όποίων είτε δέν έχουν έντοπιστεί είτε έχουν καταστραφεί. Στα εύρήματα τόσο τοῦ οικισμοῦ όσο και τής έργαστηριακής έγκατάστασης συμπεριλαμβάνονται άφθονα στοιχεία ιδιαίτερου ένδιαφέροντος, όπως τὰ όστρακα άποτυχημένων όπτήσεων (είκ. 3), ή ροδέλα πηλοῦ, τὸ έξάρτημα (;) περιστροφής άξονα κεραμικοῦ τροχοῦ (είκ. 4), ό άσβέστης επί άρκετῶν όστράκων (είκ. 5) και τὰ ίχνη όρυκτῆς χρωστικῆς ύλης, τὰ όποια συνολικά παραπέμπουν και σέ άλλου είδους έργαστηριακές δραστηριότητες. Κατ' άρχάς τὰ περισσότερα από τὰ παραπάνω εύρήματα άποτελοῦν ένδείξεις που σαφῶς ύποδηλώνουν την ύπαρξη κεραμικοῦ έργαστηρίου στο Κοντοπήγαδο και μάλιστα πλησίον τοῦ οικιστικοῦ συνόλου που έχει άποκαλυφθει στον λόφο. Ός προς την έν λόγω τοπική παραγωγή και δεδομένου ότι βάσει τής έρευνας για τις κεραμικές ύλες έχει ήδη διατυπωθει από τὸν Mommsen ή ύπόθεση ύπαρξης κεραμικοῦ έργαστηρίου κοντὰ στην Άκρόπολη, θα μπορούσαμε νά προχωρήσουμε πέρα από την ύπόθεση και νά προτείνουμε ότι τὸ κεντρικό έργαστήριο που προμήθευε και την Άκρόπολη βρισκόταν στο Κον-

παραμένει ύψηλό – με βάση πάντα τὰ άργολικά πρότυπα – αλλά όχι τόσο όσο στον άποθέτη 1.

173. Μαραμπέα 2010, είκ. 83, 20.178

174. Αυτόθι είκ. 97, 25. 267, παρόλο που τὸ χεῖλος εἶναι άρκετὰ τονισμένο. Τὰ υπόλοιπα παραδείγματα που άναφέρονται από την Μαραμπέα ως σκύφοι τύπου Β φέρουν λεπτότερη ταινία χεῖλους (αυτόθι 131,

σημ. 170) και έδω ό τύπος αυτός χαρακτηρίζεται ως σκύφος C.

175. Αυτόθι 760.

176. Αυτόθι 138 κέ. Άναφέρεται ένα άβέβαιο όστρακο ως άνήκον στον κυάθο FS 214.

177. Αυτόθι 126 κέ.

τοπήγαδο¹⁷⁸. Από τὸ ὑλικὸ ὄλων τῶν συνόλων τοῦ Κοντοπήγαδου προκύπτει ὅτι τὸ ἐργαστήριο αὐτὸ θὰ παρήγαγε ὄλες τὶς κεραμικὲς ποιότητες¹⁷⁹. Βέβαιο εἶναι πάντως ὅτι σὲ αὐτὸ τὸ ἐργαστήριο πραγματοποιοῦνταν καὶ ἄλλες συναφεῖς ἐργαστηριακὲς δραστηριότητες, ὅπως τῆς παραγωγῆς ἀσβέστη καὶ τῆς ἐπεξεργασίας ἢ χρήσης χρωστικῶν οὐσιῶν¹⁸⁰. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως τόσο ὁ ἀσβέστης ποῦ βρέθηκε ἐπικολημένος σὲ μερικὰ ὄστρακα ὅσο καὶ ἡ ὄχρα στὸν πυθμένα ἐνὸς ἀγγείου νὰ ἔχουν σχέση μὲ κάποιον ἀπὸ τὰ στάδια κατεργασίας τοῦ λιναριοῦ, ὅπως τῆς λεύκανσης, τῆς ἀποσκλήρυνσης ἢ καὶ τῆς βαφῆς τῶν λινῶν ὑφασμάτων. Μὲ τὰ στάδια αὐτὰ εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ συνδέονται καὶ οἱ πολυάριθμοι ἀσάμινθοι ποῦ βρέθηκαν στὶς θέσεις τοῦ Κοντοπήγαδου ποῦ ἔχουν μέχρι στιγμῆς ἐρευνηθεῖ¹⁸¹. Ἄνοικτο μένει ἐπίσης τὸ θέμα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ συγκεκριμένου οἰκισμοῦ, οἱ ὅποιοι θὰ ἀπασχολοῦνταν μόνιμα ἢ περιοδικὰ σὲ μία ἢ περισσότερες ἐργαστηριακὲς δραστηριότητες, καθὼς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀξιωματούχων ποῦ εἶχαν ἐπωμισθεῖ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ διεξαγωγὴ τῶν δραστηριοτήτων αὐτῶν.

Ἐκτὸς τοῦ κεραμικοῦ ἐργαστηρίου ποῦ δὲν ἔχει πρὸς τὸ παρὸν ἐντοπισθεῖ ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὰ ἀνασκαφικὰ στοιχεῖα δραστηριοποιοῦνταν στὴν περιοχὴ, ἀδιαμφισβήτητη εἶναι ἡ ἐργαστηριακὴ χρῆση τῆς ἐγκατάστασης ποῦ ἀποκαλύφθηκε στὸν χῶρο τοῦ σταθμοῦ τοῦ ΜΕΤΡΟ «Ἄλιμος» (εἰκ. 2). Ἀδιαμφισβήτητη ἐπίσης εἶναι ἡ ὑπαγωγὴ τῆς ἐγκατάστασης αὐτῆς καὶ μόνον λόγω τῆς μεγάλης ἔκτασης ποῦ καταλάμβανε, στὴν κεντρικὴ διοίκηση ποῦ εἶχε τὸν ἔλεγχο τῆς περιοχῆς καὶ ἡ ἔδρα τῆς προσδιορίζεται βάσει τῶν ὀχρωματικῶν καταλοίπων, τῶν ἀρχιτεκτονικῶν καὶ ἄλλων στοιχείων στὴν Ἀκρόπολη. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Ἀκρόπολη πιθανολογεῖται ὡς ἡ ἔδρα τοῦ ἀνακτα τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὅποιος, στὸ πλαίσιο τοῦ μεγάλου συνοικισμοῦ ποῦ ἰδρυτὴ του ἢ παράδοση θέλει τὸν Θησέα, εἶχε τὴν εὐθύνη γιὰ τὸν συντονισμὸ τῶν παραγωγικῶν διαδικασιῶν καὶ τῆς διάθεσης τῶν προϊόντων ὄλων τῶν ὑπαχθέντων σὲ αὐτὸν μικρῶν οἰκιστικῶν μονάδων, ὅπως τοῦ Κοντοπήγαδου. Θὰ συντόνιζε ἐπίσης καὶ θὰ ἔλεγχε τὶς ἀντίστοιχες δραστηριότητες τῶν κατοίκων τοῦ γειτονικοῦ παράκτιου οἰκισμοῦ τοῦ Ἁγίου Κοσμά, ἐνῶ παράλληλα θὰ ἐπόπτευε τὴ διεξαγωγὴ τοῦ ἐμπορίου στὸ λιμάνι τοῦ Φαλήρου¹⁸². Ἀξιοσημεῖο εἶναι τέλος ὅτι τὰ σύνολα ἀπὸ τὶς τρεῖς προαναφερθεῖσες θέσεις,

178. Πάντως ἡ ἀπόσταση μεταξὺ Ἀκρόπολης καὶ Κοντοπήγαδου εἶναι περίπου ἴση μὲ αὐτὴν ποῦ χωρίζει τὶς Μυκῆνες ἀπὸ τὸ Μπερμπάτι, τὸ ὁποῖο θεωρεῖται ὅτι ἐλεγχόταν ἀπὸ τὶς Μυκῆνες ὡς σημαντικὸ ἐργαστήριο μὲ παραγωγὴ εἰκονιστικῶν ἀγγείων πρὸς ἐξαγωγὴ σὲ ὅλο τὸν τότε γνωστὸ κόσμον (Schallin 2002, 150). Ἀντίθετα τὰ ἐργαστήρια πολυτελῶν ὑλῶν ἔχουν ἐντοπισθεῖ σὲ θέσεις ἄμεσης ἐγγύτητας μὲ τὰ ἀνάκτορα (Bennet 2008, 161. Magan 2008, 90 κέ. Brysbaert, Veters 2010, 33 κέ.).

179. Στὸ Διμήνι, ὁ κλίβανος περιελάμβανε ἐκτὸς ἀπὸ λεπτόκοκκη, μαγειρικὴ καὶ χονδροειδῆ κεραμικὴ (Ἀδρυμῆ-Σισμάνη 1999-2001, 73). Ἀντίθετα στὸ κεραμικὸ ἐργαστήριο στὸ Μπερμπάτι (ΥΕ ΠΙΑ-ΥΕ ΠΙΒ) ἡ χονδροειδῆ/μαγειρικὴ κεραμικὴ κατέχει πολὺ μικρὸ

ποσοστὸ καὶ ἴσως νὰ μὴ συνδέεται μὲ τὴν παραγωγὴ τοῦ ἐργαστηρίου (Schallin 2002, 152), τὸ ὁποῖο φαίνεται νὰ εἰδικεύεται ἀποκλειστικὰ στὴ λεπτόκοκκη γραπτὴ καὶ ἄβαφη, καὶ ἰδιαίτερα τὴν εἰκονιστικὴ κεραμικὴ.

180. Βλ. Brysbaert, Veters 2010, 33 κέ. γιὰ ποικίλες δραστηριότητες στὸ ἴδιο ἐργαστήριο.

181. Βλ. σ. 217.

182. Δὲν ἀποκλείεται ἐπίσης ἡ Ἀκρόπολη νὰ ἐπόπτευε τὴν περίοδο αὐτὴ καὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου (Bronner 1939, 416). Ἡ συζήτηση γιὰ τὴν προέλευση τοῦ μετάλλου χάλκινων ἀντικειμένων ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου βρῖσκεται σὲ ἐξέλιξη (Gale 1995, 50 κέ. ἀλλὰ καὶ Jung *et al.* 2008, 102).

συγχρονολογούμενα κατά τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον μὲ τὰ τῆς Ἀκρόπολης, ἀνάγονται περὶ τὸ τέλος τοῦ 13ου-ἀρχῆς τοῦ 12ου αἰ. π.Χ.¹⁸³ Πρόκειται δηλαδή γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, στὸν ὁποῖο αἱ Ἀθῆναι, σύμφωνα μὲ τὸν νηῶν κατάλογο τῆς *Ἰλιάδας* (B 552 καὶ 556) ἔλαβαν μέρος μὲ πενήντα πλοῖα ὑπὸ τὸν μεγάλθυμο Μενεσθέα. Γιὰ τὰ πανιὰ ἐπομένως, τὰ σχοινιὰ καὶ τὰ στουπιὰ γιὰ τὸ καλαφάτισμα τῶν πλοίων καὶ μόνο, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀναγκῶν τοῦ συνοικισμοῦ, χρειάζονταν μεγάλες ποσότητες λινοῦ, τὴν παραγωγὴ τοῦ ὁποῖου δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶχε ἀναλάβει ὁ οἰκισμὸς τοῦ Κοντοπήγαδου.

Ὑπογραμμίζεται τέλος ὅτι καὶ στὶς δύο ἀνασκαφεῖσες θέσεις τοῦ Κοντοπήγαδου δὲν διαπιστώθηκε στρῶμα καταστροφῆς ἀπὸ σεισμὸ ἢ πυρκαγιά, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οἱ θέσεις αὐτὲς ἐγκαταλείφθηκαν κατὰ τὴν ΥΕ ΠΙΓ περίοδο - φάση 1, ὅπως ὁ Ἄγ. Κοσμάς¹⁸⁴ καὶ οἱ οἰκίες τῆς ΒΑ. ἀνόδου τῆς Ἀκρόπολης¹⁸⁵. Τὰ ἀκέραια ἀγγεῖα ποὺ ἔχουν προκύψει κατὰ τὴ συντήρηση τοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸν οἰκισμὸ¹⁸⁶ καὶ τὴν ἐργαστηριακὴ ἐγκατάσταση¹⁸⁷ πιθανότατα μπορεῖ νὰ ἀποδοθοῦν σὲ μία βιαστικὴ ἀπομάκρυνση τῶν κατοίκων, τὰ αἷτια τῆς ὁποίας δὲν μᾶς εἶναι γνωστά. Ἐν κατακλείδι, τὰ δεδομένα τοῦ Κοντοπήγαδου ἐνισχύουν τὴ θεωρία ὅτι ἡ ἀνακτορικὴ περίοδος τῆς Ἀττικῆς διακόπτεται κατὰ τι ὕστερότερα ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχὴ τῆς Ἀργολίδας, ὅπου ὁ ὀρίζοντας καταστροφῆς εἶναι πιδ σαφῆς, ἐνῶ ἡ συζήτηση γιὰ τὰ αἷτια τῆς βρίσκεται ἀκόμα σὲ ἐξέλιξη¹⁸⁸.

Ἡ ὀλοκλήρωση τῆς μελέτης ὄλων τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων ἀπὸ τὸ Κοντοπήγαδο ἀναμένεται νὰ ρίξει φῶς σὲ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν βέβαια τεθεῖ σχετικὰ μὲ τὸν ρόλο τῶν Ἀθηνῶν στὴν Ἀττικὴ¹⁸⁹ καὶ εὐρύτερα στὸν μυκηναϊκὸ κόσμῳ¹⁹⁰, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἀκόμα ἀποσαφηνισθεῖ.

183. Στὴν ἴδια φάση, ὅπως εἶδαμε, χρονολογεῖται τὸ ὑλικὸ τοῦ μεταλλείου 3 τοῦ Θορικοῦ.

184. Βλ. σ. 206.

185. Τὰ στοιχεῖα ἐγκατάλειψης οἰκιῶν, τῆς διακοπῆς λειτουργίας τῆς μαστευτικῆς κρήνης καὶ τῆς ἀπόκρυψης τοῦ θησαυροῦ τοῦ χαλκουργοῦ (ἢ χρονολόγηση τοῦ θησαυροῦ παρουσιάζει ὡστόσο δυσκολίες, βλ. Μουπιτσοῦ 1995β, 50 κέ. εἰκ. 65), παραπέμπουν σὲ παρόμοιο γεγονός τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ ἀκόμα νὰ ἐρμηνευτεῖ.

186. Γιὰ παράδειγμα ἀκέραιων ἀγγείων βλ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2006α, 39 2006β, 60-61.

187. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ διαπιστώθηκαν κατὰ χώραν δύο ἀσάμινθοι καὶ τὰ δύο ἀγγεῖα ποὺ ἔχουν πρὸς τὸ παρὸν χαρακτηριστεῖ ὡς ἀγγεῖα μέτρησης στερεοῦ προϊόντος (βλ. σ. 204, σημ. 22).

188. Ἡ καταστροφὴ τῶν ἀργολικῶν ἀνακτόρων ἀποδίδεται σὲ φυσικὰ αἷτια, ὅπως ὁ σεισμὸς (Kilian 1988, 118. Demakopoulou *et al.* 2008, 18) ἢ σὲ κοινω-

νικὲς ἀναταραχὲς καὶ εἰσβολές (γιὰ σύνοψη καὶ συζήτηση τῶν σημαντικότερων θεωριῶν γύρω ἀπὸ τὰ αἷτια τῆς καταστροφῆς βλ. Maran 2008, 54 κέ.). Ὅπως ἔχει ἀναφερθεῖ παραπάνω (βλ. σ. 219), στὴν Ἀργολίδα κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ συνυπάρχει μὲ τοὺς γνωστοὺς κεραμικοὺς τύπους ἢ λεγόμενη χειροποίητη στιλβωμένη κεραμικὴ, ἢ ὁποῖα ἔχει συνδεθεῖ κατὰ καιροὺς μὲ τὶς καταστροφές (βλ. σ. 219, σημ. 105). Στὸ Κοντοπήγαδο ὁμως, ὅπως καὶ στὴν ὑπόλοιπὴ Ἀττικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα ἀγγεῖο στὴν Περατὴ καὶ ἓνα στὴν Ἀγορά, δὲν ἔχουν βρεθεῖ παραδείγματα κεραμικῆς αὐτῆς τῆς κατηγορίας.

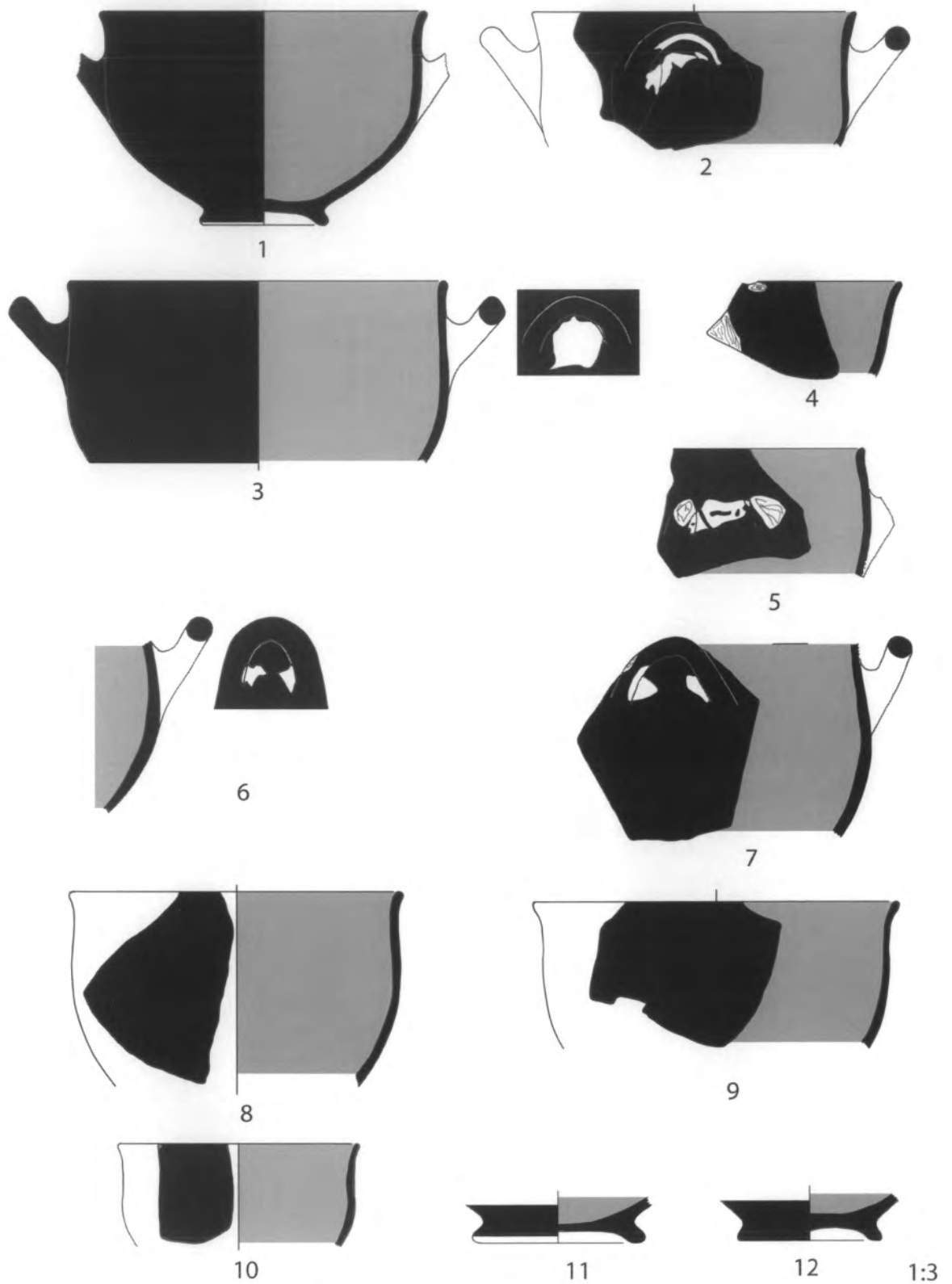
189. Broneer 1939, 416. Immerwahr 1971, 153. Παντελίδου 1975, 227-231 καὶ 237-238. Sgouritsa 2007, 265 κέ. Ruppenstein 2010, 27 κέ. καὶ κυρίως 32.

190. Σημειωτέον ὅτι καὶ οἱ ἀγωγοὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐνταχθοῦν στὸ πλαίσιο τῶν μεγάλων τεχνικῶν ἔργων, ὅπως τὸ φράγμα τῆς Τίρυνθας (Maran 2010, 726 κέ.) καὶ τὰ ἀποστραγγιστικὰ ἔργα τοῦ Γλαῖ (Ἰακωβίδης 1989, 193-204).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ¹⁹¹

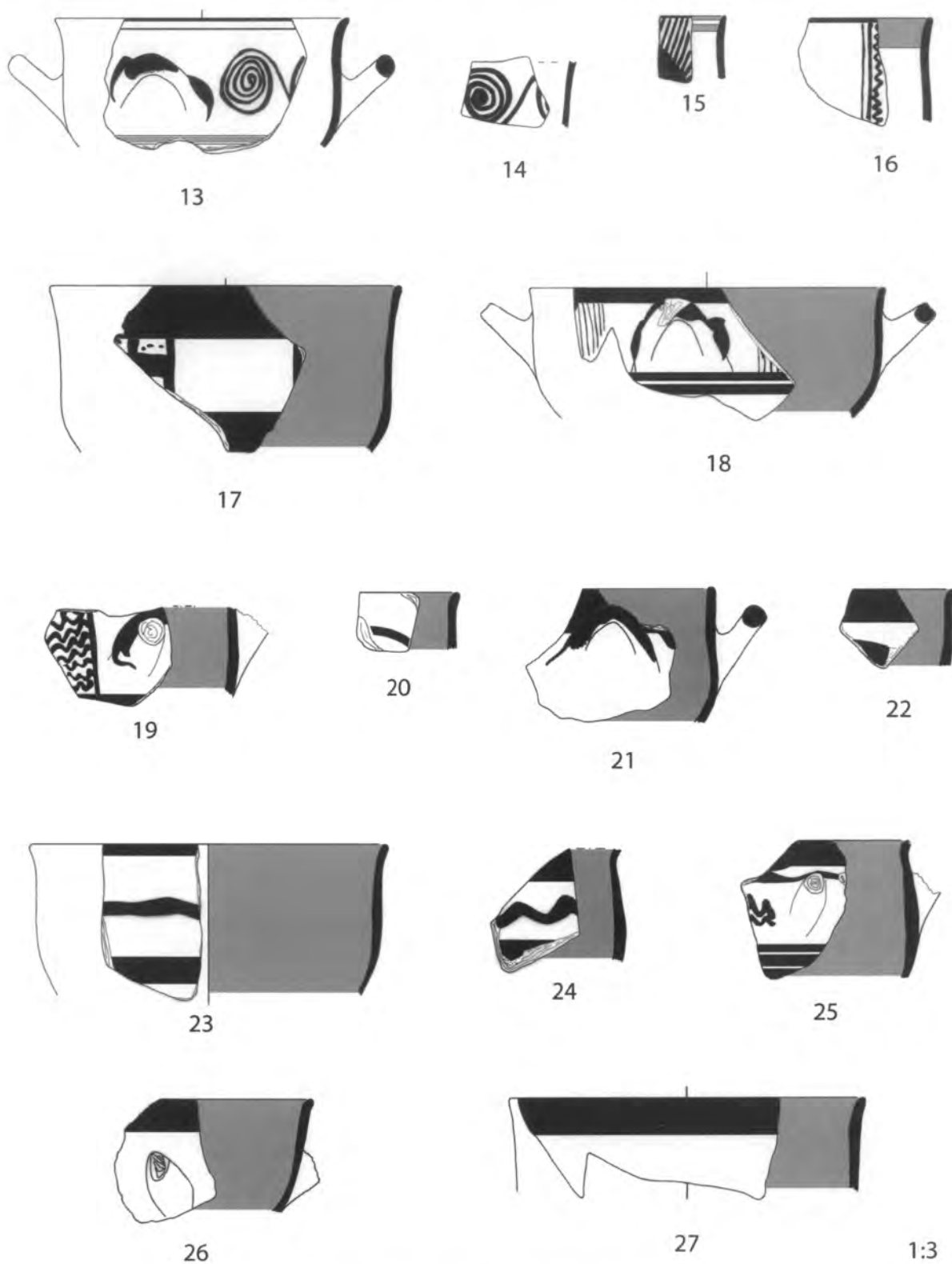
- Είκ. 6, 1. (ΠΓΚ 115, ΟΜ 30 (α', δ', ε') και 3). Σκύφος FS 284. Χείλος έως βάση με τη γένεση της μίας λαβής. Σωζόμενο περίπου κατά τὸ ἥμισυ. Ύψ. 10,6, διάμ. χ. 16, διάμ. β. 6,4 ἐκ. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ (γραμμικὸς διάκοσμος 11). Λίγα καὶ πολλὰ μικρὰ ἀνόργανα ἐγκλείσματα, ἀργυρῆ καὶ χρυσὴ μίκα (αἰγινήτικης προέλευσης ἀγγεῖο;). Πυρήνας 5 YR 6/6, ἐπίχρσιμα 5 YR 7/6, ἐπίχρσιμα βάσης καὶ κάτω ἐπιφάνειας 10 YR 8/3, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 5/8) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη.
- Είκ. 6, 2. (ΠΓΚ 110, ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος με λαβή. Διάμ. χ. 16 ἐκ. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ με ἐξηρημένη τὴν περιοχὴ κάτω ἀπὸ τὴ λαβὴ καὶ τμῆμα τῆς λαβῆς. Πυρήνας 2.5 YR 6/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 4/6), σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη, κυρίως ἐξωτερικά.
- Είκ. 6, 3. (ΠΓΚ 116, ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος με λαβή. Διάμ. χ. 19 ἐκ. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ με ἐξηρημένη τὴν περιοχὴ κάτω ἀπὸ τὴ λαβή. Λίγα καὶ πολλὰ μικρὰ ἀνόργανα ἐγκλείσματα, χρυσὴ μίκα (αἰγινήτικης προέλευσης ἀγγεῖο;). Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 5/8), σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη, κυρίως ἐξωτερικά.
- Είκ. 6, 4. (ΠΓΚ 547, ΟΜ 30 α). Σκύφος FS 284. Χείλος. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ (γραμμικὸς διάκοσμος 11). Πυρήνας 5 YR 7/6, βαφὴ ἀνοιχτὴ ἐρυθροκάστανη (5 YR 4/3) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη, κυρίως ἐξωτερικά.
- Είκ. 6, 5. (ΠΓΚ 106, ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος με τὴ γένεση τῆς μίας λαβῆς. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά, με ἐξηρημένη τὴν περιοχὴ τῆς λαβῆς. Πυρήνας 2.5 YR 5/6, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ ἐρυθρὴ ἕως σκούρα ἐρυθροκάστανη (10 R 5/8-5 YR 2.5/2).
- Είκ. 6, 6. (ΠΓΚ 107, ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Σῶμα με λαβή. Διάμ. σώματος 17 ἐκ. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά με ἐξηρημένες τὶς ἐσωτερικὲς ρίζες τῆς λαβῆς. Πυρήνας 2.5 YR 6/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ ἀνοιχτὴ ἐρυθρὴ ἕως ἐρυθρὴ (2.5 YR 6/8-4/8).
- Είκ. 6, 7. (ΠΓΚ 105, ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Σῶμα με λαβή. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά με ἐξηρημένες τὶς ἐσωτερικὲς ρίζες τῆς λαβῆς. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθροκάστανη (5 YR 3/3).
- Είκ. 6, 8. (ΠΓΚ 103, ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος. Διάμ. σώμ. 16 ἐκ. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφὴ σκούρα ἐρυθροκάστανη ἕως ἐρυθρὴ (5 YR 3/4-2.5 YR 5/8) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά, ἐσωτερικά.
- Είκ. 6, 9. (ΠΓΚ 104, ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος. Διάμ. χ. 18 ἐκ. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά (γραμμικὸς διάκοσμος 11), Πυρήνας 5 YR 7/6, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 4/6) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη καὶ κυρίως ἐξωτερικά.
- Είκ. 6, 10. (ΠΓΚ 548, ΟΜ 30 α). Σκύφος FS 284. Χείλος. Διάμ. χ. 12 ἐκ. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά (γραμμικὸς διάκοσμος 11). Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφὴ ἐρυθροκάστανη ἕως σκούρα ἐρυθροκάστανη (5 YR 4/4-5 YR 3/3) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη κυρίως ἐξωτερικά.
- Είκ. 6, 11. (ΠΓΚ 799, ΟΜ 3). Σκύφος FS 284. Βάση (σῶζεται κατὰ τὸ ἥμισυ). Διάμ. β. 8,6 ἐκ. Μεσαῖο μέγεθος. Τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά (γραμμικὸς διάκοσμος 11). Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 4/8), σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη κυρίως ἐξωτερικά.

191. Βλ. σημ. 37 καὶ 39.

Εἰκ. 6. Ἀποθέτης 1. Σχύφοι FS 284.

- Είκ. 6, 12. (ΠΓΚ 800. ΟΜ 3). Σκύφος FS 284. Βάση ακέραιη. Διάμ. β. 7,1 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Το άγγείο είναι ολόβαφο έσωτερικά και έξωτερικά (γραμμικός διάκοσμος 11). Πυρήνας 2.5 YR 6/4, βαφή σκούρα έρυθροκάστανη (2.5 YR 3/4) έν μέρει άπολεπισμένη έξωτερικά, έσωτερικά. Κατά τόπους δευτερογενώς καμένη.
- Είκ. 7, 13. (ΠΓΚ 54. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος με λαβή. Διάμ. χ. 15 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Σκύφος τύπου Α. FM 46. Λεπτή ταινία στο χείλος και δεύτερη από κάτω έξωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 6,1). Όμάδα πέντε λεπτών γραμμών στην κοιλιά κάτω από τη λαβή. Τρεις πινελιές στη γένεση και τó πάνω τμήμα της λαβής. Λαβή λοξά τοποθετημένη. Πυρήνας 10 YR 8/3, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή μελανή έως κιτρινωπή (5 YR 2.5/1-10 YR 7/6) έν μέρει άπολεπισμένη.
- Είκ. 7, 14. (ΠΓΚ 56. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Σώμα. Μικρό μέγεθος. Σκύφος τύπου Α. FM 46. Πυρήνας 7.5 YR 6/4, επίχρσιμα 10 YR 7/4, βαφή σκούρα καστανή (7.5 YR 4/6).
- Είκ. 7, 15. (ΠΓΚ 69. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος. Μικρό μέγεθος. Σκύφος τύπου Α. FM 24d. Λεπτή ταινία στο χείλος και δεύτερη από κάτω έσωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 5,1). Πυρήνας 7.5 YR 6/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή έως έρυθροκάστανη (2.5 YR 5/8-2.5 YR 4/4).
- Είκ. 7, 16. (ΠΓΚ 88. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος. Διάμ. χ. 16 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Σκύφος τύπου Α. FM 75. Ταινία στο χείλος, λεπτότερη έξωτερικά, φαρδύτερη έσωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1.2.2). Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθροκάστανη έως σκούρα έρυθροκάστανη (5 YR 4/3-3/2) έχει έν μέρει άπολεπιστεί έξωτερικά.
- Είκ. 7, 17. (ΠΓΚ 124. ΟΜ 30, 30 α, 30 β, 30 ζ). Σκύφος FS 284. Χείλος. Διάμ. χ. 18 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Σκύφος τύπου Β. FM 75. Φαρδιά ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 14). Φαρδιά ταινία στην κοιλιά κάτω από τη λαβή. Πυρήνας 2.5 YR 5/6, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή έως σκούρα έρυθρή (2.5 YR 4/8-2.5 YR 3/2) άνομοιογενής λόγω όπτησης.
- Είκ. 7, 18. (ΠΓΚ 53. ΟΜ 30, 3). Σκύφος FS 284. Χείλος με λαβή. Διάμ. χ. 18 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Σκύφος τύπου Α με έσωτερικά ολόβαφη επιφάνεια. FM 75. Λεπτή ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Δύο λεπτές ταινίες στην κοιλιά, κάτω από τη λαβή. Τρεις πινελιές στη γένεση και τó πάνω τμήμα της λαβής. Πυρήνας 5 YR 6/4, επίχρσιμα 10 YR 7/3, βαφή έρυθροκάστανη έως σκούρα καστανή (5 YR 4/3-7.5 YR 3/2).
- Είκ. 7, 19. (ΠΓΚ 83. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Σώμα. Διάμ. σώμ. 14-15 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Σκύφος τύπου Β/С. FM 75. Ίχνη ταινίας στην κοιλιά κάτω από τη λαβή. Έσωτερικά ολόβαφη επιφάνεια. Πινελιά στη γένεση της λαβής. Πυρήνας 5 YR 6/4, επίχρσιμα 5 YR 7/4, βαφή έρυθρή (2.5 YR 4/8).
- Είκ. 7, 20. (ΠΓΚ 747. ΟΜ 3). Σκύφος FS 284. Χείλος. Μικρό μέγεθος. Σκύφος τύπου Α με έσωτερικά ολόβαφη επιφάνεια. FM 51. Όλόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθροκάστανη (2.5 YR 4/4 έως 5 YR 4/4) έχει άπολεπιστεί κατά τόπους.
- Είκ. 7, 21. (ΠΓΚ 85. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος με λαβή. Μεσαίο μέγεθος. Σκύφος τύπου С. FM 53. Μεσαία ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 16). Συνεχόμενη πινελιά στη λαβή. Πυρήνας 5 YR 6/4, επίχρσιμα 7.5 YR 7/4, βαφή έρυθρή (10 R 5/8-2.5 YR 4/6) έχει άπολεπιστεί κατά τόπους έξωτερικά, έσωτερικά.
- Είκ. 7, 22. (ΠΓΚ 332. ΟΜ 30 ε). Σκύφος FS 284. Χείλος. Μεσαίο μέγεθος. Σκύφος τύπου Α με έσωτερικά ολόβαφη επιφάνεια. FM 53. Μεσαία ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 16). Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή έως σκούρα έρυθροκάστανη (2.5 YR 5/8 - 5 YR 4/4) έχει έν μέρει άπολεπιστεί έξωτερικά, έσωτερικά.
- Είκ. 7, 23. (ΠΓΚ 752. ΟΜ 3). Σκύφος FS 284. Χείλος. Διάμ. χ. 18 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Σκύφος τύπου Α με έσωτερικά ολόβαφη επιφάνεια. FM 53. Λεπτή ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Λεπτή ταινία στην κοιλιά. Πυρήνας 2.5 YR 6/6, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρο-

Εἰκ. 7. Ἀποθέτης 1. Σκύφοι FS 284.

κάστανη (5 YR 4/4). Δευτερογενώς καμένο έξω-
τερικά.

Εικ. 7, 24. (ΠΓΚ 753. ΟΜ 3). Σκύφος FS 284. Σώμα
πλησίον χείλους. Διάμ. σώμ. 16-18 εκ. Μεσαίο μέ-
γεθος. Σκύφος τύπου C. FM 53. Μεσαία ταινία
στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφά-
νεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 16). Ήχνη
φαρδιάς ταινίας στην κοιλιά. Πυρήνας 2.5 YR 6/6,
επίχρισμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθροκάστανη (5 YR
4/4) έχει απολεπιστεί κατά τόπους έσωτερικά.

Εικ. 7, 25. (ΠΓΚ 89. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος
μέ τη γένεση της μίας λαβής. Μεσαίο μέγεθος.
Σκύφος τύπου C με έσωτερικά ολόβαφη επιφά-
νεια. FM 61. Λεπτή ταινία στο χείλος, δεύτερη
άπο κάτω έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επι-
φάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 9,1).
Τρεις λεπτές ταινίες στην κοιλιά κάτω από τη
λαβή. Πυρήνας 10 R6/4, επίχρισμα 10 YR 8/3,
βαφή έρυθροκάστανη έως σκούρα έρυθροκά-
στανη (5 YR 5/4-5 YR 3/3).

Εικ. 7, 26. (ΠΓΚ 113. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος
μέ τη γένεση της μίας λαβής. Σκύφος με μεσαία
ταινία χείλους (medium band bowl). Μεσαίο μέ-
γεθος. Μεσαία ταινία στο χείλος έξωτερικά,
ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διά-
κοσμος χείλους 16). Πυρήνας 5 YR 7/4, επί-
χρισμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθροκάστανη έως
σκούρα καστανή (5 YR4/4-7.5 YR 3/2).

Εικ. 7, 27. (ΠΓΚ 73. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος.
Ήχνη από τη γένεση της λαβής. Διάμ. χ. 18 εκ.
Μεγάλο μέγεθος. Σκύφος με μεσαία ταινία χεί-
λους (medium band bowl). Μεσαία ταινία στο
χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφά-
νεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 16). Πυρή-
νας 2.5 YR 6/6, επίχρισμα 10 YR 8/3, βαφή έρυ-
θρή (2.5 YR 5/8) κατά τόπους απολεπισμένη
έσωτερικά.

Εικ. 8, 28. (ΠΓΚ 133. ΟΜ 30, 3, 25). Σκύφος FS 284.
Χείλος με λαβή. Το άγγειο σώζεται κατά το ένα
τρίτο. Διάμ. χ. 16-18 εκ., σωζ. ύψ. 12.2 εκ. Με-
γάλο μέγεθος. Ταινιωτός σκύφος. Λεπτή ταινία
στο χείλος, δεύτερη μεσαία από κάτω έξωτε-
ρικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμ-
μικός διάκοσμος χείλους 9.1). Τρεις λεπτές ται-
νίες στην κοιλιά. Ταινία στη βάση. Τρεις πινε-
λιές στη γένεση και το πάνω τμήμα της λαβής.
Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρισμα 10 YR 8/3, βαφή

έρυθροκάστανη έως μελανή (5 YR 4/3-2.5/1)
απολεπισμένη κατά τόπους. Το άγγειο έχει πιε-
στεί κατά την επικόλληση των λαβών και έχει
αποκτήσει έλλειψοειδές σχήμα.

Εικ. 8, 29. (ΠΓΚ 109. ΟΜ 30). Σκύφος FS 284. Χείλος
μέ λαβή. Διάμ. χ. 18 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Ται-
νωτός σκύφος. Λεπτή ταινία στο χείλος, δεύ-
τερη από κάτω έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική
επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 9.1).
Λεπτή ταινία στην κοιλιά κάτω από τη λαβή.
Ήχνη χρώματος στη λαβή. Πυρήνας 5 YR 7/4,
επίχρισμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή (10 R5/6)
σχεδόν έντελώς απολεπισμένη έξωτερικά και
κατά τόπους έσωτερικά.

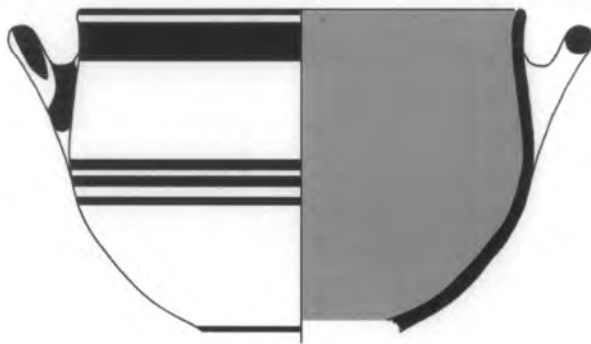
Εικ. 8, 30. (ΠΓΚ 86. ΟΜ 30). Σκύφος FS 289. Χείλος
μέ τη γένεση της λαβής. Διάμ. χ. 12 εκ. Μεσαίο
μέγεθος. FM 53. Ταινία κάτω από το χείλος έξω-
τερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμ-
μικός διάκοσμος χείλους 9.1). Πυρήνας 10 YR
7/3, επίχρισμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα έρυθρή
(7.5 YR 3/2) σε μεγάλο βαθμό απολεπισμένη κυ-
ρίως έξωτερικά.

Εικ. 8, 31. (ΠΓΚ 334. ΟΜ 30 ε). Ήψίπους σκύφος FS
304-305. Χείλος. Διάμ. χ. 20 εκ. Ήχνη από τη γέ-
νεση της λαβής. Μεσαίο μέγεθος. Το άγγειο εί-
ναι ολόβαφο έσωτερικά και έξωτερικά. Πυρή-
νας 5 YR 7/4, βαφή σκούρα έρυθροκάστανη έως
πολύ σκούρα έρυθρή (5 YR 3/4-2.5 YR 2.5/2) έν
μέρει απολεπισμένη έξωτερικά, έσωτερικά.

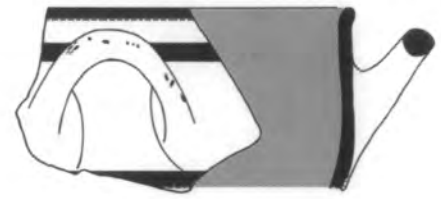
Εικ. 8, 32. (ΠΓΚ 117. ΟΜ 30). Ήψίπους σκύφος FS
304-305. Χείλος. Ήχνη από τη γένεση της λαβής.
Διάμ. χ. 17, 6 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Το άγγειο
είναι ολόβαφο έσωτερικά και έξωτερικά. Πυ-
ρήνας 5 YR 7/4, βαφή έρυθρή έως πολύ σκούρα
έρυθρή (2.5 YR 4/6-2.5 YR 2.5/2) απολεπισμένη
κατά τόπους έξωτερικά, έσωτερικά.

Εικ. 8, 33. (ΠΓΚ 783. ΟΜ 3). Ήψίπους σκύφος FS
304-305. Δίσκος με στέλεχος. Διάμ. δ. 6 εκ. Με-
σαίο μέγεθος. Το άγγειο είναι ολόβαφο έσωτε-
ρικά και έξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφή
έρυθρή (5 YR 4/6) απολεπισμένη κατά τόπους.
Δευτερογενώς καμένος.

Εικ. 8, 34. (ΠΓΚ 94. ΟΜ 30). Ήψίπους σκύφος FS
304-305. Δίσκος με στέλεχος. Διάμ. δ. 7,6 εκ. Με-
σαίο μέγεθος. Το άγγειο είναι ολόβαφο έσωτε-
ρικά και έξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρι-
σμα 7.5 YR 7/4, βαφή κιτριένυθρη έως έρυθρή

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

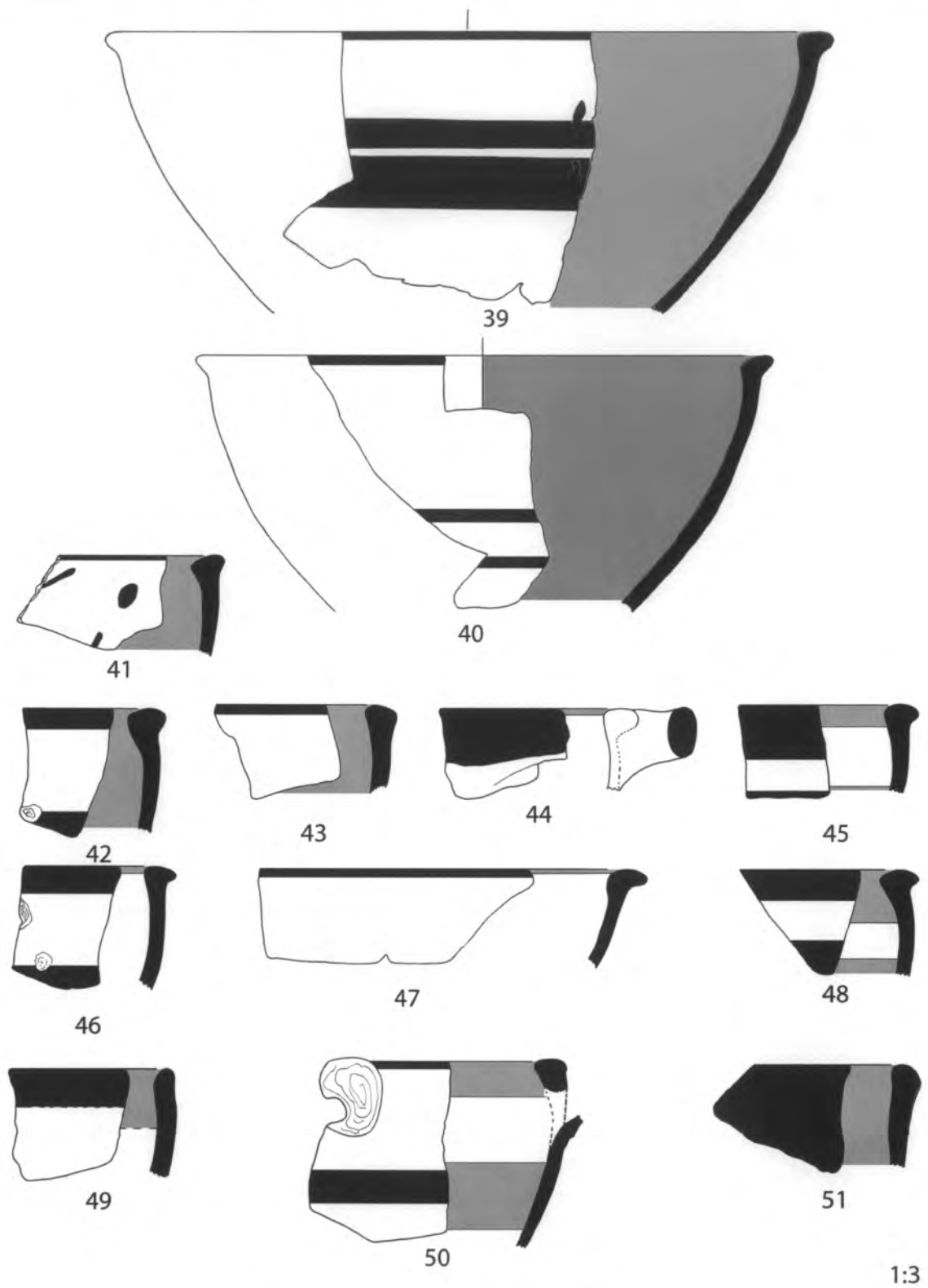

38

1:3

Εἰκ. 8. Αποθέτης 1. 28-29: σκύφοι FS 284. 30: σκύφος FS 289. 31-38: ὑψίποδες σκύφοι FS 304-305.

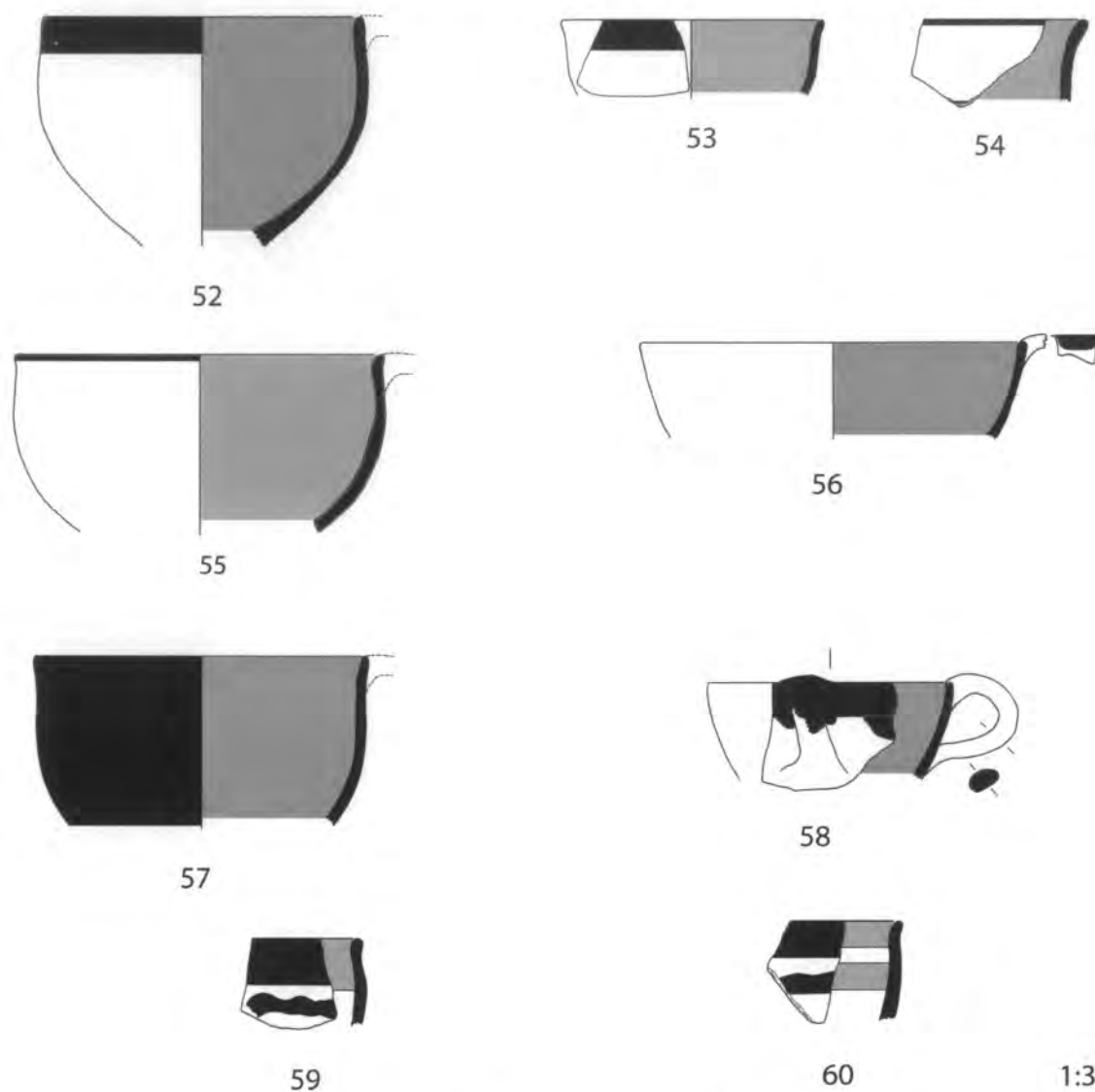
- (7.5 YR 6/6-10 R5/8) σε μεγάλο βαθμό απολεπισμένη και κυρίως στη βάση του δίσκου.
- Είκ. 8, 35. (ΠΓΚ 803. OM 3). Ύψίπους σκύφος FS 304-305. Στέλεχος με τμήμα του δίσκου. Διάμ. στ. 3,5 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Το άγγείο είναι ολόβαφο έσωτερικά και έξωτερικά. Πυρήνας (5 YR 7/6), βαφή έρυθρη έως σκούρα έρυθροκάστανη (2.5 YR 4/8-5 YR 2.5/2) απολεπισμένη κατά τόπους και κυρίως έξωτερικά.
- Είκ. 8, 36. (ΠΓΚ 62. OM 30). Ύψίπους σκύφος FS 304-305. Στέλεχος με τμήμα του δίσκου. Διάμ. στ. 3,5 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Το άγγείο είναι ολόβαφο έσωτερικά και έξωτερικά. Πυρήνας 7.5 YR 6/4, βαφή έρυθρη (2.5 YR 4/8) απολεπισμένη κατά τόπους.
- Είκ. 8, 37. (ΠΓΚ 1. OM 30). Ύψίπους σκύφος FS 304-305. Χείλος. Ίχνη από τη γένεση της λαβής. Διάμ. χ. 18 εκ. περίπου. Μεσαίο μέγεθος. FM 53. Μεσαία ταινία χείλους (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1). Πυρήνας 7.5 YR 7/6, επίχρσιμα 7.5 YR 7/6, βαφή έρυθρη (2.5 YR 5.8).
- Είκ. 8, 38. (ΠΓΚ 173. OM 30). Ύψίπους σκύφος FS 304-305. Χείλος. Διάμ. σώμ. 16 εκ. περίπου. Μεσαίο μέγεθος. FM 75, με FM 43. Μεσαία ταινία χείλους (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1.2;). Τρεις λεπτές ταινίες στην κοιλιά. Πυρήνας (7.5 YR 7/3), επίχρσιμα (10 YR 8/3), βαφή σκούρα έρυθροκάστανη (5 YR 3/4) σε μεγάλο βαθμό απολεπισμένη και κυρίως στο χείλος έξωτερικά, έσωτερικά.
- Είκ. 9, 39. (ΠΓΚ 80. OM 30, 3). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Διάμ. χ. 34 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Λεπτή ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Δύο φαρδιές ταινίες στην κοιλιά. Κάθετες πινελιές επί των ταινιών. Πυρήνας 5 YR 6/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρη (2.5 YR 4/8) σε μεγάλο βαθμό απολεπισμένη και κυρίως έξωτερικά. Έξωτερική επιφάνεια στιλβωμένη.
- Είκ. 9, 40. (ΠΓΚ 366. OM 30, 30 η, 30 ζ, 3, 25). Λεκάνη FS 302. Χείλος. Ίχνη από τη γένεση της λαβής και της προχοής. Διάμ. χ. 28 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Λεπτή ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Δύο λεπτές ταινίες στην κοιλιά. Πυρήνας 2.5 YR 6/6, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρη (2.5 YR 5/8) σε μεγάλο βαθμό απολεπισμένη έξωτερικά, έσωτερικά. Ένδεχομένως στιλβωμένη ή έξωτερική επιφάνεια.
- Είκ. 9, 41. (ΠΓΚ 366. OM 3). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Διάμ. χ. 30 εκ. Μεσαίο μέγεθος περίπου. Λεπτή ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Αδιάγνωστο κόσμημα. Πυρήνας 5 YR 6/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή κιτριένυθρη έως μελανή (5 YR 4/6-5 YR 2.5/1) απολεπισμένη κατά τόπους έξωτερικά, έσωτερικά.
- Είκ. 9, 42. (ΠΓΚ 305. OM 30 ε). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Μεσαίο μέγεθος. Λεπτή ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφή σκούρα καστανή (2.5 YR 5.8) απολεπισμένη κατά τόπους. Δευτερογενώς καμένο.
- Είκ. 9, 43. (ΠΓΚ 685. OM 3). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Διάμ. χ. 30 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Λεπτή ταινία στο χείλος έξωτερικά, ολόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Πυρήνας 2.5 YR 6/6, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα καστανή (2.5 YR 5/8) απολεπισμένη κατά τόπους.
- Είκ. 9, 44. (ΠΓΚ 327. OM 30 ε). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος με λαβή (ή λαβή σώζεται κατά το ένα τρίτο περίπου). Διάμ. χ. 30 εκ. περίπου. Διαστ. λαβής 1,4-1,3 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία χείλους, μεσαία έξωτερικά, λεπτή έσωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1.3). Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα έρυθροκάστανη (5 YR 2.5/2) απολεπισμένη κατά τόπους.
- Είκ. 9, 45. (ΠΓΚ 76. OM 30). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία χείλους, μεσαία έξωτερικά, λεπτή έσωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1.3). Ίχνη ταινίας στο σώμα έξωτερικά, έσωτερικά. Πυρήνας 7.5 YR 6/3, επίχρσιμα 10 YR 7/3, βαφή έρυθροκάστανη έως σκούρα καστανή (5 YR 4/3-7.5 YR 3/2).
- Είκ. 9, 46. (ΠΓΚ 333. OM 30 ε). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Διάμ. χ. 30 εκ. περίπου. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία χείλους, μεσαία έξωτερικά, λεπτή έσωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1.2.1). Ίχνη φαρδιάς ταινίας στο σώμα έξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα έρυθροκάστανη (5 YR 3/3) απολεπισμένα κατά τόπους.

1:3

Εἰκ. 9. Αποθέτης 1. Λεκάνες FS 294/302.

- Είκ. 9, 47. (ΠΓΚ 686. ΟΜ 3). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Διάμ. χ. 30 εκ. περίπου. Μεγάλο μέγεθος. Λεπτή ταινία χείλους (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1). Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρυσια 10 YR 7/3, βαφή σκούρα ερυθροκάστανη (5 YR 2.5/2) σε μεγάλο βαθμό απολεπισμένη.
- Είκ. 9, 48. (ΠΓΚ 682. ΟΜ 3). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Διάμ. χ. 30 εκ. περίπου. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία χείλους, λεπτή εξωτερικά, μεσαία εσωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1.2.2). Ίχνη ταινιών στο σώμα εξωτερικά, εσωτερικά. Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρυσια 10 YR 7/3, βαφή σκούρα ερυθροκάστανη (5 YR 2.5/2), απολεπισμένη κατά τόπους εξωτερικά, εσωτερικά.
- Είκ. 9, 49. (ΠΓΚ 329. ΟΜ 30 ε). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Διάμ. χ. 24-26 εκ. περίπου. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία χείλους, λεπτή εξωτερικά, μεσαία εσωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1.2.2). Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρυσια 10 YR 7/3, βαφή σκούρα ερυθροκάστανη (5 YR 2.5/2), απολεπισμένη κατά τόπους.
- Είκ. 9, 50. (ΠΓΚ 78. ΟΜ 30). Λεκάνη FS 302. Χείλος με γένεση προχοής. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία χείλους, λεπτή εξωτερικά, μεσαία εσωτερικά (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1.2.2). Λεπτή ταινία στο σώμα εξωτερικά, φαρδιά εσωτερικά. Πυρήνας 7.5 YR 7/4-10 YR 8/2, επίχρυσια 10 YR 8/3, βαφή σκούρα κιτρινοκάστανη έως πολύ σκούρα καστανή/γκριζωπή (10 YR 4/4-10 YR 3/2).
- Είκ. 9, 51. (ΠΓΚ 551. ΟΜ 30 α). Λεκάνη FS 294/302. Χείλος. Διάμ. χ. 30 εκ. περίπου. Μεσαίο μέγεθος. Όλοβαφο εσωτερικά και εξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφή ερυθρή απολεπισμένη αρκετά.
- Είκ. 10, 52. (ΠΓΚ 21. ΟΜ 30). Κύαθος FS 215. Χείλος. Διάμ. χ. 13,4 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Κύαθος με μεσαία ταινία χείλους (medium band cup). Λεπτή ταινία στο χείλος εξωτερικά, όλόβαφη εσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρυσια 10 YR 8/3, βαφή ερυθρή (10 R 5/8). Άτονη νύρωση στο κάτω τμήμα του άγγείου ή όποια προέκυψε κατά την κατασκευή.
- Είκ. 10, 53. (ΠΓΚ 6. ΟΜ 30). Κύαθος FS 215. Χείλος. Διάμ. χ. 11 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Κύαθος με μεσαία ταινία χείλους (medium band cup). Λεπτή ταινία στο χείλος εξωτερικά, όλόβαφη εσωτε-
ρική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Πυρήνας 5 YR 6/6, επίχρυσια 10 YR 7/6, βαφή ερυθρή έως σκούρα ερυθροκάστανη (εξωτερικά) και ερυθρή (εσωτερικά) (εξωτερικά 2.5 YR 4.6 έως 5 YR 3/2, εσωτερικά 2.5 YR 4/6-4/8) απολεπισμένη κατά τόπους, κυρίως εξωτερικά.
- Είκ. 10, 54. (ΠΓΚ 691. ΟΜ 3). Κύαθος FS 215. Χείλος. Ίχνη από τη γένεση της λαβής. Διάμ. χ. 11 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Λεπτή ταινία στο χείλος εξωτερικά, όλόβαφη εσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρυσια 10 YR 8/2, βαφή ερυθρή (2.5 YR 4/4).
- Είκ. 10, 55. (ΠΓΚ 167. ΟΜ 30, 3). Κύαθος FS 215. Χείλος. Διάμ. χ. 15 εκ., σωζ. ύψ. 7 εκ. Σώζεται σχεδόν κατά το ήμισυ. Μεγάλο μέγεθος. Λεπτή ταινία στο χείλος εξωτερικά, όλόβαφη εσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρυσια 10 YR 7/3, βαφή ερυθροκάστανη έως μελανή (5YR 4/3-2.5/1) κατά τόπους απολεπισμένη στο χείλος.
- Είκ. 10, 56. (ΠΓΚ 102. ΟΜ 30, 30 γ, 30 ε, 30 ζ, 30 η, 3). Κύαθος FS 215. Χείλος με τμήμα λαβής. Μεσαίο μέγεθος. Διάμ. χ. 16 εκ. Λεπτή ταινία στο χείλος εξωτερικά, όλόβαφη εσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Οριζόντια γραμμή στη λαβή. Πυρήνας 5 YR 6/4, επίχρυσια 10 YR 8/3, βαφή ερυθρή έως ερυθροκάστανη και σκούρα ερυθροκάστανη (2.5 YR 5/8-2.5 YR 3/4-2.5 YR 4/4) κατά τόπους απολεπισμένη στο εσωτερικό.
- Είκ. 10, 57. (ΠΓΚ 111. ΟΜ 30, 23, 25). Κύαθος FS 215. Χείλος. Διάμ. χ. 14-15 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Όλοβαφο εσωτερικά και εξωτερικά. Πυρήνας 10 YR 7/4-7.5 YR 7/4, βαφή ερυθροκάστανη έως σκούρα ερυθροκάστανη (5 YR 4/3-5 YR 3/2) κατά τόπους απολεπισμένη. Το δοσρακο φέρει επιδιόρθωση με πρόσθεση πηλού στο χείλος και το τοίχωμα, σε σημείο όπου πιθανότατα προέκυψε ράγισμα πριν από την όπτηση.
- Είκ. 10, 58. (ΠΓΚ 397. ΟΜ 30 θ). Κύαθος FS 215. Χείλος με λαβή. Διάμ. χ. 10 εκ, διαστ. λαβής: 1,25-0,8 εκ. Μεσαίο μέγεθος. FM 53. Λεπτή ταινία στο χείλος εξωτερικά, όλόβαφη εσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος χείλους 15). Κάθετη ταινία στη λαβή. Βαφή κατά τόπους απολεπισμένη εξωτερικά, εσωτερικά. Λαβή

Εἰκ. 10. Αποθέτης 1. Ἡμισφαιρικοί κύαθοι FS 215.

λοξὰ τοποθετημένη. Ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια δευτερογενῶς καμένη.

Εἰκ. 10, 59. (ΠΓΚ 67. ΟΜ 30). Κύαθος FS 215. Χεῖλος. Διάμ. χ. 16 ἐκ. περίπου. Μικρὸ μέγεθος FM 53. Μεσαία ταινία χείλους (γραμμικὸς διάκοσμος χείλους 1.3.1). Πυρήνας 5 YR 6/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 7/3, βαφὴ ἐρυθρὴ ἕως μελανή (2.5 YR 4/6-2.5 YR 2.5/0).

Εἰκ. 10, 60. (ΠΓΚ 745. ΟΜ 3). Κύαθος FS 215. Χεῖλος. Μικρὸ μέγεθος. FM 53. Ταινία χείλους καὶ δεύτερη ἀπὸ κάτω ἐσωτερικά (γραμμικὸς διάκοσμος χείλους 5.1). Πυρήνας 5 YR 6/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθροκάστανη (5 YR 2.5/2) κατὰ τόπους ἀπολεπισμένη.

Εἰκ. 11, 61 (ΠΓΚ 967. ΟΜ 30). Σκυφοειδὴς κρατήρας μὲ προχοὴ FS 298. Διάμ. χ. 29-30, σωξ. ὕψ.

23,3 εκ. Σώζεται, ύστερα από συγκόλληση, περίπου κατά τὸ ἓνα τρίτο. Σῶμα μὲ χεῖλος καὶ τὴ μία λαβή. Συνανήκουσα προχοή ἐλεύθερη. Κυματοειδῆς ταινία FM 53. Μεσαία ταινία στὸ χεῖλος (γραμμικὸς διάκοσμος 1) καὶ δύο φαρδιές ταινίες στὴν κοιλιά κάτω ἀπὸ τὴ λαβή. Τρεῖς πινελιές στὴ γένεση καὶ τὸ πάνω τμήμα τῆς λαβῆς. Ἰχνη χρώματος στὴν προχοή. Πυρήνας 5 YR 7/6 καὶ κατὰ τόπους καὶ 5 YR 7/6-5 YR 6/2-5 YR 7/6, ἐπίχρσιμα 7.5 YR 7/4-7/6, βαφὴ ἐρυθρὴ (10 R 5/8), σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη. Στιλβωμένη ἐπιφάνεια.

Εἰκ. 11, 62. (ΠΓΚ 81. OM 30). Σκυφοειδῆς κρατήρας FS 281/282/298. Χεῖλος. Διάμ. χ. 24-26 εκ. Μεγάλο μέγεθος. FM 53. Λεπτὴ ταινία στὸ χεῖλος (γραμμικὸς διάκοσμος 1). Πυρήνας 5 YR 7/6, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ κιτρινέρυθη (5 YR 4/6).

Εἰκ. 11, 63. (ΠΓΚ 75. OM 30). Σκυφοειδῆς κρατήρας FS 281/282/298. Χεῖλος. Διάμ. χ. 28-30 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. FM 53. Μεσαία ταινία στὸ χεῖλος (γραμμικὸς διάκοσμος 1). Πυρήνας 5 YR 7/6, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ κιτρινέρυθη (5 YR 4/6) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά, ἐσωτερικά.

Εἰκ. 11, 64. (ΠΓΚ 79. OM 30). Σκυφοειδῆς κρατήρας FS 281/282/298. Σῶμα μὲ λαβή. Διάμ. σῶμ. 26-28 εκ. Μεγάλο μέγεθος. FM 53. Τρεῖς φαρδιές ταινίες στὴν κοιλιά κάτω ἀπὸ τὴ λαβή. Τρεῖς πινελιές στὴ γένεση καὶ τὸ πάνω τμήμα τῆς λαβῆς (ἔχουν ἐνωθεῖ). Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ καστανὴ ἕως μελανή (5 YR 2.5/1-10YR4/4) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένα. Στιλβωμένη ἐπιφάνεια.

Εἰκ. 11, 65. (ΠΓΚ 87. OM 30, 30 δ, 30 η). Κρατήρας FS 281/282/298/7/9. Σῶμα. Διάμ. σῶμ. 30 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. FM 18B. Πυρήνας 7.5 YR 6/4, ἐπίχρσιμα 7.5 YR 6/4, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 5/8) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη.

Εἰκ. 11, 66. (ΠΓΚ 884. OM 25, 25 γ). Σκυφοειδῆς κρατήρας FS 281/282/298. Σῶμα. Διάμ. σῶμ. 30 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. FM 43. Ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ὀλόβαφη. Πυρήνας 5 YR 6/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ ἔντονη σκούρα καστανὴ ἕως σκούρα ἐρυθροκάστανη (7.5 YR 2/2-5 YR 2.5/2) κατὰ τόπους ἀπολεπισμένη.

Εἰκ. 11, 67. (ΠΓΚ 440. OM 30 ζ). Σκυφοειδῆς κρα-

τήρας FS 281/282/298. Βάση. Διάμ. β. 12 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. Ταινία βάσης ἐξωτερικά. Πυρήνας 2.5 YR 6/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ καστανὴ ἕως μελανὴ κατὰ τόπους ἀπολεπισμένη. Δευτερογενῶς καμένο στὸν πυθμένα ἐσωτερικά. Ἀσβεστικὲς ἐπικαθίσεις στὴν ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια. Δὲν ἀποκλείεται νὰ φέρει ἴχνη δευτερογενοῦς ἀπόκρουσης.

Εἰκ. 11, 68. (ΠΓΚ 442. OM 30 ζ). Σκυφοειδῆς κρατήρας FS 281/282/298. Βάση. Διάμ. β. 11 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. Ταινία βάσης ἐξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ καστανὴ ἕως μελανὴ κατὰ τόπους ἀπολεπισμένη. Δευτερογενῶς καμένο στὸν πυθμένα ἐσωτερικά.

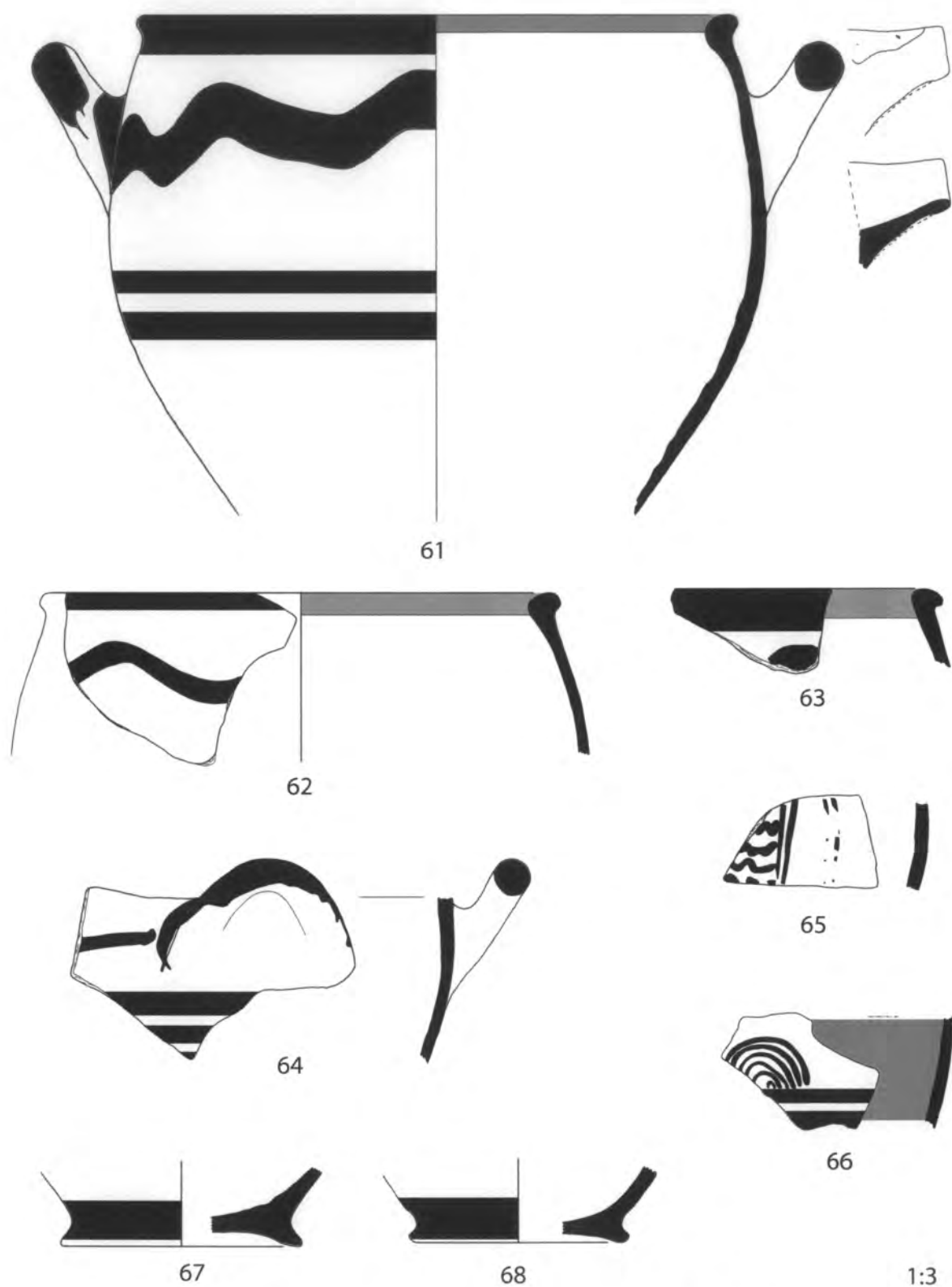
Εἰκ. 12, 69. (ΠΓΚ 4. OM 30). Ἡμισφαιρικὴ κύλικα FS 264. Χεῖλος. Διάμ. χ. 15 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. Ὀλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά. Πυρήνας 7.5 YR 7/6, βαφὴ σκούρα ἐρυθροκάστανη (5YR 3.3) ἀπολεπισμένη στὸ χεῖλος κυρίως.

Εἰκ. 12, 70. (ΠΓΚ 57. OM 30). Ἡμισφαιρικὴ κύλικα FS 264. Σῶμα μὲ γένεση λαβῆς. Διάμ. σῶμ. 17 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. Ὀλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά 5 YR 6/4, βαφὴ ἐρυθρὴ ἕως μελανή (2.5 YR 5/6-2.5 YR N2.5/0) ἀπολεπισμένη κυρίως ἐσωτερικά.

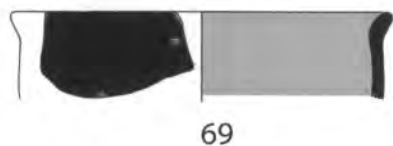
Εἰκ. 12, 71. (ΠΓΚ 96. OM 30). Ἡμισφαιρικὴ κύλικα FS 264. Δίσκος μὲ στέλεχος. Διάμ. δ. 6-7 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. Ὀλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 5 YR 8/4, βαφὴ ἐρυθρὴ (10 R 5/6) κατὰ τόπους ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά, ἐσωτερικά.

Εἰκ. 12, 72. (ΠΓΚ 90. OM 30). Ἡμισφαιρικὴ κύλικα FS 264. Στέλεχος μὲ τμήμα δίσκου. Διάμ. στ. 2 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. Ὀλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθρὴ (2.5 YR 3/6) κατὰ τόπους ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά, ἐσωτερικά.

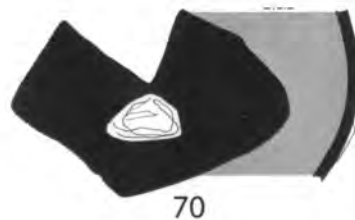
Εἰκ. 12, 73. (ΠΓΚ 91. OM 30). Ἡμισφαιρικὴ κύλικα FS 264. Δίσκος μὲ στέλεχος. Διάμ. δ. 6,2 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. Ὀλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 5 YR 7/4, βαφὴ ἐρυθρὴ ἕως σκούρα ἐρυθρὴ (2.5 YR 5/6-4/8-2.5/2) κατὰ τόπους ἀπολεπισμένη, κυρίως ἐξωτερικά.

Εἰκ. 11. Ἀποθέτης 1. Σκυφοειδεῖς κρατήρες FS 298/281/282.

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

1:3

Είκ. 12. Αποθέτης 1. 69-73: ήμισφαιρικές κύλικες FS 264. 74-82: κύλικες με γωνίωση FS 267.

- Εικ. 12, 74. (ΠΓΚ 74. ΟΜ 30, 30 β). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Διάμ. χ. 12-13, σωζ. ύψ. 11,5 εκ. Σώζεται, ύστερα από συγκόλληση, περίπου κατά τὸ ἡμισυ με τὴ γένεση τῆς λαβῆς. Λείπει ὁ δίσκος. Όλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά με ἐξηρημαμένη ταινία στὸ ὕψος τῆς γένεσης τῆς λαβῆς (γραμμικὸς διάκοσμος 11.11). Πυρήνας 5 YR 7/3, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθροκάστανη (5 YR 3/3), σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη, κυρίως ἐξωτερικά.
- Εικ. 12, 75. (ΠΓΚ 114. ΟΜ 30). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Χεῖλος με λαβή. Διάμ. χ. 12-13 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. Όλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά. Όλόβαφο λαβή; Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθρὴ (ἐξωτερικά) καὶ ἐρυθρὴ (ἐσωτερικά) (ἐξωτερικά 10 R 3/2-10 R 3/6, ἐσωτερικά 10 R 5/8) σχεδὸν ἐντελῶς ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά.
- Εικ. 12, 76. (ΠΓΚ 549. ΟΜ 30 α). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Χεῖλος. Διάμ. χ. 8-10 εκ. Μικρὸ μέγεθος. Όλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 5/8) σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά, ἐσωτερικά.
- Εικ. 12, 77. (ΠΓΚ 112. ΟΜ 30). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Χεῖλος. Διάμ. χ. 14 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. Όλόβαφο ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/6, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 4/8) ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά ἐπὶ τῆς γωνίωσης.
- Εικ. 12, 78. (ΠΓΚ 49. ΟΜ 30). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Χεῖλος με γένεση λαβῆς. Διάμ. χ. 13-14 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. Μεσαῖα ταινία χεῖλους, ὀλόβαφο ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια (γραμμικὸς διάκοσμος χεῖλους 16). Πυρήνας 2.5 YR 6/6, ἐπίχρσιμα 7.5 YR 6/6, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 5/8).
- Εικ. 12, 79. (ΠΓΚ 9. ΟΜ 30). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Χεῖλος. Διάμ. σώμ. 13 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. Μεσαῖα ταινία χεῖλους, ὀλόβαφο ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια (γραμμικὸς διάκοσμος χεῖλους 16). Πυρήνας 5 YR 6.6, ἐπίχρσιμα 7.5 YR 7/6, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 4.6).
- Εικ. 12, 80. (ΠΓΚ 11. ΟΜ 30). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Χεῖλος. Μικρὸ μέγεθος. Λεπτὴ ταινία κάτω ἀπὸ τὸ χεῖλος ἐσωτερικά. Πυρήνας 10 YR 8/3, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ καστανὴ (7.5 YR 5/2).
- Εικ. 12, 81. (ΠΓΚ 92. ΟΜ 30). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Στέλεχος με γένεση δίσκου. Διάμ. στ. 2,6 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. Όλόβαφο στέλεχος, ἐξηρημαμένο τὸ σῶμα, ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ὀλόβαφο. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθρὴ (2.5 YR 3/6-2.5/2).
- Εικ. 12, 82. (ΠΓΚ 93. ΟΜ 30). Κύλινκος με γωνίωση FS 267. Στέλεχος με γένεση δίσκου. Διάμ. στ. 2, 3 εκ. περίπου. Μεσαῖο μέγεθος. Όλόβαφο τὸ κάτω τμῆμα τοῦ στελέχους, ἐξηρημαμένο τὸ σῶμα, ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ὀλόβαφο. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθροκάστανη ἕως ἐρυθρὴ (5 YR 3/3-2.5/2 ἕως 2.5 YR 5/6).
- Εικ. 13, 83. (ΠΓΚ 12. ΟΜ 30). Κοινικὴ κύλινκος FS 274. Χεῖλος με λαβή. Μεσαῖο μέγεθος. Λεπτὴ ταινία χεῖλους, ὀλόβαφο ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια (γραμμικὸς διάκοσμος χεῖλους 15). Κάθετὴ ταινία ἐπὶ τῆς λαβῆς, ἡ ὁποία καταλήγει σὲ διχάλα, με πινελιές, πιθανότατα τυχαῖες, στὸ τέλος τῆς. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα γκριζωπὴ ἕως μελανὴ (2.5 YR 3/N3-2.5/N2.5) ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά καὶ ἐσωτερικά.
- Εικ. 13, 84. (ΠΓΚ 101. ΟΜ 30). Κοινικὴ κύλινκος FS 274. Χεῖλος. Διάμ. χ. 10-12 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. Άβαφο ἐξωτερικὴ, ὀλόβαφο ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια (γραμμικὸς διάκοσμος χεῖλους 15). Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 5 YR 7/4, βαφὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 5/8) ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά καὶ ἐσωτερικά.
- Εικ. 13, 85. (ΠΓΚ 97. ΟΜ 30, 30 ε). Κοινικὴ κύλινκος FS 274. Δίσκος με στέλεχος. Διάμ. δ. 6 εκ., σωζ. ύψ. 11,7 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Όλόβαφο τὸ στέλεχος, ἐξηρημαμένο τὸ σῶμα, ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ὀλόβαφο. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθροκάστανη (2.5 YR 3/4-5 YR 3/4) ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά καὶ ἐσωτερικά.
- Εικ. 13, 86. (ΠΓΚ 95. ΟΜ 30). Κοινικὴ κύλινκος FS 274. Στέλεχος. Διάμ. στ. 2,5 εκ. Μεσαῖο μέγεθος. Λεπτὴ ταινία στὴ γένεση τοῦ στελέχους, ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ὀλόβαφο. Πυρήνας 5 YR 7/4, ἐπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφὴ σκούρα ἐρυθροκάστανη ἕως ἐρυθρὴ (5 YR 3/3-10 R 5/6) ἀπολεπισμένη ἐξωτερικά καὶ ἐσωτερικά.
- Εικ. 13, 87. (ΠΓΚ 120. ΟΜ 30). Κοινικὴ κύλινκος FS 274. Δίσκος με στέλεχος. Διάμ. δ. 6,8 εκ. Μεσαῖο

83

84

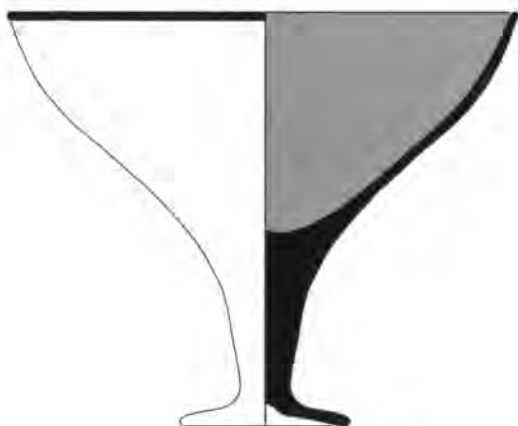
85

86

87

88

1:3

Εικ. 13. Αποθέτης 1. 83-87: κωνικές κύλικες FS 274. 88: σφαιροκωνική κύλικα.

μέγεθος. Παράλληλες λεπτές ταινίες. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα έρυθροκάστανη έως έρυθρή (5 YR 3/3-10 R 5/6) άπολεπισμένη έξωτερικά και έσωτερικά.

Εικ. 13, 88. (ΠΓΚ 131. OM 30, 23, 25 και 3). Κωνική/ήμισφαιρική κύλικα FS 258. Χείλος, στέλεχος, δίσκος. Διάμ. χ. 19,6-19,8, διάμ. δ. 6,6, ύψ. 17,6 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Σώζεται κατά τὸ ἥμισυ. Λεπτὴ ταινία χείλους, ὀλόβαφη έσωτερική έπιφάνεια (γραμμικὸς διάκοσμος χείλους 15). Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα γκριζωπή (10 YR 3/1-3/2) κατά τόπους άπολεπισμένη.

Εικ. 14, 89. (ΠΓΚ 2. OM 30). Λεκανίδα FS 295. Χείλος. Διάμ. χ. 16 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Λεπτὴ ταινία κάτω ἀπὸ τὸ χείλος έξωτερικά (γραμμικὸς διάκοσμος χείλους 3.1). Πυρήνας 5 YR 6/6, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή (2.5 YR 4.6).

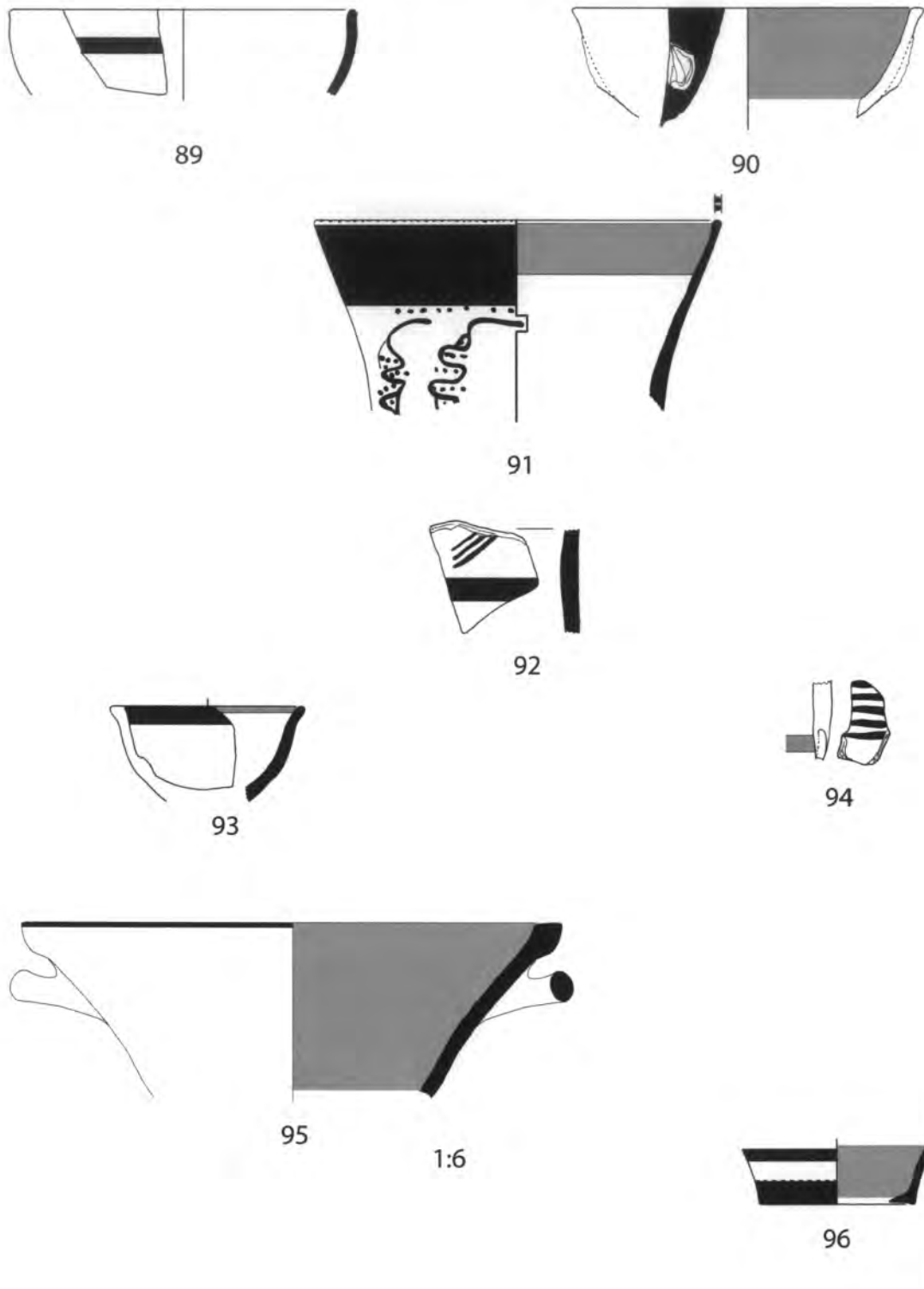
Εικ. 14, 90. (ΠΓΚ 52. OM 30). Λεκανίδα FS 295. Χείλος. Ίχνη ἀπὸ τὴ γένεση τῆς ὀριζόντιας λαβῆς. πιθανότητα ὀριζόντιας ταινιωτῆς. Διάμ. χ. 15-16 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Ὀλόβαφο έσωτερικά και έξωτερικά. Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφή έρυθρή (10 R 4/6).

Εικ. 14, 91. (ΠΓΚ 132. OM 30, 30 η, 3). Κυλινδρικό κύπελλο FS 225-226. Χείλος. Ίχνη ἀπὸ τὴ γένεση τῆς λαβῆς. Διάμ. χ. 18,8-19,2, σωζ. ύψ. 8,5 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Κάθετες πορφύρες FM 23 θὰ κατέληγαν μέχρι τὴ βάση. Στιγμές στὸ χείλος και ταινίες κάτω ἀπὸ τὸ χείλος έξωτερικά έσωτερικά (γραμμικὸς διάκοσμος χείλους 12.1). Στιγμές κάτω ἀπὸ τὴν ταινία χείλους έξωτερικά. Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρσιμα 7.5 YR 7/4, βαφή έρυθρή έως σκούρα καστανή (2.5 YR 5/8-7.5 YR 3/2).

Εικ. 14, 92. (ΠΓΚ 748. OM 3). Κυλινδρικό κύπελλο FS 225-226. Σῶμα. Μεσαίο μέγεθος. Ἀδιάγνωστο κόσμημα πάνω ἀπὸ λεπτὴ ταινία στὸ μέσο τοῦ ἀγγείου. Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρσιμα 10 YR 7/3, βαφή έρυθροκάστανη (5 YR 4/3).

Εικ. 14, 93. (ΠΓΚ 331. OM 30 ε). Ἀρύταινα FS 236. Χείλος. Διάμ. χ. 9 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Λεπτὴ ταινία χείλους (γραμμικὸς διάκοσμος χείλους 1.2.1). Πυρήνας 7.5 YR 7/4, επίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή (2.5 YR 4.8) κατά τόπους άπολεπισμένη.

Εικ. 14, 94. (ΠΓΚ 690. OM 3). Ἀρύταινα FS 236,

Εἰκ. 14. Ἀποθέτης 1. 89-90: λεκανίδες FS 295. 91-92: κυλινδρικά κύπελλα FS 225-226. 93-94: ἀρύταινες, FS 236. 95-96: κάλαθοι FS 291.

Χείλος με τμήμα λαβής. Μικρό μέγεθος. Λεπτή ταινία χείλους (γραμμικός διάκοσμος χείλους 1). Παράλληλες οριζόντιες λαβές επί της λαβής. Πυρήνας 7.5 YR 7/4, επίχρυσμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα έρυθροκάστανη (2.5 YR 3/4).

Είκ. 14, 95. (Πηγάδι 7). Κάλαθος FS 91. Σώμα με χείλος και τμήμα οριζόντιας κυκλικής διατομής λαβής. Σωζ ύψ. 15,5, διάμ. γ. 50 εκ. περίπου. Μεγάλο μέγεθος. Χείλος, έξω νεύον, τετραγωνισμένο με αυλάκωση στην άνω επιφάνεια και αυλάκωση κάτω από το χείλος έσωτερικά. Λεπτή ταινία χείλους έξωτερικά και όλόβαφη έσωτερική επιφάνεια (γραμμικός διάκοσμος 15). Πυρήνας 5 YR 7/6-5 YR 6/4-5 YR 7/6 και κατά τόπους 5 YR 7/6-5 YR 6/4-5 YR 6/1-5 YR 6/4-5 YR 7/6), επίχρυσμα άνοιχτό καστανό (7.5 YR 6/4). Χειροποίητο. Χονδροειδής πηλός με οργανικά έγκλείσματα. Έξωτερική επιφάνεια δευτερογενώς καμένη.

Είκ. 14, 96. (ΠΓΚ 61, OM 30, 30 η). Κάλαθος FS 290/300. Βάση. Διάμ. β. 7 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία βάσης, ίχνη δεύτερης στο σώμα, έσωτερική επιφάνεια όλόβαφη. Πυρήνας 5 YR 7/6, επίχρυσμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή (2.5 YR 5/8) άπολεπισμένη έξωτερικά και έσωτερικά.

Είκ. 15, 97. (ΠΓΚ 733, OM 3). Ψευδόστομος άμφορέας FS 167-175. Δίσκος με λαβή. Διάμ. δ. 7,7, διαστ. λαβής 2,9/2,3 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Σταυρός στο κέντρο του δίσκου που περιβάλλεται από ταινία. Κάθετη ταινία στη λαβή. Πυρήνας 5 YR 6/4, επίχρυσμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθροκάστανη έως σκούρα έρυθροκάστανη (2.5 YR 4/6-2.5 YR 3/4) άπολεπισμένη κατά τόπους.

Είκ. 15, 98. (ΠΓΚ 154, OM 30, 30 γ, 25). Ψευδόστομος άμφορέας FS 171-175. Τμήμα δίσκου, λαβής, προχοής και σώματος. Μέγ. διάμ. σ. 11, διαστ. λαβής 2,9-2,3 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Σώζεται περίπου κατά το ένα τρίτο. Ένάλληλα γραμμίδια στον ώμο FM 19. Ομάδες ταινιών που περιβάλλουν γραμμές στο σώμα. Θηλειά συνδέει προχοή και δίσκο. Κάθετη ταινία στη λαβή. Πυρήνας 7.5 YR 7/4-5 YR 7/6, επίχρυσμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθροκάστανη έως σκούρα έρυθρή (5 YR 4/3-2.5 YR 3/6) άπολεπισμένη κατά τόπους.

Είκ. 15, 99. (ΠΓΚ 151, OM 30). Ψευδόστομος άμφορέας FS 171-175. Δίσκος, λαβή και τμήμα δεύτερης. Διαστ. λ. 1,1/0,5 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Σχηματοποιημένο άνθος στον ώμο FM 18C. Θηλειά

συνδέει προχοή και δίσκο. Κάθετη ταινία με έξηρημένο τρίγωνο στη λαβή. Όφθαλμός στο κέντρο του δίσκου περιβάλλεται από κύκλο. Πυρήνας 7.5 YR 7/4-5 YR 7/6, επίχρυσμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή έως σκούρα έρυθροκάστανη (2.5 YR 5/8-5 YR 3/3).

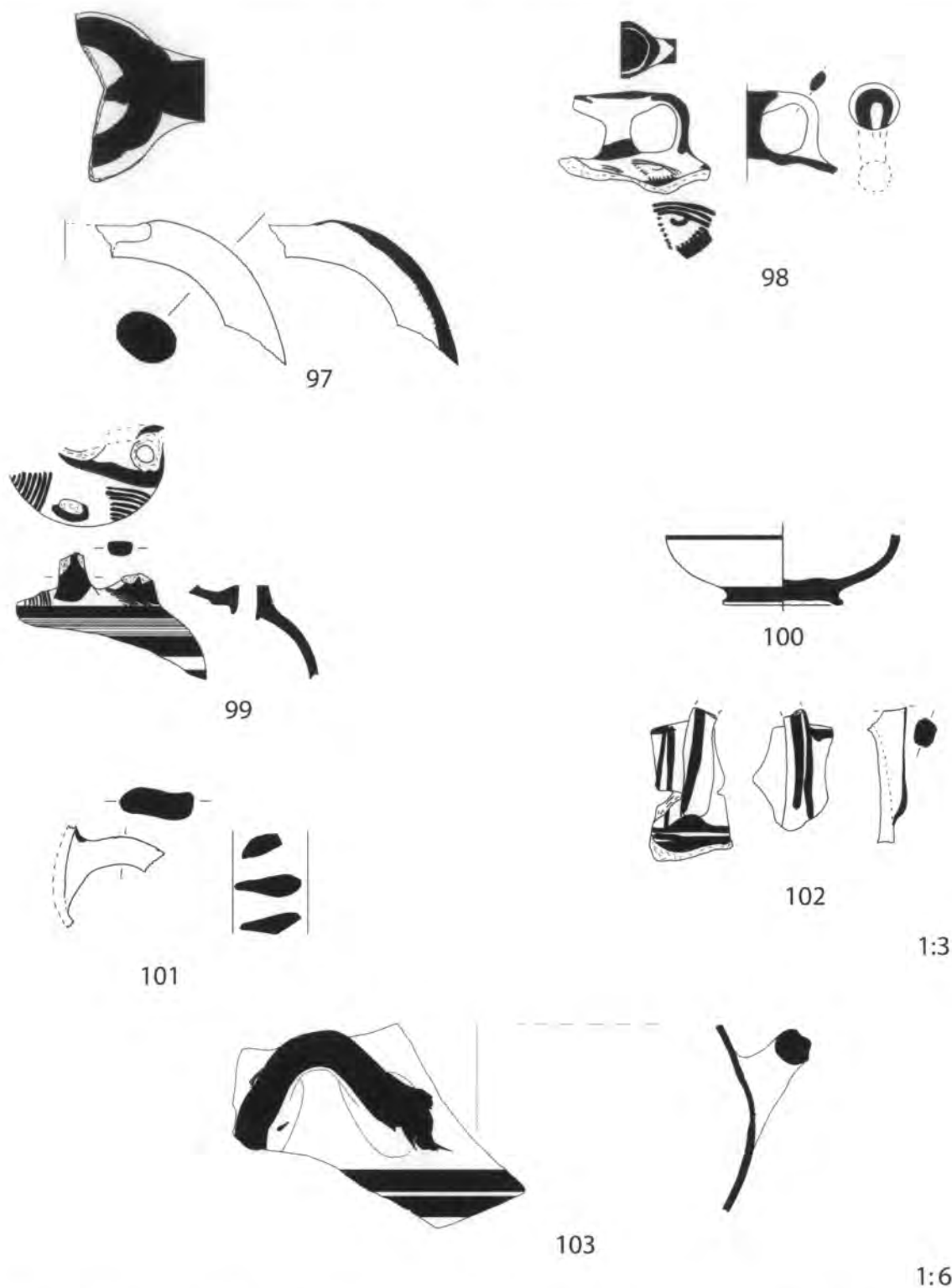
Είκ. 15, 100. (ΠΓΚ 150, OM 30). Ψευδόστομος άμφορέας FS 171-175. Βάση. Διάμ. β. 5,6 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία βάσης και ίχνη δεύτερης. Πυρήνας 7.5 YR 6/4, επίχρυσμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα καστανή (7.5 YR 3/2) άπολεπισμένη κατά τόπους.

Είκ. 15, 101. (ΠΓΚ 418, OM 30). Στενόλαμη πρόχους FS 121. Λαμδς με μικρό τμήμα της λαβής. Λείπει το χείλος. Διάμ. λαμοϋ 3,6, διαστ. λ. 3,5-1,3 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Η λαβή φέρει αυλάκωση. Ταινία στη μετάβαση προς τον ώμο. Οριζόντιες παράλληλες ταινίες στη λαβή. Πυρήνας 2.5 YR 8/6, επίχρυσμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή (10 R 4/6)

Είκ. 15, 102. (ΠΓΚ 963, OM 30). Κυλινδρικό αλάβατρο με άγκλωπές λαβές FS 98. Σώμα με γένεση λαβής. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία στο ύψος της γωνίωσης. Κάθετες συγκλίνουσες γραμμές (FM 75:15;) ξεκινούν από την ταινία ώμου. Ταινία επί της λαβής και ίχνη παράλληλης δεύτερης στη μία λαβή. Πυρήνας 5 YR 6/3, επίχρυσμα 10 YR 8/2, βαφή μελανή άπολεπισμένη άρκετά. "Ίχνη κυματοειδοϋς ταινίας έσωτερικά; Έξωτερική επιφάνεια ένδεχομένως δευτερογενώς καμένη.

Είκ. 15, 103. (ΠΓΚ 955, OM 30, 30 θ, 30 η, 3). Στάμνος FS 63. Σώμα με λαβή. Η λαβή φέρει δύο αυλακώσεις. Διάμ. σώμ. 50 περίπου, διάμ. λ. 3,5 εκ., σωζ ύψ. 18,3 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Δύο φαρδιές ταινίες κάτω από τη λαβή. Ταινία επί της λαβής. Βαθουλώματα στο έσωτερικό από την επικόλληση της λαβής και δακτυλικά άποτυπώματα. Πυρήνας 5 YR 6/4-5 YR 7/4, επίχρυσμα 10 YR 8/3, βαφή σκούρα καστανή (7.5 YR 3/2) και επίχρυσμα άπολεπισμένα κατά τόπους. Ένδεχομένως χειροποίητο, με τελείωμα στον τροχό. Έξωτερική επιφάνεια στιλβωμένη.

Είκ. 16, 104. (ΠΓΚ 47, OM 30). Κλειστό άγγείο. Χείλος με σχεδόν άκέραιη έλλειψοειδοϋς διατομής λαβή. Διαστ. λ. 2,7/2,1 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία στο χείλος. Κόσμημα «X» επί της λαβής. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρυσμα 10 YR 8/2,

Εικ. 15. Αποθέτης 1. 97-100: ψευδόστομοι ἀμφορείς. 101: στενόλαιμη πρόχους FS 120-121. 102: κυλινδρικό ἀλάβαστρο με ἀγκυλωτὲς λαβὲς FS 99. 103: μεγάλη στάμνος FS 63.

βαφή μελανή έως κιτρινωπή (5YR2.5/1-10 YR7/6) άπολεπισμένη κατά τόπους.

Είκ. 16, 105. (ΠΓΚ 143. ΟΜ 30). Κλειστό άγγείο. Άποστρογγυλεμένο χείλος με αϋλάκωση έσωτερικά. Διάμ. χ. 14 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Ταινία στο χείλος Πυρήνας 2.5 YR 6/6, βαφή άτονη έρυθρή (10 R 4/4) άπολεπισμένη κατά τόπους.

Είκ. 16, 106. (ΠΓΚ 461. ΟΜ 30 ζ). Κλειστό άγγείο. Σχεδόν άκέραιη έλλειψοειδοϋς διατομής λαβή. Διαστ. λ. 3,2/2,5 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Παράλληλες όριζόντιες φαρδιές γραμμές επί τής λαβής. Πυρήνας 5 YR 7/4, έπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή (10 R 5/8-2.5 YR 2.5/2).

Είκ. 16, 107. (ΠΓΚ 146. ΟΜ 30). Κλειστό άγγείο. Κατά τó ένα τρίτο σωζόμενη έλλειψοειδοϋς διατομής λαβή. Διαστ. λ. 2,6/2,3 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Παράλληλες όριζόντιες φαρδιές γραμμές πλαισιωμένες από κάθετες ταινίες επί τής λαβής. Κύκλος περικλείει τή γένεση τής λαβής. Πυρήνας 2.5 YR 6/6, έπίχρσιμα 10 YR 7/3, βαφή σκούρα καστανή (7.5 YR 3/2).

Είκ. 16, 108. (ΠΓΚ 144. ΟΜ 30). Κλειστό άγγείο. Σχεδόν άκέραιη έλλειψοειδοϋς διατομής λαβή. Διαστ. λ. 3,6-1,7 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Παράλληλες κάθετες κυματοειδείς ταινίες επί τής λαβής. Πυρήνας 2.5 YR 6/6, έπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθρή έως σκούρα έρυθροκάστανη (2.5 YR 4/8-2.5 YR 2.5/2).

Είκ. 16, 109. (ΠΓΚ 145. ΟΜ 30). Κλειστό άγγείο. Κατά τó ήμισυ σωζόμενη έλλειψοειδοϋς διατομής λαβή. Διαστ. λ. 3,1-1,4 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Κάθετη κυματοειδής ταινία επί τής λαβής. Κύκλος περικλείει τή γένεση τής λαβής. Πυρήνας 5 YR 7/4, έπίχρσιμα 10 YR 8/3, βαφή έρυθροκάστανη (5 YR 4/4).

Είκ. 16, 110 (ΠΓΚ 734. ΟΜ 3). Κλειστό άγγείο. Κατά τó ήμισυ σωζόμενη έλλειψοειδοϋς διατομής λαβή. Διαστ. λ. 2,9/2,6 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Φέρει κεντρική αϋλάκωση. Κάθετη ταινία επί τής λαβής. Πυρήνας 5 YR 6/4, έπίχρσιμα 10 YR 7/3, βαφή σκούρα έρυθροκάστανη (5 YR 3/3-5 YR 3/3) άπολεπισμένη κατά τόπους.

Είκ. 16, 111. (ΠΓΚ. 962. ΟΜ 30). Κλειστό άγγείο. Στρεπτή λαβή. Διάμ. λ. 3,6 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Όλόβαφη. Πυρήνας 2.5 YR 6/6, έπίχρσιμα 10 YR 7/3, βαφή έρυθρή (2.5 YR 4/8) άπολεπισμένη άρκετά.

Είκ. 16, 112. (ΠΓΚ 449. ΟΜ 30 ζ). Κλειστό άγγείο. Λαιμός με χείλος. Άποστρογγυλεμένο χείλος με αϋλάκωση έσωτερικά. Διάμ. χ. 12-13 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Όλόβαφο έξωτερικά, έσωτερικά. Πυρήνας 5 YR 6/4, βαφή άνοιχτή έρυθρή (10 R 4/4) άπολεπισμένη κατά τόπους.

Είκ. 16, 113. (ΠΓΚ 148. ΟΜ 30). Κλειστό άγγείο. Λαιμός με χείλος. Διάμ. χ. 15-16 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Έξω νεϋον χείλος με έπίπεδη άνω έπιφάνεια. Όλόβαφο έξωτερικά, έσωτερικά στο άνω τμήμα τού λαιμού. Πυρήνας 7.5 YR 7/4-5 YR 7/4-7.5 YR 7/4, βαφή πολϋ σκούρα καστανή (7.5 YR 3/2) άπολεπισμένη κατά τόπους.

Είκ. 16, 114. (ΠΓΚ 768. ΟΜ 3). Κλειστό άγγείο. Άποστρογγυλεμένο χείλος με αϋλάκωση έσωτερικά. Διάμ. χ. 14 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Όλόβαφο έξωτερικά. Πυρήνας 7.5 YR 7/4, βαφή σκούρα γκριζωπή (5 YR 3/1).

Είκ. 16, 115. (ΠΓΚ 147. ΟΜ 30). Κλειστό άγγείο. Βάση. Διάμ. β. 10,2 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Όλόβαφη έξωτερικά και στην κάτω έπιφάνεια. Χειροποίητο. Πυρήνας 2.5 YR 5/4, βαφή άνοιχτή έρυθρή (10 R 4/4).

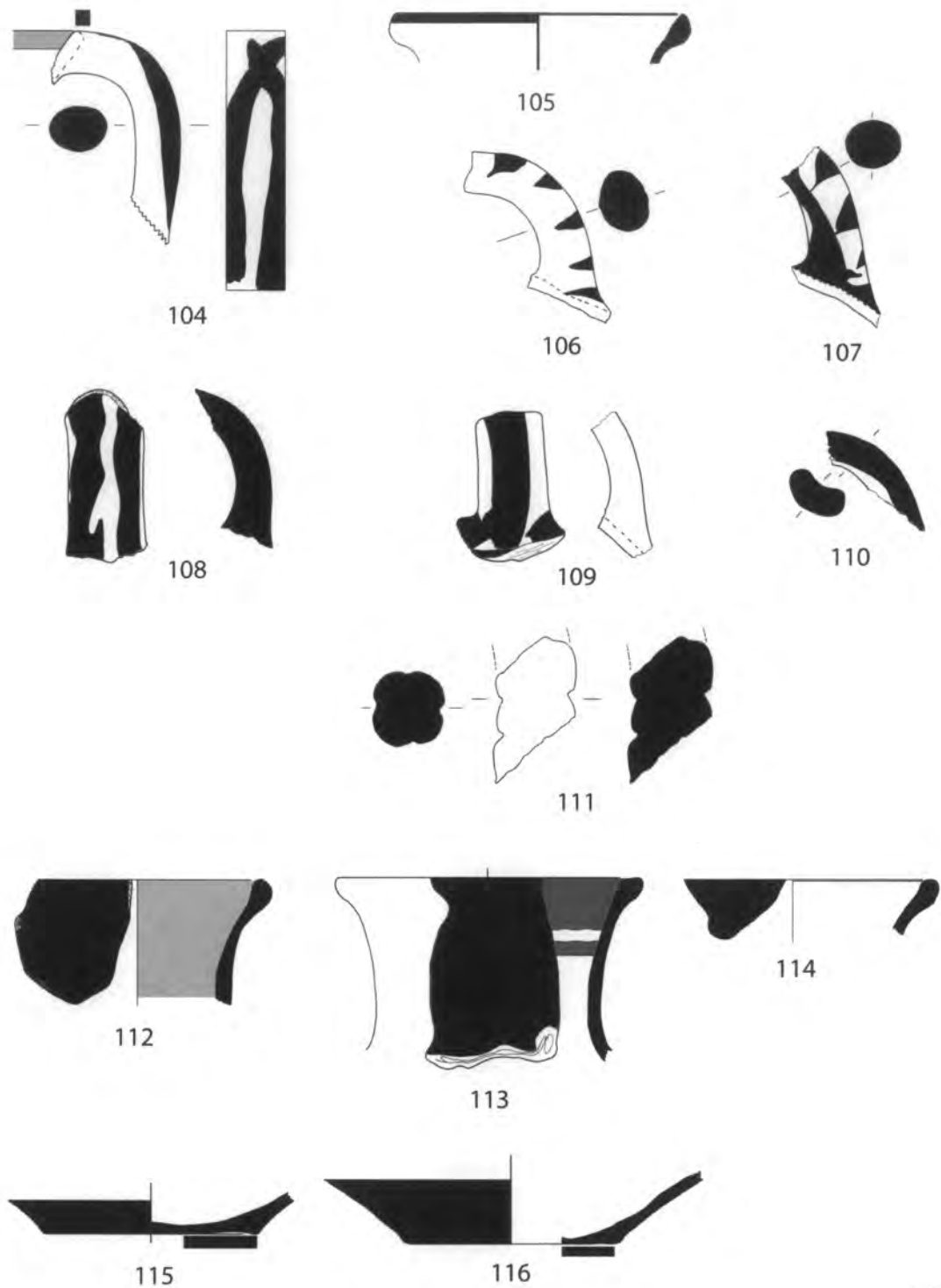
Είκ. 16, 116. (ΠΓΚ 149. ΟΜ 30). Κλειστό άγγείο. Βάση. Διάμ. β. 9-10 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Όλόβαφη έξωτερικά και στην κάτω έπιφάνεια. Χειροποίητο. Πυρήνας 5 YR 7/4, βαφή σκούρα γκριζα (7.5 YR 4/4).

Άβαφη λεπτόκοκκη κεραμική

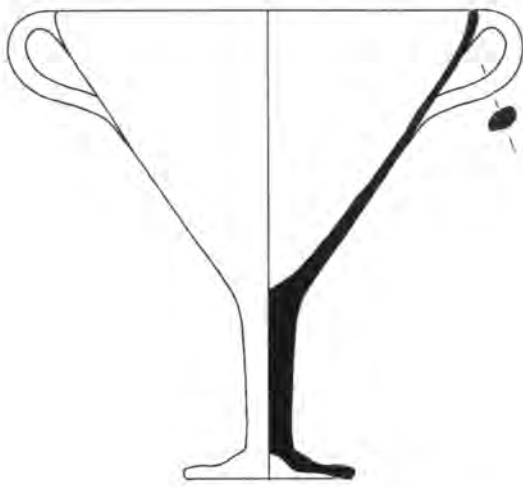
Είκ. 17, 117. (ΠΑΚ 71. ΟΜ 30, 30 δ, 30 η και 3). Κωνική κύλικα FS 274. Ύψ. 18,3, διάμ. β. 6,4 έκ. Τó άγγείο σώζεται περίπου κατά τó ένα τρίτο. Λείπει μεγάλο τμήμα τού χείλους και ή δεϋτερη λαβή. Πυρήνας 2.5 YR 6/6, έπίχρσιμα πολϋ άνοιχτό καστανό (έξωτερική έπιφάνεια 10 YR 7/3 και έσωτερική έπιφάνεια και κατά τόπους έξωτερικά 2.5 YR 6/6).

Είκ. 17, 118. (ΠΑΚ 81. ΟΜ 30). Κωνική κύλικα FS 274. Χείλος με λαβή. Διάμ. χ. 18 έκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 2.5 YR 6/6, έπίχρσιμα άνοιχτό έρυθρό (2.5 YR 6/6).

Είκ. 17, 119. (ΠΑΚ 110. ΟΜ 30). Κωνική κύλικα FS 274. Στέλεχος με δίσκο και τμήμα τού σώματος. Διάμ. β. 7 έκ. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4, έπίχρσιμα πολϋ άνοιχτό καστανό (10 YR 8/3).

Εἰκ. 16. Αποθέτης 1. 104-111: κλειστά ἀγγεῖα. 112-116: ὀλόβαφα κλειστά ἀγγεῖα.

117

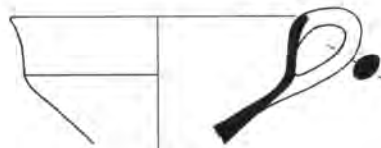
118

119

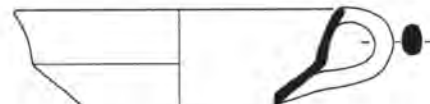
120

121

122

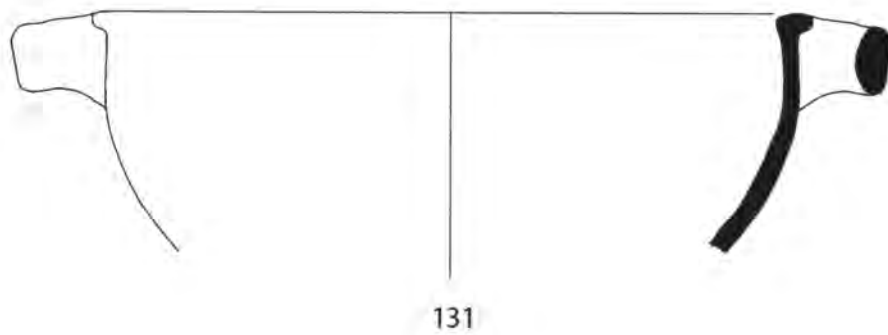
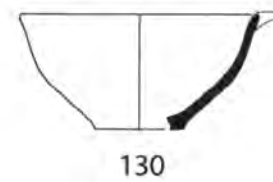
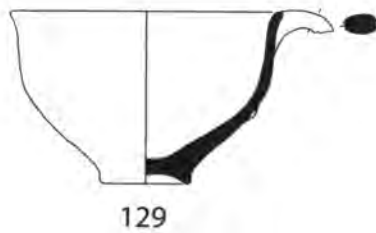
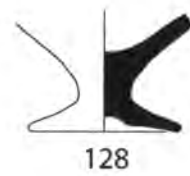
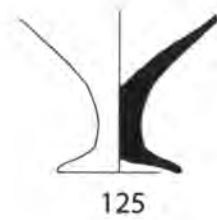

123

1:3

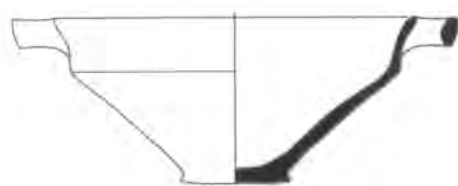
Είχ. 17. Ἀποθέτης 1. 117-120: κωνικές κύλικες FS 274. 121-123: κύλικες με γωνίωση FS 267.

- Είκ. 17, 120. (ΠΑΚ 82. ΟΜ 30). Κωνική κύλινδρος FS 274. Χείλος. Διάμ. σώμ. 13, 8 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4 και κατά τόπους 10 YR 6/2, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 7/3) ἀπολεπισμένο ἐσωτερικά κατὰ τόπους.
- Είκ. 17, 121. (ΠΑΚ 13. ΟΜ 30). Κύλινδρος με γωνίωση FS 267. Χείλος με λαβή. Διάμ. σώμ. 10 εκ. περίπου ἐσωτερικά. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 8/3).
- Είκ. 17, 122. (ΠΑΚ 149. ΟΜ 30). Κύλινδρος με γωνίωση FS 267. Χείλος με γένεση τῆς λαβῆς. Διάμ. σώμ. 11 εκ. περίπου. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα ροδαλό (5 YR 7/4).
- Είκ. 17, 123. (ΠΑΚ 5. ΟΜ 30). Κύλινδρος με γωνίωση FS 267. Χείλος με λαβή. Διάμ. χ. 13 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα ροδαλό (5 YR 7/4).
- Είκ. 18, 124. (ΠΑΚ 83. ΟΜ 30). Κωνική κύλινδρος FS 274. Στέλεχος με δίσκο και τμήμα τοῦ σώματος. Διάμ. β. 6 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4 και ἐξωτερικά 10 YR 6/2, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 7/3) κατὰ τόπους ἀπολεπισμένο ἐξωτερικά, ἐσωτερικά.
- Είκ. 18, 125. (ΠΑΚ 86. ΟΜ 30). Κύλινδρος. Στέλεχος με δίσκο και τμήμα τοῦ σώματος. Διάμ. β. 5,1 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 8/3).
- Είκ. 18, 126. (ΠΑΚ 88. ΟΜ 30). Κύλινδρος. Στέλεχος με δίσκο και τμήμα τοῦ σώματος. Διάμ. β. 5,6 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 10 R 6/6, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 8/3).
- Είκ. 18, 127. (ΠΑΚ 89. ΟΜ 30). Κύλινδρος. Στέλεχος με τμήματα τοῦ δίσκου και τοῦ σώματος με γένεση τῆς λαβῆς. Διάμ. στ. 2 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Δευτερογενῶς καμένο.
- Είκ. 18, 128. (ΠΑΚ 85. ΟΜ 30). Κυαθόμορφη κύλινδρος FS 255. Στέλεχος με δίσκο και τμήμα τοῦ σώματος. Διάμ. β. 6 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/6, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 8/3).
- Είκ. 18, 129. (ΠΑΚ 861. ΟΜ 30, 30 θ, 30 η, 23, 3). Ἡμισφαιρικός κύαθος FS 215. Ύψ. 7,3, διάμ. χ. 11,1, διάμ. β. 4 εκ. Σχεδὸν ἀκέραιος. Σῶμα με χείλος, βάση και τμήμα τῆς λαβῆς. Πυρήνας 5 YR 7/6, επίχρσιμα κιτρινωπό (7.5 YR 7/6).
- Είκ. 18, 130. (ΠΑΚ 100. ΟΜ 30). Ἀβαθῆς κύαθος FS 220. Ύψ. 4,5, διάμ. χ. 10, διάμ. β. 3,45 εκ. Σῶζεται κατὰ τὸ ἕνα τρίτο περίπου. Σῶμα με χείλος, γένεση τῆς βάσης. Ἐπιφάνεια ἐδρασης ἀποκομμένη ἀπὸ τὸν τροχὸ με νῆμα. Πυρήνας 2.5 YR 6/1, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 7/3).
- Είκ. 18, 131. (ΠΑΚ 69. ΟΜ 30). Λεκάνη FS 294/302. Σῶμα με χείλος, και ἀκέραιη τῆ μία λαβή. Διάμ. χ. 30 εκ. περίπου. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 6/4, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 8/3) και κατὰ τόπους 5 YR 7/6 ἀπολεπισμένο κατὰ τόπους ἐξωτερικά. Στιλβωμένη ἐπιφάνεια.
- Είκ. 19, 132. (ΠΑΚ 68. ΟΜ 30, 3). Λεκανίδα με γωνίωση FS 295. Ύψ. 6,7, διάμ. χ. 14-15, διάμ. β. 4, 3 εκ. Σῶμα με χείλος, βάση και ἀκέραιη τῆ μία λαβή. Σῶζεται κατὰ τὸ ἕνα τρίτο περίπου μετὰ ἀπὸ συγκόλληση. Βάση ἀποκομμένη ἀπὸ τὸν τροχὸ με νῆμα. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα ροδόχρωμο (7.5 YR 8/4).
- Είκ. 19, 133. (ΠΑΚ 80. ΟΜ 30). Λεκανίδα με γωνίωση FS 295. Σῶμα με χείλος, και ἀκέραιη τῆ μία λαβή. Διάμ. χ. 14 εκ. Μεσαίο θραῦσμα (5-10 εκ.). Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρσιμα ἀνοιχτὸ ἐρυθροκάστανο (5 YR 6/4).
- Είκ. 19, 134. (ΠΑΚ 70. ΟΜ 30, 25, 3). Σκύφος FS 284. Διάμ. χ. 10-14 περίπου, ὕψ. 8,5, διάμ. β. 5,4 εκ. Σῶμα με χείλος, βάση μικρὸ τμήμα τῆς λαβῆς και ἴχνη ἀπὸ τῆ γένεση τῆς δευτέρας. Πυρήνας 5 YR 7/6, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 8/3). Χειροποίητο ἀγγεῖο. Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου ἔχει ἀλλοιωθεῖ (εἶναι στρεβλὸ) κατὰ τῆ διαδικασία τοῦ πλασίματος, πρὶν ἀπὸ τὴν ὀπτηση. Στιλβωμένη ἐπιφάνεια.
- Είκ. 19, 135. (ΠΑΚ 79. ΟΜ 30). Ἀρύταινα FS 236. Σῶμα με χείλος και τμήμα τῆς λαβῆς. Διάμ. σώμ. 9,2 εκ. Σῶζεται κατὰ τὸ ἕνα τέταρτο περίπου. Πυρήνας 2.5 YR 6/4, επίχρσιμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 8/3).
- Είκ. 19, 136. (ΠΑΚ 1484. ΟΜ 30). Πρόχους FS 106. Σῶμα με χείλος και τμήμα τῆς ἐλλειψοειδοῦς διατομῆς λαβῆς. Διάμ. χ. 11,2, σωζ. ὕψ. 23, διαστ. λ. 2,2-1,8 εκ. Τὸ ἀποστρωγγυλεμένο χείλος φέρει ἀυλάκωση ἐσωτερικά. Τὸ ἀγγεῖο σῶζεται κατὰ τὸ ἡμισυ περίπου. Πυρήνας 5 YR 7/4, 5 YR 6/3-5 YR 6/6-5 YR 6/3, επίχρσιμα

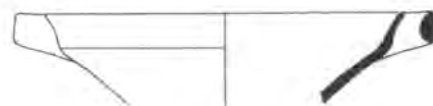

1:3

Εικ. 18. Αποθέτης 1. 124-128: κύλικες. 129: ήμισφαιρικός κύαθος FS 215. 130: άβαθής κύαθος FS 220. 131: λεκάνη FS 294.

132

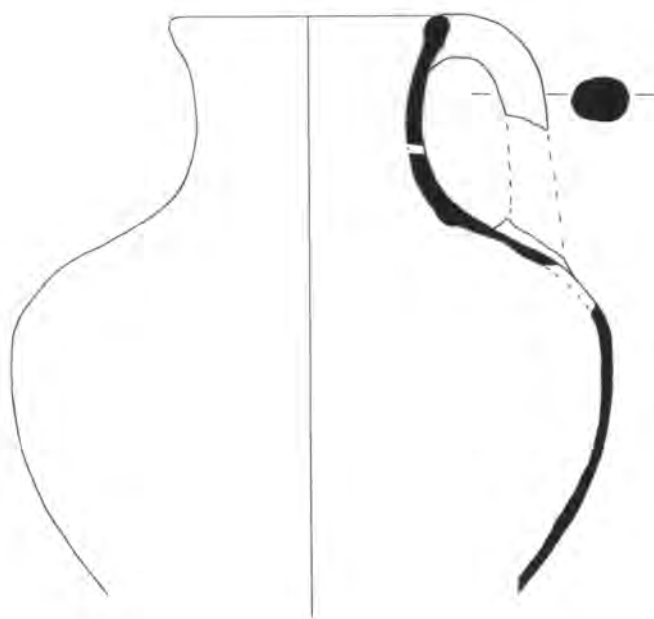
133

134

135

136

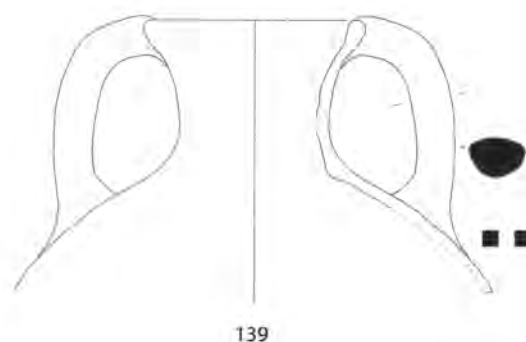
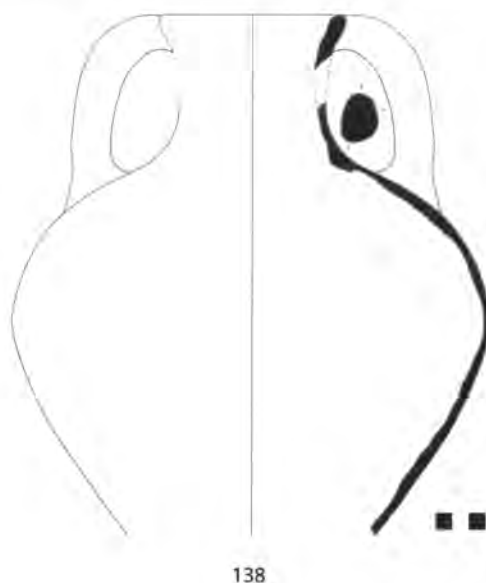
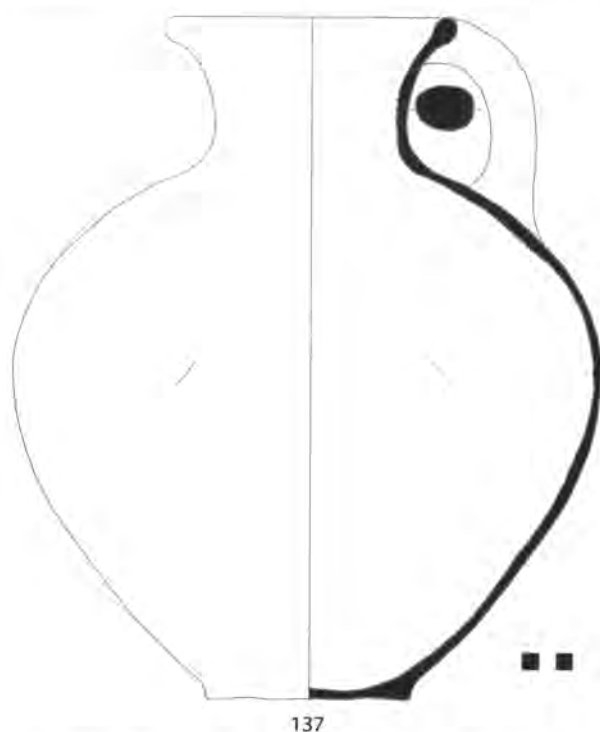
1:3

Εἰκ. 19. Ἀποθέτης 1. 132-133: λεκανίδες με γωνίωση FS 295. 134: σκύφος FS 284. 135: ἀρύταινα FS 236. 136: πρόχους FS 106.

πολὸν ἀνοιχτὸ καστανό (10 YR 8/3) ἀπολεπισμένο κατὰ τόπους. Στιλβωμένη ἐπιφάνεια.

Εἰκ. 20, 137. (ΠΑΚ 1485. ΟΜ 30). Ὑδρία FS 128. Σῶμα με χεῖλος, ἀκέραιη κάθετη ἐλλειροειδοῦς

διατομῆς λαβῆ καὶ βάση. Ὑψ. 40, διάμ. β. 12, διάμ. χ. 16,2 ἐκ. Ἴχνη ἀπὸ τῆς γένεσης τῶν ὀριζόντιων λαβῶν. Τὸ ἀποστρογγυλεμένο χεῖλος φέρει αὐλάκωση ἐσωτερικά. Τὸ ἀγγεῖο σώζεται

Είκ. 20. Αποθέτης 1. 137: ύδρῳ FS 128.

κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου μετὰ ἀπὸ συγκόλληση. Πυρήνας 2.5 YR 6/6 καὶ κατὰ τόπους 2.5 YR 6/6-2.5 YR 6/2-2.5 YR 6/6, ἐπίχρῳμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανὸ (10 YR 8/3) ἀπολεπισμένο κατὰ τόπους. Στιλβωμένη ἐπιφάνεια.

Είκ. 21, 138. (ΠΑΚ 1478. ΟΜ 30, 30 γ, 30 δ, 30 ζ, 3). Ἀμφορέας FS 69. Σῶμα μὲ χεῖλος, ἀκέραιες τὶς κάθετες ἑλλειψοειδοῦς διατομῆς λαβές. Σωζ. ὕψ. 30, μέγ. διάμ. σ. 25,2, διάμ. χ. περίπου 11 ἐκ. Λεῖπει μεγάλο τμῆμα τοῦ χεῖλους καὶ ἡ βάση. Τὸ ἀποστρωγγυλεμένο χεῖλος φέρει ἀβαθὴ ἀυλάκωση ἐσωτερικά. Σχεδὸν ἀκέραιο ἀγγεῖο μετὰ ἀπὸ συγκόλληση. Πυρήνας 5 YR 6/6 καὶ κατὰ τόπους 2.5 YR 6/6-2.5 YR 6/2-2.5 YR 6/6, ἐπίχρῳμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανὸ (10 YR 8/3) ἀπολεπισμένο κατὰ τόπους. Στιλβωμένη ἐπιφάνεια.

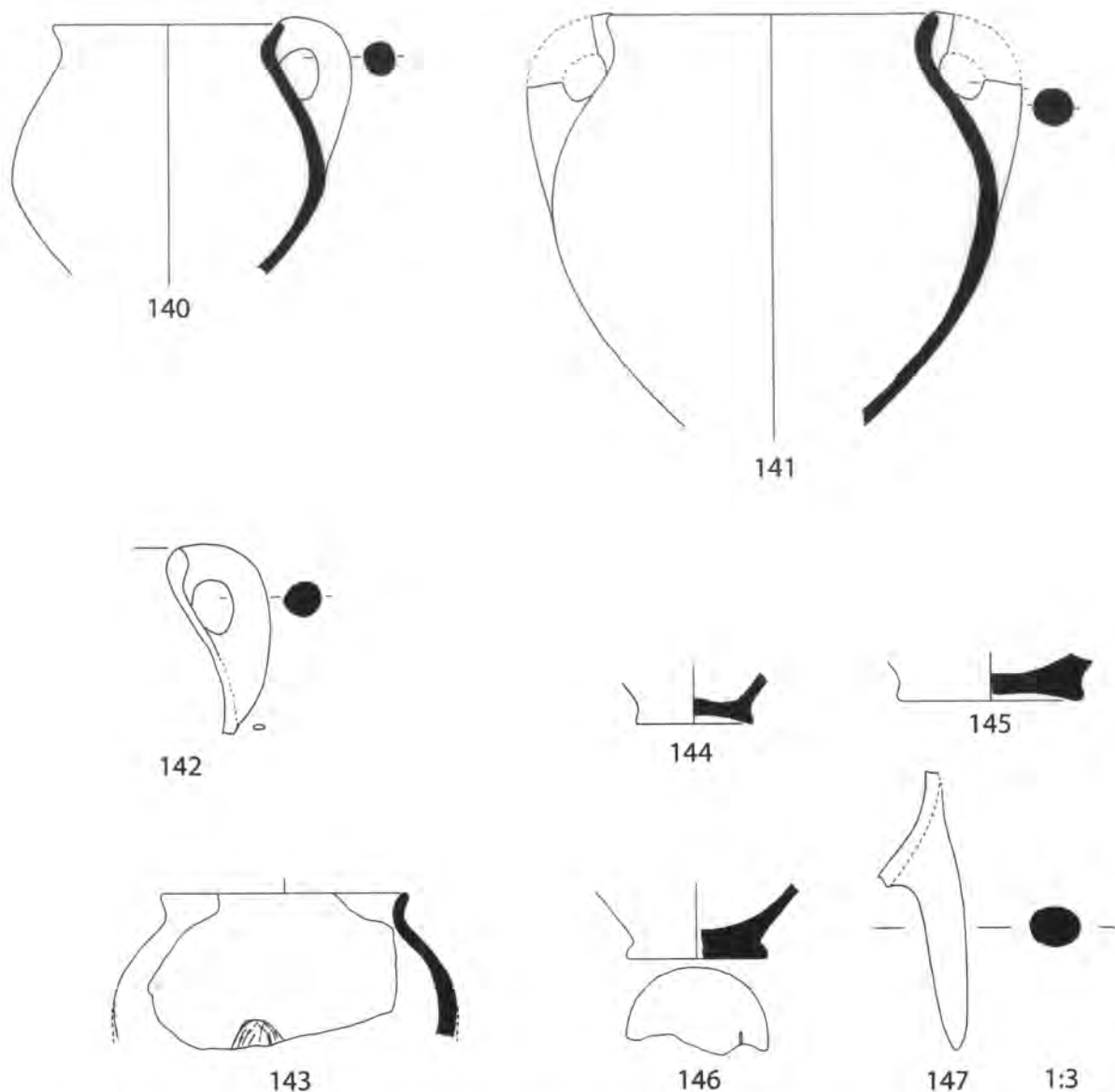
Είκ. 21, 139. (ΠΑΚ 1480. ΟΜ 30, 30 η, 3). Ἀμφορέας FS 69. Ὡμος μὲ χεῖλος, ἀκέραιη τὴ μία κάθετη ἑλλειψοειδοῦς διατομῆς λαβὴ καὶ ἴχνη ἀπὸ τὴ γένεση τῆς δεύτερης. Σωζ. ὕψ. 17, διάμ. χ. 13,5, διαστ. λ. 3,7/2,5 ἐκ. Μεγάλου μέγεθος. Τὸ ἀποστρωγγυλεμένο χεῖλος φέρει ἀυλάκωση ἐσωτε-

Είκ. 21. Αποθέτης 1. 138-139: ἀμφορεῖς FS 69.

ρικά. Πυρήνας 10 YR 7/3 καὶ κατὰ τόπους 10 YR 6/1-10 YR 7/3, ἐπίχρῳμα πολὺ ἀνοιχτὸ καστανὸ (10 YR 8/3) ἀπολεπισμένο κατὰ τόπους. Στιλβωμένη ἐπιφάνεια.

Μαγειρικὴ κεραμικὴ

Είκ. 22, 140. (ΠΜΚ 96. ΟΜ 30). Μόνωτη μαγειρικὴ χύτρα FS 65. Σῶμα μὲ χεῖλος καὶ ἀκέραιη τὴν κυκλικῆς διατομῆς λαβή. Λεῖπει ἡ βάση. Σωζ. ὕψ. 11,4, διάμ. χ. 10,2, διάμ. λ. 1,3 ἐκ. Σώζεται μετὰ ἀπὸ συγκόλληση κατὰ τὸ ἥμισυ. Πυρήνας 2.5 YR 5/6. Ἴχνη δευτερογενοῦς καύσης στὰ ἐξωτερικά τοιχώματα καὶ τὸ χεῖλος.

Εἰκ. 22. Ἀποθέτης 1. Ντόπια μαγειρική κεραμική. 140: μόνωτη χύτρα FS 65. 141: δίωτη χύτρα FS 66. 142: χύτρα FS 65/66. 144-146: χύτρες FS 65-66. 143, 147: τριποδικές χύτρες FS 320.

Εἰκ. 22, 141. (ΠΜΚ 23. ΟΜ 30, 23). Δίωτη μαγειρική χύτρα FS 66. Σῶμα με χεῖλος, γένεση τῆς μίας λαβῆς καὶ τμῆμα τῆς κυκλικῆς διατομῆς δευτέρης στὸ σῶμα. Σωζ. ὕψ. 20,3, διάμ. χ. περίπου 15, διάμ. λ. 1,8 ἐκ. Σῶζεται πάνω ἀπὸ τὸ μισὸ μετὰ ἀπὸ συγκόλληση. Πυρήνας 2.5 YR 5/8. Ἴχνη δευτερογενοῦς καύσης στὰ ἐξωτερικὰ

τοιχώματα.

Εἰκ. 22, 142. (ΠΜΚ 106. ΟΜ 30). Μαγειρική χύτρα FS 65/66. Σῶμα με χεῖλος, με τὴν κυκλικῆς διατομῆς λαβὴ ἀκέραιη. Διάμ. λ. 1,7 ἐκ. Μεσαῖο μέγεθος. Πυρήνας 2. 5 YR 5/8, ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἐρυθρὴ (2. 5 YR 5/8). Σύμβολο τοῦ κεραμέα: ὀριζόντια ἐγγάραξη στὴ γένεση τῆς λαβῆς.

Είκ. 22, 143. (ΠΜΚ 103. ΟΜ 30). Τριποδική μαγειρική χύτρα FS 320. Σώμα με χείλος και ίχνη από τη γένεση του ποδιού. Διάμ. χ. 11 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 10 R 5/6. Έξ ολοκλήρου δευτερογενώς καμένο το έξωτερικό τοίχωμα.

Είκ. 22, 144. (ΠΜΚ 111. ΟΜ 30). Μαγειρική χύτρα FS 65/66/320. Δισκοειδής βάση με κοίλη την κάτω επιφάνεια. Διάμ. β. 5,4 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 2.5 YR 5/8, έξωτερική επιφάνεια ροδόχρωμη (7.5 YR 7/4). Έξωτερικά τοιχώματα και έν μέρει στο ίδιο σημείο στη βάση δευτερογενώς καμένο.

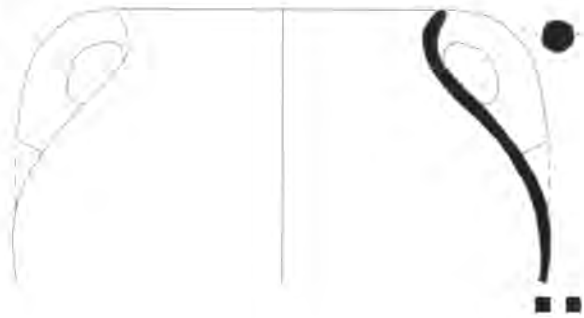
Είκ. 22, 145. (ΠΜΚ 112. ΟΜ 30, 30 η, 3). Μαγειρική χύτρα FS 65/66. Δισκοειδής βάση με κοίλη την κάτω επιφάνεια. Διάμ. β. 8,2 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 2.5 YR 5/6, έξωτερική επιφάνεια έρυθρή (2.5 YR 5/6).

Είκ. 22, 146. (ΠΜΚ 110. ΟΜ 30, 30 η, 3). Μαγειρική χύτρα FS 65/66. Δισκοειδής επίπεδη βάση. Διάμ. β. 7,9 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 10 R 5/6, έξωτερική επιφάνεια 2.5 YR 6/8. Σύμβολο του κεραμέα: όριζόντια έγχάραξη στην επιφάνεια έδρασης της βάσης.

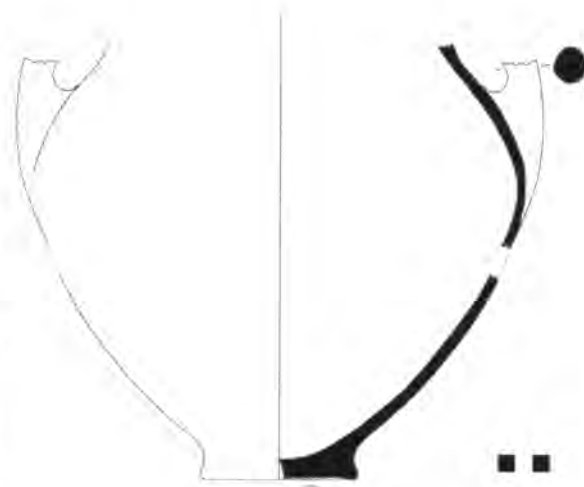
Είκ. 22, 147. (ΠΜΚ 115. ΟΜ 30). Τριποδική μαγειρική χύτρα FS 320. Άκέραιο πόδι έλλειψοειδούς διατομής. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 2.5 YR 5/8, έξωτερική επιφάνεια άνοιχτή έρυθρή (2.5 YR 5/8).

Είκ. 23, 148. (ΠΜΚ 76. ΟΜ 30). Δίωτη μαγειρική χύτρα FS 66/320. Αιγινήτικη εισαγωγή. Χείλος με σχεδόν άκέραιη τη μία κυκλικής διατομής λαβή. Σωξ. ύψ. 14,4, διάμ. χ. 21, μέγ. διάμ. σ. 34,5, διάμ. λ. 2,3 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Σώζεται περίπου το ένα τρίτο μετά από συγκόλληση. Έγκλείσματα και χρυσή μίκα. Πυρήνας 2.5 YR 6/6, έξωτερικό επίχρισμα ροδόχρωμο (7.5 YR 7/4), έσ. έπιχρ. 5 YR 6/4. Χειροποίητο άγγείο. Ίχνη έξομάλυνσης της έσωτερικής επιφάνειας.

Είκ. 23, 149. (ΠΜΚ 1. ΟΜ 30). Δίωτη μαγειρική χύτρα FS 66. Αιγινήτικη εισαγωγή. Σώμα με τη βάση άκέραιη και γένεση της μίας κυκλικής διατομής λαβής. Διάμ. β. 9, σωξ. ύψ. 25,5, μέγ. διάμ. σώμ. 28,2, διάμ. λ. 2 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Λείπει το χείλος και η δεύτερη λαβή. Σώζεται περίπου το ένα τρίτο μετά από συγκόλληση. Έγκλείσματα και χρυσή μίκα. Πυρήνας 7.5 YR 7/6, έξωτερική επιφάνεια κιτρινέρυθρη (7.5 YR 7/6). Χειροποίητο άγγείο. Ίχνη έξομάλυνσης της

143

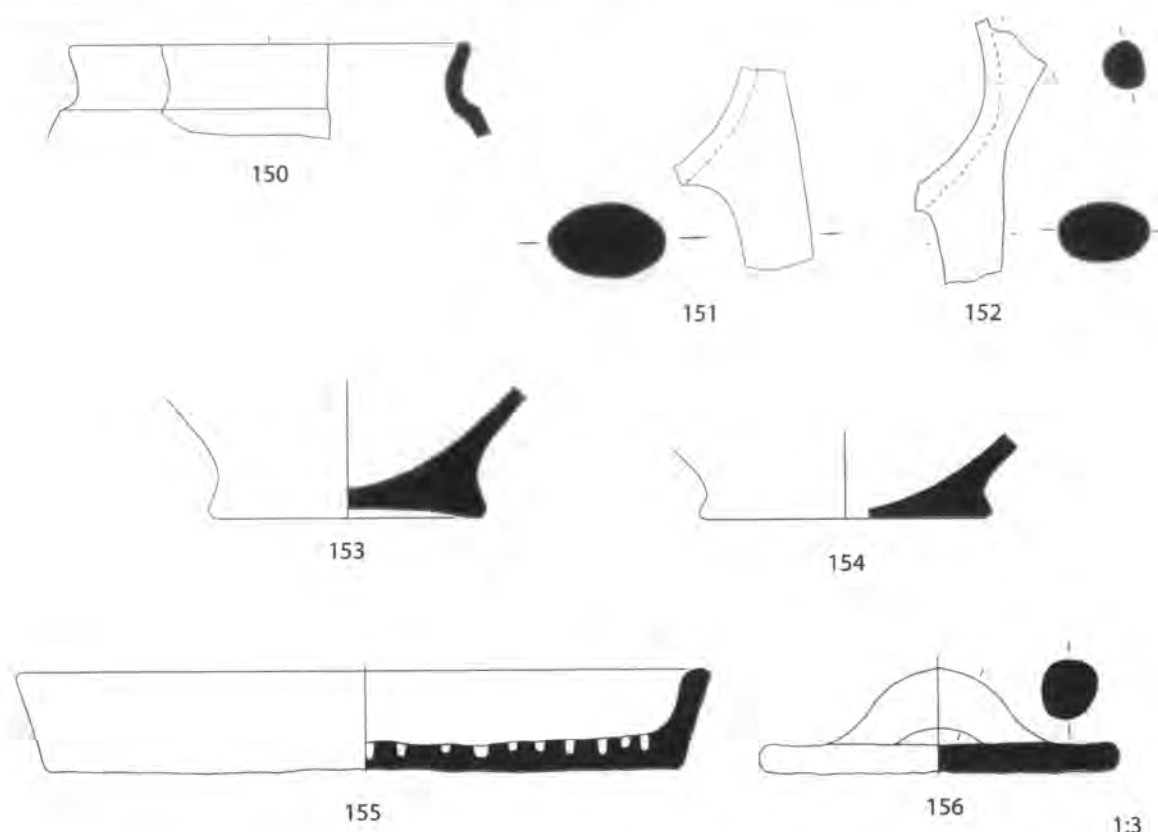
144

Είκ. 23. Αποθέτης 1. Αιγινήτικη μαγειρική κεραμική. 149: δίωτη χύτρα FS 66. 148: δίωτη χύτρα/τριποδική χύτρα FS 66/320.

έσωτερικής επιφάνειας. Σύμβολο του κεραμέα: όριζόντια έγχάραξη στην επιφάνεια έδρασης της βάσης. Δευτερογενώς καμένο το έξωτερικό τοίχωμα.

Είκ. 24, 150. (ΠΜΚ 74. ΟΜ 30). Τριποδική μαγειρική χύτρα FS 320. Αιγινήτικη εισαγωγή. Χείλος με γωνίωση. Διάμ. χ. 16 εκ. Μεσαίο μέγεθος. Έγκλείσματα και χρυσή μίκα. Πυρήνας 2.5 YR 5/6. Χειροποίητο άγγείο. Ίχνη έξομάλυνσης της έσωτερικής επιφάνειας. Δευτερογενώς καμένο το έξωτερικό τοίχωμα.

Είκ. 24, 151. (ΠΜΚ 88. ΟΜ 30). Τριποδική μαγειρική χύτρα FS 320. Αιγινήτικη εισαγωγή. Τμη-

Εἰκ. 24. Ἀποθέτης 1: 150-154, 156. Οἰκισμός: 155. 150-152: αἰγινήτικες τριποδικές χύτρες FS 320. 153-154: αἰγινήτικες χύτρες FS 65-66. 155: φορητὴ ἐστία. 156: πῶμα.

μα ποδιοῦ ἔλλειψοειδοῦς διατομῆς ἀπὸ τὸ σημεῖο τῆς γένεσης ἀπὸ τὸ σῶμα. Μεσαῖο μέγεθος. Ἐγκλείσματα καὶ χρυσὴ μίκα. Πυρήνας 10 R 6/4, ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἀνοιχτὴ ἐρυθρὴ (2.5 YR 6/6).

Εἰκ. 24, 152. (ΠΜΚ 93. ΟΜ 30). Μόνωτη τριποδικὴ μαγειρικὴ χύτρα FS 320. Αἰγινήτικη εἰσαγωγή. Σῶμα μὲ τμῆμα ποδιοῦ ἔλλειψοειδοῦς διατομῆς καὶ γένεση λαβῆς. Μεσαῖο μέγεθος. Ἐγκλείσματα καὶ χρυσὴ μίκα. Πυρήνας 2.5 YR 5/6, ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἀνοιχτὴ ἐρυθροκάστανη (5 YR 6/4). Ἴχνη δευτερογενοῦς καύσης στὸ ἐξωτερικὸ τοίχωμα ἐπεκτείνονται καὶ στὴν τομῆ.

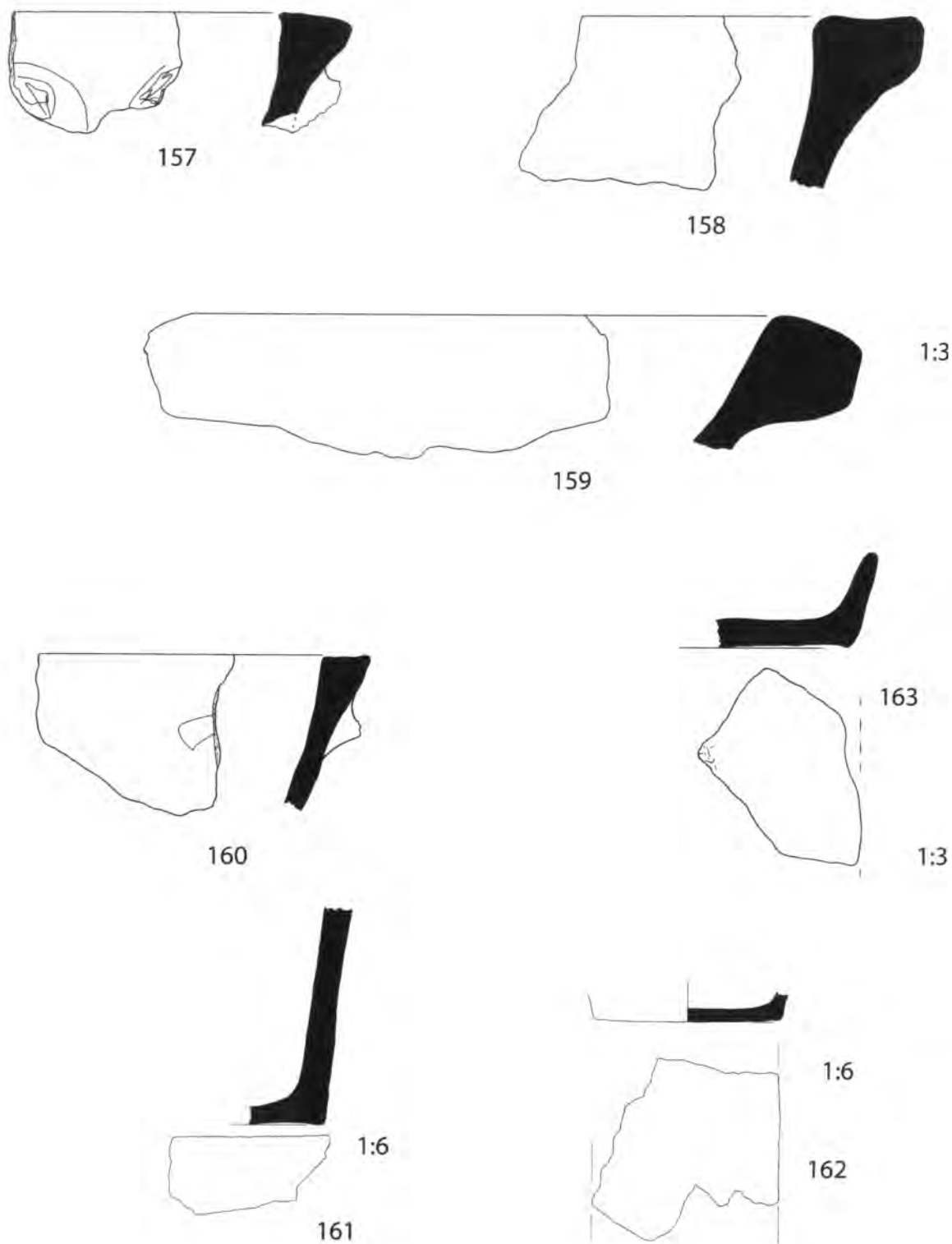
Εἰκ. 24, 153. (ΠΜΚ 89. ΟΜ 30). Μαγειρικὴ χύτρα FS 65/66. Δισκοειδοῦς βάση μὲ κοίλη τὴν κάτω ἐπιφάνεια. Διάμ. β. 11. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 6/6, ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια κιτρινέρυθρη

(5 YR 6/6).

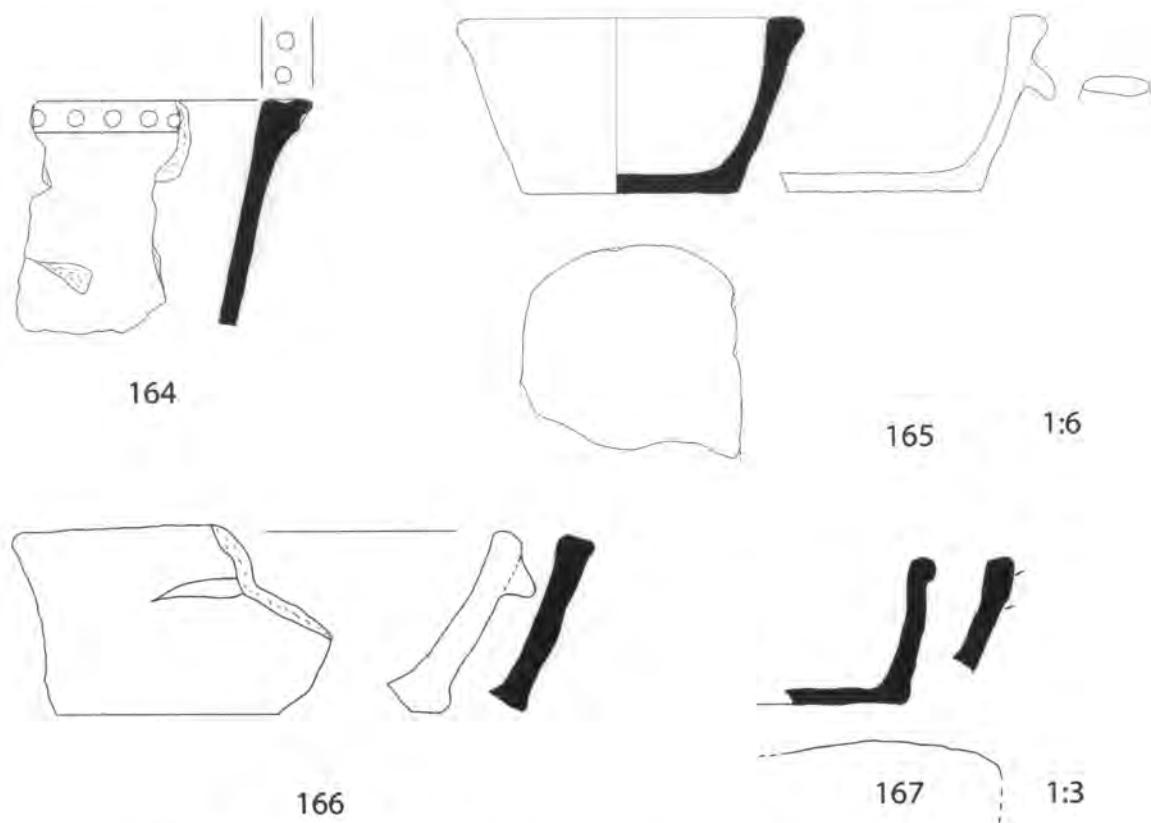
Εἰκ. 24, 154. (ΠΜΚ 94. ΟΜ 30). Μαγειρικὴ χύτρα FS 65/66. Δισκοειδοῦς ἐπίπεδη βάση. Διάμ. β. 11,4. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 2.5 YR 5/8, ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια δευτερογενῶς καμένη.

Εἰκ. 24, 155. (Οἰκισμὸς Κοντοπήγαδου. Λάκκος 1). Φορητὴ ἐστία. Σῶζεται σχεδὸν ἀκέραιη μετὰ ἀπὸ συγκόλληση. Διάμ. β. 25 ἐκ. Κυκλικῆς διατομῆς ὅπως στὸ πάνω τμῆμα τοῦ σκεύους. Πυρήνας 2.5 YR 5/8-2.5 YR 5/5-2.5 YR 5/8, ἐπίχρυσμα ἐρυθρό (2.5 YR 5/8 καὶ κατὰ τόπους 2.5 YR 6/8). Χειροποίητο. Δὲν φέρει ἴχνη καύσης.

Εἰκ. 24, 156. (ΠΧΚ 103. ΟΜ 30). Πῶμα μὲ κυκλικῆς διατομῆς λαβὴ στὸ κέντρο. Ἀκέραιο. Διάμ. πώματος 12,3, διάμ. λ. 2,4 ἐκ. Ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια, πυρήνας, ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια 5 YR 6/1-5 YR 7/6- 5 YR 7/6.

Είχ. 25. Άποθέτης 1. Χονδροειδής κεραμική. 157: άσάμινθος FS 4. 158-159: άσάμινθοι FS1/4, 160-162: άσάμινθοι FS 1. 163: άβαθές σκεύος.

Εικ. 26. Κοντοπήγαδο (πηγάδι 7). Χονδροειδής κεραμική. 164-167: ασάμινθοι FS 1.

Χονδροειδής κεραμική

Εικ. 25, 157. (ΠΧΚ 78. ΟΜ 25). Ασάμινθος FS 1/4.

Έξω νεύον χείλος με επίπεδη άνω επιφάνεια, αλάκωση κάτω από το χείλος έσωτερικά και ίχνη γένεσης όριζόντιας λαβής. Μεσαίο μέγεθος. Πυρήνας 2.5 YR 6/6-2.5 YR 5/5-2.5 YR 6/6, επίχρσιμα άνοιχτό έρυθρό (2.5 YR 6/6). Χειροποίητο. Έσωτερική επιφάνεια δευτερογενώς καμένη.

Εικ. 25, 158. (ΠΧΚ 60. ΟΜ 3 δ). Ασάμινθος FS 1/4.

Χείλος έξω νεύον, τετραγωνισμένο με αλάκωση στην άνω επιφάνεια και κάτω από το χείλος έσωτερικά. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4. Χειροποίητο. Δευτερογενώς καμένο στο χείλος, έξωτερικά και έσωτερικά (λιγότερο) και στην τομή.

Εικ. 25, 159. (ΠΧΚ 79. ΟΜ 33). Ασάμινθος FS 1

Χείλος. Έξω νεύον, τετραγωνισμένο. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/6- 5 YR 6/Ν6-5 YR

7/6, επίχρσιμα κιτριένυθρο (5 YR 7/6). Χειροποίητο.

Εικ. 25, 160. (ΠΧΚ 20. ΟΜ 30). Ασάμινθος FS 1. Χείλος. Έξω νεύον με γένεση ώτιου. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4, επίχρσιμα πολύ άνοιχτό καστανό (10 YR 8/3). Χειροποίητο.

Εικ. 25, 161. (ΠΧΚ 51. ΟΜ 33). Ασάμινθος FS 1. Βάση. Σωζ ύψ. 21 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Έπίπεδη βάση με έλαφρά κοίλανση στην κάτω επιφάνεια. Πυρήνας 10 R 5/1-2.5 YR 6/4 και κατά τόπους 10 R 5/2, επίχρσιμα ροδόχρωμο/γκριζωπό (7.5 YR 7/2). Χειροποίητο. Δευτερογενώς καμένο έξωτερικά, όχι στη βάση, ίσως στις τομές.

Εικ. 25, 162. (ΠΧΚ 24. ΟΜ 33). Ασάμινθος FS 1. Βάση. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 10 R 6/4, επίχρσιμα ροδόχρωμο/γκριζωπό (7.5 YR 6/2). Χειροποίητο. Ένδεχομένως δευτερογενώς καμένο έξωτερικά και στη βάση

Εικ. 25, 163. (ΟΜ 30). Μαγειρικό σκευός; Σώμα με

χειλος, βάση. Ύψ. 4,6, σωζ μήκ. 7,8 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 6/6-5 YR 5/1-5 YR 6/6, επίχρσιμα κιτρινέρυθρο (5 YR 6/6). Χειροποίητο.

Είκ. 26, 164. (Πηγάδι 7). Ασάμινθος FS 1. Σώμα με χειλος, Σωζ ύψ. 18 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Χειλος έξω νεϋον. Σειρά κυκλικών βαθύνσεων στην έξωτερική και άνω επιφάνεια του χειλους. Πυρήνας 5 YR 7/4-2.5 YR 5/4-5 YR 7/4 και κατά τόπους 5 YR 7/4-2.5 YR 5/4-2.5 YR 6/Ν6-2.5 YR 5/4 - 5 YR 7/4. Χειροποίητο.

Είκ. 26, 165. (Πηγάδι 7). Ασάμινθος FS 1. Σώμα με χειλος, βάση και ώτιο. Ύψ. 14, σωζ μήκ. 16,5,

πλ. 17 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/4-7. 5 YR 5/5-5 YR 7/4, επίχρσιμα πολύ ανοιχτό καστανό (10 YR 8/3 και κατά τόπους 5 YR 7/4). Χειροποίητο.

Είκ. 26, 166. (Πηγάδι 7). Ασάμινθος FS 1. Σώμα με χειλος, βάση και ώτιο. Ύψ. 7,2 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 5 YR 7/6, επίχρσιμα πολύ ανοιχτό καστανό (10 YR 8/3). Χειροποίητο.

Είκ. 26, 167. (Πηγάδι 7). Μικκύλη ασάμινθος FS 1. Σώμα με χειλος, βάση και ίχνη από τη γένεση ώτιου. Ύψ. 5,8, σωζ μήκ. 8,6 εκ. Μεγάλο μέγεθος. Πυρήνας 2.5 YR 6/8, επίχρσιμα ροδόχρωμο (5 YR 7/4). Χειροποίητο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΓΓΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΟΣΤΡΑΚΩΝ	ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΚΕΡΑΜΙΚΑ ΑΤΟΜΑ
σκύφος FS 284	197	73 (35%)
σκύφος FS 289	1	1 (0,5%)
ύψίπους σκύφος FS 304-305 (όλόβαφος)	20	10 (5%)
ύψίπους σκύφος FS 304-305 (με διακόσμηση)	12	4 (2%)
λεκάνες FS 294/302	112	24 (11,5%)
κρατήρας FS 281/298	61	8 (4%)
κύλικα με γωνίωση FS 267	19	7 (3%)
κωνική κύλικα FS 274	7	5 (2,5%)
ήμισφαιρική κύλικα FS 264 (όλόβαφη)	13	6 (3%)
ήμισφαιρική κύλικα FS 264 (με διακόσμηση)	1	1 (0,5%)
ήμισφαιρική κύλικα FS 258	1	1 (0,5%)
ήμισφαιρικός κύαθος FS 215	38	14 (6,5%)
άρύταινα FS 236	3	3 (1,5%)

ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΓΓΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΟΣΤΡΑΚΩΝ	ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΚΕΡΑΜΙΚΑ ΑΤΟΜΑ
λεκανίδα FS 295	4	2 (1%)
κυλινδρικό κύπελλο FS 225/226	6	4 (2%)
κάλαθος FS 290/291	3	3 (1,5%)
αδιάγνωστα	197	45 (21,5%)
ΣΥΝΟΛΟ	694	210 (100%)
ΚΛΕΙΣΤΑ ΑΓΓΕΙΑ		
άλαβαστρο FS 85	1	1 (1,5%)
κυλινδρικό άλαβαστρο FS 98	2	2 (3%)
άμφορέας FS 85	1	1 (1,5%)
άπίοσχημος πιθαμφορέας	3	3 (4,5%)
στενόλαιμη πρόχους FS 120	4	4 (6%)
ψευδόστομος άμφορέας FS 173-175	26	14 (21%)
κωνικό ρυτό	1	1 (1,5%)
κλειστά άγγεία FS 69/106/128	199	41 (61%)
ΣΥΝΟΛΟ	237	67

Γραπτή κεραμική: καταμέτρηση συνολικών διαγνωστικών οστράκων, ελάχιστων κεραμικών ατόμων και ποσοστιαία αναλογία ελάχιστων κεραμικών ατόμων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΣΚΥΦΟΙ (FS 284)	ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΚΕΡΑΜΙΚΑ ΑΤΟΜΑ
όλόβαφος	44 (68%)
ΣΚΑ	8 (12,5%)
ΣΚΒ	1 (1,5%)
ΣΚC	2 (3%)
ΣΚΑ με έσωτερικό όλόβαφο	6 (9%)
σκύφος με ταινία (MBSK)	2 (3%)
ταινωτός	2 (3%)
ΣΥΝΟΛΟ	65* (100%)

Γραπτοί σκύφοι: καταμέτρηση ελάχιστων κεραμικών ατόμων. Από τον πίνακα απουσιάζουν 8 βάσεις, οι οποίες ταξινομούνται ως βάσεις μεικτών τύπων (σκύφος Α με έσωτερικό όλόβαφο/σκύφος C/σκύφος Β/σκύφος με ταινία χείλους/ταινωτός).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΓΡΑΜΜΙΚΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ (ΝΤΕΚΟΡ)	FM 53	ΑΔΙΑΓΝ.	-	ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΚΕΡΑΜΙΚΑ ΑΤΟΜΑ
1		1		1
1.3.1	1			1
5.1	1			1
7.1			1	1
14			1	1
15	1		13	5
16	1		4	
όλόβαφοι			11	4
14-16			3	
ΣΥΝΟΛΟ		38		14

Γραπτοί κύαθοι: καταμέτρηση διαγνωστικών οστράκων και ελάχιστων κεραμικών ατόμων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΓΓΕΙΑ	ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΟΣΤΡΑΚΑ	ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΚΕΡΑΜΙΚΑ ΑΤΟΜΑ
άβαθής κύαθος FS 220	4	2
άρύταινα FS 236	12	6
ήμισφαιρική κύλινκα FS 264	1	1
κάλαθος FS 290/300/301	1	1
σκυφοειδής κρατήρας	26	10
κρατήρας FS 7-9	8	3
κυαθόμορφη κύλινκα FS 255	7	3
κύαθος FS 215	26	2
κύλινκα με γωνίωση FS 267	19	10
κυλινδρικό κύπελλο FS 225-226	4	2
κωνική κύλινκα FS 274	41	5
λεκάνη FS 294	58	7
λεκανίδα FS 295	7	2
λεκανίδα με γωνίωση FS 295	15	5

ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΓΓΕΙΑ	ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΟΣΤΡΑΚΑ	ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΚΕΡΑΜΙΚΑ ΑΤΟΜΑ
σκύφος FS 284	14	3
ύψιπους σκύφος FS 304-305	3	2
κύλινκα	223	121
αδιάγνωστα	321	142
ΣΥΝΟΛΟ	790	328
ΚΛΕΙΣΤΑ ΑΓΓΕΙΑ		
άλαβαστρο FS 85	1	1
άμφορέας FS 68-69	4	4
κυλ. άλαβαστρο FS 99	1	1
πρόχους FS 106-110	4	3
στάμνος FS 63	1	1
ύδρεια FS 128	2	2
κλειστό άγγείο (αδιάγνωστο)	569	143
ΣΥΝΟΛΟ	582	155

Άγραπτη λεπτόκοκκη κεραμική: καταμέτρηση διαγνωστικών και ελάχιστων κεραμικών ατόμων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ	FS 320 (Δ.ο)	FS 65 (Δ.ο.)	FS 66 (Δ.ο)	FS 65/66 (Δ.ο)	FS 65/66/320 (Δ.ο)	ΣΥΝΟΛΟ (Δ.ο.)	FS 320 Ε.κ.α.)	FS 65/66 (Ε.κ.α.)
αίγινητικά	18		1	5	34	58	18 (6)	6 (6)
ντόπια	5	1	1	22	63	92	5 (2)	24 (24)
ΣΥΝΟΛΟ	23	1	2	27	97	150	23 (8)	30 (30)

Μαγειρική κεραμική: καταμέτρηση διαγνωστικών όστράκων (Δ.ο.), ελάχιστων κεραμικών ατόμων (Ε.κ.α.) και αναλογία αίγινητικών με ντόπια κεραμικά σκεύη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΧΟΝΔΡΟΕΙΔΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗ	ΧΕΙΛΗ	ΒΑΣΗ
FS 1	2	9
FS 1/4	47	43

Λαάμινθοι: διαγνωστικά δοσρακα.

SUMMARY

KONTOPIGADO

Extensive residential and workshop remains of the Prehistoric time have been discovered in two sites so far, at the Kontopigado area, which is located at the north-eastern end of the municipality of Alimos in Attica.

The building remains, dated Early Helladic (EH) and Late Helladic (LH) period, were excavated during rescue excavations conducted by the Archaeological Service on three plots of the block 71A in the Vouliagmeni Avenue and remain visible, preserved within modern buildings. The workshop remains, dated LH period, were discovered during the construction of the Metro station "Alimos", 300 m. south of the settlement and a characteristic part is preserved visible on the station's surface. The construction, to which they belong, has been built on the area's bedrock and consists of a system of parallel channels with rows of trenches in-between. The channels and the trenches have been carved in accordance with a precise plan, which made full use of the gullies descending from Mt. Hymettus, whilst in times of draught, wells provided the necessary water quantities. Water seems to have been a key element for the settlement and its activities, which was provided, collected and recycled according to "the principle of communicating vessels". Regarding this activity it is assumed for the time being and by *reduction ad absurdum* that this is the first stage of flax processing.

Despite the fact that the total extent of the workrooms is unknown, according to the available excavation data it is certain that it surpassed 3,000 sq. m. This is a very large area, the

sheer size of which places it among the major works of this period, whose inclusion in the central authority controlling the region, is undeniable. This paper examines in detail a closed pottery group from the LH IIIB2 to the early LH IIIC period, belonging to a secondary deposit in a shallow pit – deposit 1 – found 50 m. west of the metro station.

This group, as well as respective finds from the settlement, provides ample evidence of particular interest, such as misfired pottery sherds, washer clay, part of the rotation axis of a potter's wheel, which as a whole suggest the existence of a pottery workshop at Kontopigado, while lime in several sherds and the traces of mineral pigment in others indicate workshop activities which were possibly related to later stages of flax processing. This ceramic material is also of great interest, since it is dated in the same period with corresponding material from the Kontopigado settlement, the Aghios Kosmas settlement, the Phaleron port and the Athens' Acropolis. It offers hence the possibility of formulating proposals on the role of each residential unit within the greater synecism of Athens, whose founder was Theseus according to tradition.

Kontopigado, however, according to current excavational data shows signs of human activity from the 14th century BC until the early 12th century BC and then it was abandoned during the phase, when allegedly the Acropolis' palatial era was discontinued.

Thus the evidence from Kontopigado reinforces the theory that the palatial era of Athens was discontinued somewhat later from that in Argolid.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΚΑΖΑ-ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Ἀδρύμη-Σισιάνη 1999-2001 B. Ἀδρύμη-Σισιάνη, Μυκηναϊκὴ Ἴωλικός, *AAA* 25, 1999-2001, 71-99.
 Ἀδρύμη-Σισιάνη 2007 B. Ἀδρύμη-Σισιάνη, New Light on the Mycenaeans in Northern Greece: Excavations at Dimini in Thessaly, *BICS* 50, 2007, 212-213.
- Βασιλικού 1995 N. Βασιλικού, *Ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς* (Ἀθήνα 1995).
 Baumann 2007 M. Baumann, The Late Helladic Coarse Wares, στὸ G. Walberg, *Midea: The Megaron Complex and Shrine Area. Excavations on the Lower Terraces 1994-1997* (Philadelphia 2007) 154-162.
- Bennet 2008 J. Bennet, PalaceTM: Speculations on Palatial Production in Mycenaean Greece with (Some) Reference to Glass, στὸ C. M. Jackson and E. C. Wager (ἐκδ.), *Vitreous materials in the Late Bronze Age Aegean, Sheffield Studies in Aegean Archaeology* 9 (Oxford 2008) 151-172.
- Benzi 1975 M. Benzi, *Ceramica micenea in Attica* (Milano 1975).
 Βερδελῆς κ.ἄ. 1965 N. Βερδελῆς, E. B. French, D. French, Τίρυνς: Μυκηναϊκὴ ἐπίχρσις ἔξωθεν τοῦ δυτικοῦ τείχους τῆς Ἀκροπόλεως, *ΑΔ* 20, 1965, Α, 137-152.
- Blegen, Rawson 1966 C. W. Blegen, M. Rawson, *The Palace of Nestor at Pylos in Western Messenia I, 2: The Buildings and Their Contents - Illustrations* (Princeton, New Jersey 1966).
- Broneer 1933 O. Broneer, Excavations on the North Slope of the Akropolis in Athens, 1931-1932, *Hesperia* 2, 1933, 329-417.

- Broneer 1939 O. Broneer, A Mycenaean Fountain on the Athenian Acropolis, *Hesperia* 8, 1939, 317-433.
- Brysbaert, Vettters 2010 A. Brysbaert, M. Vettters, Practising Identity: A Crafty Ideal?, *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 10, No 2, 2010, 25-43.
- Γερουλάνος 1956 I. M. Γερουλάνος, Οί όψιανοί της Συλλογής Τραχώνων, ΑΕ 1956, 73-105.
- Γερουλάνος 1986 I. M. Γερουλάνος, Οί όψιανοί της Συλλογής Τραχώνων – Μέρος Β, στο *Φίλια Έπη εις Γεώργιον Ε. Μυλωνάν Α* (Αθήνα 1986-1990) 305-322.
- Collard 2008 D. Collard, *Function and Ethnicity: "Bathtubs" from Late Bronze Age Cyprus*, *SIMA* 171 (2008).
- Crowley 2008 J. L. Crowley, Mycenaean Art and Architecture, στο C. W. Shelmerdine (έκδ.), *The Cambridge Companion to the Aegean Bronze Age* (Cambridge 2008) 258-288.
- Day 1999 P. M. Day, Petrographic Analysis of Ceramics from the Shipwreck at Point Iria, στο W. Phelps, Y. Lolos, Y. Vichos (έκδ.), *The Point Iria Wreck. Interconnections in the Mediterranean ca 1200 BC. Proceedings of the International Conference, Island of Spetses, 19 September 1998* (Athens 1999) 59-76.
- Demakopoulou 2003 K. Demakopoulou, The Pottery from the Destruction Layers in Midea: Late Helladic IIIB2/Late or Transitional Late Helladic IIIB2/Late Helladic IIIC Early?, στο S. Deger-Jalkotzy, M. Zavadil (έκδ.), *LH IIIC Chronology and Synchronisms. Proceedings of the International Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, 7-8 Mai 2001* (2003) 77-92.
- Demakopoulou 2005 K. Demakopoulou, A Mycenaean ritual vase from Trachones, στο A. Dakouri-Hild, S. Sherratt (έκδ.), *Autochthon: Papers presented to O.T.P.K. Dickinson on the occasion of his retirement*, BAR international series 1432 (Oxford 2005) 276-281.
- Δημακοπούλου 2009 K. Δημακοπούλου, Οί άποθηκευτικοί ψευδόστομοι άμφορείς της Μιδέας. Νέα στοιχεία για τις σχέσεις Κρήτης και Άργολίδας κατά τον 13ο αϊ. π.Χ., στο *Δώρον. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Σπύρο Τακωβίδη* (Αθήνα 2009) 243-259.
- Demakopoulou et al. 1997-1998: K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, P. Åström, G. Walberg, Excavations in Midea 1995-1996, *OpAth* 22-23, 1997-1998, 57-90.
- Demakopoulou et al. 2002α K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, West Gate Area and Southwest Slope 2000, στο K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A.-L. Schallin, G. Ekroth, A. Lindblom, M. Nilsson, L. Sjögren, Excavations in Midea 2000 and 2001, *OpAth* 27, 2002, 27-38.
- Demakopoulou et al. 2002β K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, C. West Gate Area and Southwest Slope 2001, στο K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A.-L. Schallin, G. Ekroth, A. Lindblom, M. Nilsson, L. Sjögren, Excavations in Midea 2000 and 2001, *OpAth* 27, 2002, 40-54.
- Demakopoulou et al. 2003 K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A. West Gate Area and Southwest Slope, στο K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A.-L. Schallin, Excavations in Midea 2002, *OpAth* 28, 2003, 7-20.
- Demakopoulou et al. 2004 K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A. Southwest Slope, στο K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A. L. Schallin, E. Weiberg, L. Sjögren, M. Nilsson, Excavations in Midea 2003, *OpAth* 29, 2004, 7-21.
- Demakopoulou et al. 2005 K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A.-L. Schallin, L. Sjögren, M. Nilsson, Excavations in Midea 2004, *OpAth* 30, 2005, 7-34.
- Demakopoulou et al. 2008 K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, M. Nilsson, A.-L. Schallin, Excavations in Midea 2005, *OpAth* 31-32, 2006-2007 (2008), 7-29.

- Demakopoulou, Divari-Valakou 2008: A. Upper Acropolis, West Gate Area, Lower West Terrace, στὸ Κ. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, M. Nilsson, A. L. Schallin, Excavations in Midea 2006, *Opuscula* 1, 2008, 7-22.
- Demakopoulou *et al.* 2009 K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A. Lower Acropolis: West Gate Area, Lower West Terrace, στὸ Κ. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, M. Nilsson, A.-L. Schallin, Excavations in Midea 2007, *Opuscula* 2, 2009, 7-24.
- Dickinson 1994 O. T. P. K. Dickinson, *The Aegean Bronze Age* (Cambridge 1994).
- Döhl 1973 H. Döhl, Iria. Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1939, στὸ *Tiryns* VI (1973) 127-194.
- Evely 2000 R. D. G. Evely, *Minoan Crafts: Tools and Techniques. An Introduction* II, *SIMA* 92, 1-2 (2000).
- French 1965 E. B. French, Late Helladic IIIA2 Pottery from Mycenae, *BSA* 60, 1965, 159-202.
- French 1966 E. B. French, A Group of Late Helladic IIIB1 Pottery from Mycenae, *BSA* 61, 1966, 216-238.
- French 1969 E. B. French, A Group of Late Helladic IIIB2 Pottery from Mycenae, *BSA* 64, 1969, 71-93.
- French 2007α E. B. French, The Impact on Correlations to the Levant of the Recent Stratigraphic Evidence from the Argolid, στὸ M. Bietak, E. Czerny (ἔκδ.), *The Synchronisation of Civilisations in the Eastern Mediterranean in the Second Millennium B.C. III. Proceedings of the Second Euroconference of SCIEEM 2000 held at the Austrian Academy, Wien, 28 Mai - 1 Juni 2003* (Wien 2007) 525-536.
- French 2007β E. B. French, LH IIIC Middle at Mycenae, στὸ S. Deger-Jalkotzy, M. Zavadil (ἔκδ.), *LH IIIC Chronology and Synchronisms, II. Proceedings of the International Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, 29-30 October 2004* (Wien 2007) 175-187.
- French 2011 E. B. French, The Post-Palatial Levels, *Well Built Mycenae* 16/17 (2011).
- French, Stockhammer 2009 E. B. French and Ph. Stockhammer, Mycenae and Tiryns: The Pottery of the Second Half of the Thirteenth Century BC - Contexts and Definitions (with a contribution by U. Damm - Meinhardt), *BSA* 104, 2009, 175-232.
- French, Taylour 2007 E. B. French, W. D. Taylour, The Service Areas of the Cult Centre, *Well Built Mycenae* 13 (2007).
- Furumark 1941 A. Furumark, *The Mycenaean Pottery: Analysis and Classification* (Stockholm 1941).
- Gauß 2000 W. Gauß, Neue Forschungen zur prähistorischen Akropolis von Athen, στὸ F. Blakolmer (ἔκδ.), *Österreichische Forschungen zur ägäischen Bronzezeit 1998. Akten der Tagung am Institut für Klassische Archäologie der Universität Wien, Wien, 2.-3. Mai 1998, Wiener Forsch. Arch.* (2000) 167-189.
- Gauß 2003α W. Gauß, The Late Mycenaean Pottery from the North Slope of the Athenian Akropolis, στὸ S. Deger-Jalkotzy, M. Zavadil (ἔκδ.), *LH IIIC Chronology and Synchronisms. Proceedings of the International Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, 7.-8. Mai 2001* (2003) 93-104.
- Gauß 2003β W. Gauß, Definitions (Report on the Final General Discussion), στὸ S. Deger-Jalkotzy, M. Zavadil (ἔκδ.), *LH III C Chronology and Synchronisms. Proceedings of the International Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, 7.-8. Mai 2001* (2003) 253-254.
- Giering 2007 K. L. Giering, The LH IIIB Decorated Pottery, στὸ G. Walberg, *Midea: The Megaron Complex and Shrine Area. Excavations on the Lower Terraces 1994-1997* (2007) 121.

- Haskell 2005 H. W. Haskell, Region to Region Export of Transport Stirrup Jars from LM IIIA2/B Crete, στο A. L. D'Agata, J. Moody, E. Williams (έκδ.), *Ariadne's Threads. Connections between Crete and the Greek Mainland in Late Minoan III (LM IIIA2 to LM IIIC). Proceedings of the International Workshop, Scuola Archeologica Italiana, Athens 5-6 April 2003* (2005) 205-221.
- Hiesel 1990 G. Hiesel, *Späthelladische Hausarchitektur: Studien zur Architekturgeschichte des griechischen Festlandes in der späten Bronzezeit* (Mainz 1990).
- Hope Simpson, Dickinson 1979 R. Hope Simpson, O. T. P. K. Dickinson, *A Gazetteer of Aegean Civilization in the Bronze Age 1: The Mainland and the Islands. SIMA 52* (Göteborg 1979).
- Hruby 2006 J. A. Hruby, *Feasting and Ceramics: A view from the Palace of Nestor at Pylos* (δ.δ. Cincinnati 2006), <http://www.ohiolink.edu/etd/view.cgi?acc%5Fnum=ucin1155830535>.
- Hruby 2008 J. A. Hruby, You Are How You Eat: Mycenaean Class and Cuisine, στο L. Hitchcock, R. Laffineur and J. L. Crowley (έκδ.), *DAS: the Aegean feast. Proceedings of the 12th International Aegean Conference / 12e Rencontre égéenne internationale, University of Melbourne, 25-29 March 2008, Aegaeum 29* (Liège and Austin 2008) 151-157.
- Ίακωβίδης 1969 Σπ. Ίακωβίδης, *Περατή. Τὸ νεκροταφεῖον Α-Γ* (Ἀθῆναι 1969).
- Ίακωβίδης 1989 Σπ. Ίακωβίδης, *Γλᾶς I. Ἡ ἀνασκαφὴ 1955-1961* (Ἀθῆναι 1989).
- Ίακωβίδης 1998 Σπ. Ίακωβίδης, *Γλᾶς II. Ἡ ἀνασκαφὴ 1981-1991* (Ἀθῆναι 1998).
- Iakovidis 2006a S. Iakovidis, *The Mycenaean Acropolis of Athens* (Ἀθήνα 2006).
- Ίακωβίδης 2006β Σ. Ε. Ίακωβίδης, *Ἀνασκαφὲς Μυκηνηῶν, I. Ἡ Βορειοδυτικὴ Συνοικία* (Ἀθήνα 2006).
- Immerwahr 1971 S. A. Immerwahr, *The Athenian Agora 13. The Neolithic and Bronze ages* (Princeton 1971).
- Jung 2002 R. Jung, Kastanas. Ausgrabungen in einem Siedlungshügel der Bronze- und Eisenzeit Makedoniens 1975-1979. Die Drehscheibenkeramik der Schichten 19 bis 11 I, *PAS 18* (Kiel 2002).
- Jung 2003 R. Jung, Theoretical Issues (Report on the Final General Discussion), στο S. Deger-Jalkotzy, M. Zavadil (έκδ.), *LH IIIC Chronology and Synchronisms. Proceedings of the International Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, 7-8 Mai 2001* (2003) 251-252.
- Jung 2006 R. Jung, *ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ COMPARATA. Vergleichende Chronologie von Südgriechenland und Süditalien von ca. 1700/1600 bis 1000 v. u. Z.* DenkschrWien 348 (Wien 2006).
- Jung 2009 R. Jung, Pirates of the Aegean: Italy - the East Aegean - Cyprus at the end of the second millennium BC, στο V. Karageorghis and Ou. Kouka (έκδ.), *Cyprus and the East Aegean: Intercultural Contacts from 3000 to 500 BC. An International Symposium held at Pythagoreion, Samos, October 17th-18th 2008* (Nicosia 2009) 72-93.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου 1987 Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, *ΑΔ 42*, 1987, 68-69.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου 1993 Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, *ΑΔ 48*, 1993, 66-69.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2004 Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, *ΑΔ 55*, 2000, Β1 (2004), 105-114.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2006α Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, Α. Εὐώνυμον καὶ Ἄλμιος, στο Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, Μ. Κλαδιᾶ (έπιμ. έκδ. Δ. Λούκας), *Ἄλιμος: Ὅψεις τῆς ἱστορίας, τῆς πόλης καὶ τοῦ δήμου* (Ἀθήνα 2006) 11-151.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2006β Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, Ἡ Ἀργυρούπολη στοὺς ἀρχαίους χρόνους, στο Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, Ἄ. Μουρουγλοῦ, Μ. Κλαδιᾶ (έπιμ. Γ. Γιαννακό-

- πουλος), *Αργιρούπολη: ὄψεις τῆς Ἱστορίας τῆς πόλης* (Ἀθήνα 2006) 13-67.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου (ὑπὸ δημοσίευση α). Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, Τοπογραφικὴ ἐπισκόπηση καὶ νέα στοιχεία γιὰ τὴν ἀκτὴ τοῦ Φαληρικοῦ λιμένα, στὸ Ε. Κονσολάκη-Γιαννοπούλου (ἐπιμ.), *Ἀργοσαρωνικός: Πρακτικὰ 2ου Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τοῦ Ἀργοσαρωνικοῦ, Μέθανα 30 Ἰουνίου-2 Ἰουλίου 2006*.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2009 Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, Ἄλιμος, Ἑλληνικὸ καὶ Γλυφάδα: νέα εὐρήματα προϊστορικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων ἀπὸ ἀνασκαφῆς σὲ ἰδιωτικoὺς καὶ δημόσιους χώρους, στὸ Β. Βασιλοπούλου, Σ. Κατσαροῦ-Τζεβελάκη (ἐπιμ.), *Ἀπὸ τὰ Μεσόγεια στὸν Ἀργοσαρωνικό: Β' Ἐφορεία Προϊστορικῶν καὶ Κλασικῶν Ἀρχαιοτήτων. Τὸ ἔργο μιᾶς δεκαετίας, 1994-2003, Ἀθήνα 18-20 Δεκεμβρίου 2003* (Μαρκόπουλο 2009) 433-449.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου 2010 Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, *ΑΔ* 56-59, 2001-2004, 463-480.
- Καζᾶ-Παπαγεωργίου (ὑπὸ δημοσίευση β): Κ. Καζᾶ-Παπαγεωργίου, *ΑΔ* 60.
- Kardamaki (ὑπὸ δημοσίευση) E. Kardamaki, *Bemalte mykenische Keramik aus dem Zerstörungshorizont in der Westtreppe von Tiryns* (δ.δ. Heidelberg 2009).
- Kardara 1961 Ch. Kardara, Dyeing and Weaving Works at Isthmia, *AJA* 65, 1961, 261-266.
- Kilian 1979 K. Kilian, Ausgrabungen in Tiryns 1977. Bericht zu den Grabungen, *AA* 1979, 379-411.
- Kilian 1982 K. Kilian, Ausgrabungen in Tiryns 1980. Bericht zu den Grabungen, *AA* 1982, 393-430.
- Kilian 1988a K. Kilian, Ausgrabungen in Tiryns 1982/83. Bericht zu den Grabungen, *AA* 1988, 105-151.
- Kilian 1988β K. Kilian, Myceneans Up to Date, Trends and Changes in Recent Research, στὸ Ε. B. French, K. A. Wardle (ἐκδ.), *Problems in Greek Prehistory, Papers Presented at the Centenary Conference of the British School of Archaeology at Athens, Manchester, April 1986* (1988) 115-152.
- Kilian 2007 K. Kilian, *Die handgemachte geglätteter Keramik mykenischer Zeitstellung* (Wiesbaden 2007).
- Killen 1984 J. T. Killen, The Textile Industries at Pylos and Knossos, στὸ C. W. Shelmerdine, T. G. Palaima (ἐκδ.), *Pylos Comes Alive, Industry and Administration* (1984) 49-63.
- Koehl 1984 R. B. Koehl, Observations on a deposit of the LH IIIC pottery from the Koukounaries acropolis on Paros, στὸ J. A. Mac Gillivray, R. L. N. Barber (ἐκδ.), *The Prehistoric Cyclades: Contributions to a workshop on Cycladic chronology* (Edinburgh 1984) 207-224.
- Κυλίκογλου 2010 Β. Κυλίκογλου, Κονιάματα Σαλαμίνας (Παράρτημα 7. Γ), στὸ Χ. Μαραμπέα, *Τὸ Ἀνατολικὸ Κτηριακὸ Συγκρότημα ΙΑ-ΙΒ-ΙΔ στὴ μυκηναϊκὴ ἀκρόπολη στὰ Κανάκια Σαλαμίνας: Περιεχόμενα καὶ λειτουργία* (δ.δ. Ἰωάννινα 2010, <http://argo.ekt.gr/opac2/zConnectELL.html>) 795-796.
- Lindblom 2001 M. Lindblom, *Marks and Makers. Appearance, Distribution and Function of Middle and Late Helladic Manufacturers' Marks on Aeginetan Pottery*, *SIMA* 128 (Jonsered 2001).
- Lis 2008 B. Lis, Cooked Food in the Mycenaean Feast - Evidence from the Cooking Pots, στὸ L. Hitchcock, R. Laffineur, J. L. Crowley (ἐκδ.), *DAS: the Aegean feast. Proceedings of the 12th International Aegean Conference / 12e Rencontre égéenne internationale, University of Melbourne, 25-29 March 2008, Aegaeum* 29 (Liège and Austin 2008) 142-150.
- Lis 2009 B. Lis, Handmade and Burnished Pottery in the Eastern Mediterranean at the

- End of the Bronze Age: Towards an Explanation for its Diversity and Geographical Distribution, στο Chr. Bachhuber, R. G. Roberts (έκδ.), *Forces of Transformation. The End of the Bronze Age in the Mediterranean. Proceedings of an international symposium held at St. John's College, University of Oxford 25-26th March 2006* (2009) 152-163.
- Λῶλος 2003 Γ. Λῶλος, Μυκηναϊκή Σαλαμίς: Οί ἔρεινες τῶν ἐτῶν 2000-2002, *Δωδώνη* 32, 2003.
- Marabea 2008 Chr. Marabea, Study and Publication of Pottery from Mycenaean Salamis; Progress report from 2007, *Ἀκάμας* 2, 5-6.
- Μαραμπέα 2010 Χ. Μαραμπέα, *Τὸ ἀνατολικὸ κτηριακὸ συγκρότημα ΙΑ-ΙΒ-ΙΔ στὴ μυκηναϊκὴ ἀκρόπολη στὰ Κανάκια Σαλαμίνας: Περιεχόμενο καὶ λειτουργία* (δ.δ. Ἰωάννινα 2010) (<http://argo.ekt.gr/opac2/zConnectELL.html>).
- Maran 1992 J. Maran, *Kiapha Thiti. Ergebnisse der Ausgrabungen II 2 (2 Jt. v. Chr.: Keramik und Kleinfunde)*, *MarbWPr* 1990 (Marburg 1992).
- Maran 1993 J. Maran, Middle and Late Bronze Age Pottery from Kiapha Thiti (Attica); A preliminary Report, στο C. Zerner and J. Winder (έκδ.), *Wace and Blegen: Pottery as Evidence for Trade in the Aegean Bronze Age 1939-1989. Proceedings of the International Conference held at the American School of Classical Studies, Athens, Dec. 2-3 1989* (Amsterdam 1993) 201-207.
- Maran 2004 J. Maran, *The Spreading of Objects and Ideas in the Late Bronze Age Eastern Mediterranean: Two Case Examples from the Argolid of the 13th and 12th Centuries B.C.*, *BASOR* 336 (2004) 11-30.
- Maran 2005 J. Maran, Late Minoan Coarse Ware Stirrup Jars on the Greek Mainland. A Postpalatial Perspective from the 12th Century BC Argolid, στο A. L. D'Agata, J. Moody, E. Williams (έκδ.), *Ariadne's Threads. Connections between Crete and the Greek Mainland in Late Minoan III (LM IIIA2 to LM IIIC). Proceedings of the International Workshop, Scuola Archeologica Italiana, Athens 5-6 April 2003* (2005) 415-431.
- Maran 2008 J. Maran, Die sogenannte dorische Wanderung, στο C. Hattler (έκδ.), *Zeit der Helden: Die dunklen "Jahrhunderte" Griechenlands 1200-700 v. Chr. Katalog zur Ausstellung im Badischen Landesmuseum Schloss Karlsruhe, 25.10.2008-15.2.2009* (Karlsruhe 2008) 51.
- Maran 2010 J. Maran, Tiryns, στο E. H. Cline (έκδ.), *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean (ca. 3000-1000 BC)* (Oxford 2010) 722-734.
- Mee 1982 C. Mee, *Rhodes in the Bronze Age. An Archaeological Survey* (Warminster 1982).
- Mommsen 2003 H. Mommsen, Attic Pottery Production, Imports, and Exports during the Mycenaean Period by Neutron Activation Analysis, *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 3, 1, 2003, 13-30.
- Mountjoy 1981 P. A. Mountjoy, *Four Early Mycenaean Wells from the South Slope of the Acropolis at Athens*, *Miscellanea Graeca* 4 (Gent 1981).
- Mountjoy 1986 P. A. Mountjoy, *Mycenaean Decorated Pottery: A Guide to Identification* (1986).
- Mountjoy 1993 P. A. Mountjoy, *Mycenaean Pottery. An Introduction* (Oxford 1993).
- Mountjoy 1995α P. A. Mountjoy, Thorikos Mine No. 3: the Mycenaean pottery, *BSA* 90, 1995, 195-227.
- Mountjoy 1995β P. A. Mountjoy, *Mycenaean Athens, SIMA Pocket-Book* 127 (Jonsered 1995).
- Mountjoy 1997 P. A. Mountjoy, The destruction of the Palace at Pylos Reconsidered, *BSA* 92, 1997, 109-137.

- Mountjoy 1999 P. A. Mountjoy, *Regional Mycenaean Decorated Pottery* (Rahden 1999).
- Mountjoy 2007 P. A. Mountjoy, A Definition of LH IIIC Middle, στο S. Deger-Jalkotzy, M. Zavadil (ἐκδ.), *LH IIIC Chronology and Synchronisms II. Proceedings of the international Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, 29-30 October 2004* (Wien 2007) 221-242.
- Μποσνάκης, Γκαγκτσῆς Δ. Μποσνάκης, Δ. Γκαγκτσῆς, *Ἀρχαῖα θέατρα* (Ἰτανός).
- Mylonas 1936 G. E. Mylonas, Eleusiniaka, *AJA* 40, 1936, 415-431.
- Mylonas 1959 G. E. Mylonas, *Aghios Kosmas, An Early Bronze Age Settlement and Cemetery in Attica* (Princeton 1959).
- Nilsson, Schallin 2005 M. Nilsson, A.-L. Schallin, C. East Gate Area, στο K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, A.-L. Schallin, L. Sjögren, M. Nilsson, *Excavations in Midea 2004*, *OpAth* 30, 2005, 28-34.
- Nilsson, Schallin 2008 M. Nilsson, A. L. Schallin, στο K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, M. Nilsson, A. L. Schallin, *Excavations in Midea 2005*, *OpAth* 31-32, 2006-2007 (2008).
- Nilsson, Schallin 2008 M. Nilsson, A. L. Schallin, B. East Gate Area, στο K. Demakopoulou, N. Divari-Valakou, M. Nilsson, A.-L. Schallin, *Excavations in Midea 2006*, *Opuscula* 1, 2008, 23-29.
- Παντελίδου 1975 M. Παντελίδου, *Αἱ προϊστορικοὶ Ἀθηναί* (Ἀθήναι 1975).
- Παντελίδου Γκόφα 1997 M. Παντελίδου Γκόφα, *Ἡ Νεολιθικὴ Ἀττικὴ* (Ἀθήνα 1997).
- Πετροπουλάκου, Πεντάζος 1973 M. Πετροπουλάκου, Ε. Πεντάζος, *Ἀττικὴ: Οἰκιστικὰ στοιχεῖα - πρώτη ἔκθεση, Ἀρχαῖες ἐλληνικὲς πόλεις* 21 (1973) 132 κέ.
- Podzuweit 1979 C. Podzuweit, *Ausgrabungen in Tiryns 1977. Bericht zur spätmykenischen Keramik*, *AA* 1979, 412-440.
- Podzuweit 1981 C. Podzuweit, *Ausgrabungen in Tiryns 1978, 1979. Bericht zur spätmykenischen Keramik*, *AA* 1981, 194-220.
- Podzuweit 2007 C. Podzuweit, *Studien zur spätmykenischen Keramik. Tiryns XIV* (Wiesbaden 2007).
- Popham, Milburn 1971 M. R. Popham, E. Milburn, The Late Helladic IIIC Pottery of Xeropolis (Lefkandi), a Summary, *BSA* 64, 1971, 333-352.
- Popham *et al.* 2006 M. R. Popham, E. V. Schofield, E. S. Sherratt, The Pottery, στο D. Evely (ἐκδ.), *Lefkandi IV: The Bronze Age. The Late Helladic IIIC Settlement at Xeropolis*, *BSA Suppl.* 39 (London 2006) 137-231.
- Rahmstorf 2008 L. Rahmstorf, *Kleinfunde aus Tiryns: Terrakotta, Stein, Bein und Glas/ Fayence vornehmlich aus der Spätbronzezeit*, *Tiryns XVI* (Wiesbaden 2008).
- Riley 1981 J. A. Riley, The Late Bronze Age Aegean and the Roman Mediterranean: A Case for Comparison, στο H. Howard, E. Morris (ἐκδ.), *Production and Distribution: A Ceramic Viewpoint*, *BARIntSer* 120 (Oxford 1981) 133-143.
- Ruipérez, Melena 1996 M. S. Ruipérez, J. L. Melena, *Οἱ Μυκηναῖοι Ἕλληνας* (Ἀθήνα 1996).
- Ruppenstein 2010 F. Ruppenstein, Das Verhältnis zwischen Attika und Athen in mykenischer Zeit, στο H. Lohmann, T. Mattern (ἐκδ.), *Attika Archäologie einer „zentralen“ Kulturlandschaft. Akten der internationalen Tagung vom 18.-20. Mai 2007 in Marburg* (2010) 23-34.
- Rutter 1974 J. B. Rutter, *The Late Helladic IIIB and IIIC Periods at Korakou and Gonia in the Corinthia* (1974).
- Rutter 1975 J. B. Rutter, Ceramic Evidence for Northern Intruders in Southern Greece at the Beginning of the Late Helladic IIIC Period, *AJA* 79, 1975, 17-32.
- Rutter 1977 J. B. Rutter, Late Helladic IIIC Pottery and Some Historical Implications, στο E. N. Davis (ἐκδ.), *Symposium on the Dark Ages in Greece* (1977) 1-20.

- Rutter 1990 J. B. Rutter, Some Comments on Interpreting the Dark-surfaced Handmade Burnished Pottery of the 13th and 12th Century BC Aegean, *JMed.A* 3, 1, 1990, 29-49.
- Rutter 2003α J. B. Rutter, The Nature and Potential Significance of Minoan Features in the Earliest Late Helladic IIIC Ceramic Assemblages of the Central and Southern Greek Mainland, στο S. Deger-Jalkotzy, M. Zavadil (έκδ.), *LH IIIC Chronology and Synchronisms. Proceedings of the International Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, 7.-8. Mai 2001* (2003) 193-216.
- Rutter 2003β J. B. Rutter, Theoretical Issues, στο S. Deger-Jalkotzy, M. Zavadil (έκδ.), *LH IIIC Chronology and Synchronisms. Proceedings of the International Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, 7.-8. Mai 2001* (2003) 249-251.
- Schachermeyr 1976 F. Schachermeyr, *Die ägäische Frühzeit II: Die mykenische Zeit und die Gesittung von Thera* (1976).
- Schallin 2002 A.-L. Schallin, Pots for Sale: The Late Helladic IIIA and IIIB Ceramic Production at Berbati, στο B. Wells (έκδ.), *New Research on Old Material from Asine and Berbati in Celebration of the Fiftieth Anniversary of the Swedish Institute at Athens, ActaAth 8° 17* (Stockholm 2002) 141-155.
- Schönfeld 1988 G. Schönfeld, Bericht zur bemalten mykenischen Keramik. Ausgrabungen in Tiryns 1982/83, *AA* 1988, 153-211.
- Σγουρίτσα 1988α Ν. Σγουρίτσα-Πολυχρονάκου, Το μυκηναϊκό νεκροταφείο Άλυκής Βούλας (δ.δ. Αθήνα 1988).
- Σγουρίτσα 1988β Ν. Σγουρίτσα-Πολυχρονάκου, Το μυκηναϊκό νεκροταφείο της Βάρκιζας - Βάρης, *ΑΔ* 43, 1988, Α, 1-106.
- Σγουρίτσα 2001 Ν. Σγουρίτσα-Πολυχρονάκου, Η μυκηναϊκή εγκατάσταση στο Βουρβάτσι, *ΑΔ* 56, 2001, Α, 1-82.
- Sgouritsa 2007 Ν. Sgouritsa, Myth, Epos and Mycenaean Attica: The Evidence Reconsidered, στο M. P. Sarah and R. Laffineur (έκδ.), *Epos: Reconsidering Greek Epic and Aegean Bronze Age Archaeology. Proceedings of the 11th International Aegean Conference / 11e Rencontre égéenne internationale, Los Angeles, UCLA-The J. Paul Getty Villa, 20-23 April 2006, Aegaeum* 28 (Liège and Austin 2007) 265-273.
- Shelmerdine 1997 C. W. Shelmerdine, Workshops and Record Keeping in the Mycenaean World, στο R. Laffineur, Ph. P. Betancourt (έκδ.), *TEXNH: Craftsmen, Craftswomen and Craftsmanship in the Aegean Bronze Age. Proceedings of the 6th International Aegean Conference, Philadelphia, Temple University, 18-21 April 1996, Aegaeum* 16, 387-396.
- Shelmerdine 2006 C. W. Shelmerdine, Mycenaean Palatial Administration, στο S. D. Jalkotzy, I. S. Lemos (έκδ.), *Ancient Greece: From the Mycenaean Palaces to the Age of Homer* (2006) 73-86.
- Sherratt 1980 E. S. Sherratt, Regional Variation in the Pottery of Late Helladic IIIB, *BSA* 75, 1980, 175-202.
- Sherratt 2006 E. S. Sherratt, The Pottery in a Wider Context, στο D. Evely (έκδ.), *Lefkandi IV: The Bronze Age. The Late Helladic IIIC Settlement at Xeropolis, BSA Suppl.* 39 (London 2006) 218-231.
- Siennicka 2010 M. Siennicka, Spatial Organisation of Late Mycenaean Settlements, στο B. Horejs, T. L. Kienlin (έκδ.), *Siedlung und Handwerk - Studien zu sozialen Kontexte in der Bronzezeit. Beiträge zu den Sitzungen der Arbeitsgemeinschaft Bronzezeit auf der Jahrestagung des Nordwestdeutschen Verbandes für*

- Altertumsforschung in Schleswig und auf dem Deutschen Archäologenkongress in Mannheim 2008* (Bonn 2010) 69 κέ.
- Stavrianopoulou 1989 E. Stavrianopoulou, *Untersuchungen zur Struktur des Reiches von Pylos: die Stellung der Ortschaften im Lichte der Linear B - Texte*, SIMA 77 (1989).
- Stockhammer 2008 Ph. Stockhammer, *Kontinuität und Wandel. Die Keramik der Nachpalastzeit aus der Unterstadt von Tiryns* (δ.δ. Heidelberg 2008) (<http://www.ub.uni-heidelberg.de/archiv/8612/>).
- Stubbings 1947 F. S. Stubbings, *The Mycenaean Pottery of Attica*, BSA 42, 1947, 1.
- Συριόπουλος 1994 Κ. Συριόπουλος, *Η προϊστορική κατοίκησης της Ελλάδος και η γένεσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους Α΄-Β΄* (Αθήνα 1994-1995) 411 κέ.
- Thomas 2005 P. M. Thomas, *A Deposit of Late Helladic III B1 pottery from Tsoungiza*, *Hesperia* 74, 2005, 451-573.
- Τζαχίλη 1997 Ί. Τζαχίλη, *Υφαντική και ὑφάντρες στὸ προϊστορικό Αἶγαῖο 2000-1000 π.Χ.* (Ἡράκλειο 1997).
- Τζάχου-Ἀλεξανδρῆ 2007 Ὅ. Ε. Τζάχου-Ἀλεξανδρῆ, *Αρχαϊστικά ἀγάλματα Διονύσου ἀπὸ τὸ θέατρο τοῦ Εὐωνύμου*, *ΑΕ* 2007, 1-42.
- Tzedakis, Martlew 1999 Y. Tzedakis, C. H. Martlew, *Minoans and Mycenaeans. Flavours of Their Time: National Archaeological Museum 12 July-27 November 1999* (Athens 1999).
- Vitale 2006 S. Vitale, *The LH III B-LH III C Transition on the Mycenaean Mainland: Ceramic phases and terminology*, *Hesperia* 75, 2006, 177-204.
- Voigtländer 2003 W. Voigtländer, *Die Palastkeramik. Tiryns X* (2003).
- Walberg 2007 G. Walberg, *Midea: The Megaron Complex and Shrine Area. Excavations on the Lower Terraces 1994-1997* (Philadelphia 2007).
- Wardle 1973 K. A. Wardle, *A Group of Late Helladic III B2 Pottery from within the Citadel at Mycenae: The Causeway Deposit*, BSA 68, 1973, 297 κέ.
- Yasur-Landau 2006 A. Yasur-Landau, *Halasmeno Fagito: burnt dishes and scorched pots. Some Preliminary Observations on LM III C Cooking Ware*, *Πεπραγμένα Θ΄ Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, Ἐλούντα 1-6 Ὀκτωβρίου 2001, Α1. Προϊστορική περίοδος. Ανασκαφικά δεδομένα* (Ἡράκλειο 2006) 233-251.